

**Dinyɛɲi sɪɲkanni sɛmɛɲi pi
maha u pyi Zhenɛzi
Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sɛmɛɲi funɲɔ jwumpe e ke**

Nge sɛmɛɲi u nyɛ Kile Jwumpe Sémpii puni nɪɲɔyɪɪɲi. U mɛge nyɛ Zhenɛzi, kuru mɛge ɲwɔhɔ ku nyɛ: «tasɪge». Uru sɛmɛɲi mɛg'à le tasɪge, ɲaha na ye u na yu dinyɛɲi tasɪge ná sùpyaɲi nɪɲɔyɪɪɲi ná *Izirayeli shiinbii sɪɲkanni kyaa na.

Uru sɛmɛɲi na yu kabwɔhii shuunni kyaa na. Mà lwó kuni 1 na mà sà nɔ 11 wuuni na, kuru cyage na yu dinyɛɲi ná u funɲɔ yaayi puni sɪɲkanni kyaa na, mu à jwo sùpyaɲi nɪɲɔyɪɪɲi kani ná kapiini jyenɲkanni dinyɛɲi i. Sùpyire kapegigii nyahaɲi kurugo, Kile à jwo na uru sí múnayaayi puni shi bò ná lùbwɔh'e. Nka u à Nuhu shwɔ lire lùbwooni kakyaare na, ɲaha na ye u mpyi a tíi.

Mà lwó kuni 12 wuuni na mà sà nɔ sɛmɛɲi takwòge na, kuru cyage na yu *Ibirayima ná u tùluge shiinbii kyaa na, ná pire pi nyɛ Izirayeli shiinbii, pire mpiimu cye kurugo, Kile à jwo na uru sí jwó le ɲɪɲke sùpyishiɲi pun'à ke. Uru sɛmɛɲi mú à li cyêe na Kile u nyɛ Kafoonɲi, u nyii wuuni li nyɛ sùpyire shiɲi puni si dá uru na Ibirayima fiɲe. U à dá Kile na, ka Kile si u pyi u cevoò maa tunmbyaara le ná u ná u tùluge e.

TUNMBYAARE na nyɛ mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyɛ mɛ cevee shuunni shwɔhɔl'e; yii maha ɲkâa yiy'á na yii à pyi cìnmpyii,

lire nyε me shinnuu, na yii wà sî kapii pyi u sanŋi na me, fo kacεnŋkii kanni.

Kile diŋyε yaanŋkanni

¹ Diŋyε tasìge e, Kile à nìnyinŋi ná jìŋke dá.

² Nìŋke yyaha baa woge niŋgage ku mpyi. Lùbwòhò ná numpini mpyi ku cyeyi puni i. *Kile Munaani sí mpyi na mpéele kuru lùbwòhe nìnyinŋi na.

³ Ka Kile si jwo: «Bèεnmpe pu fworò» ka bèεnmpe si fworò.

⁴ Kile à bèεnmpe nyà p'à jwò, ka u u pu ná numpini láha yiye na.

⁵ Maa bèεnmpe mege le canŋke, maa numpini mege le numpilage. Ka numpilage si wwò, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canŋcyiige.

⁶ Nyε ka Kile si núr'a jwo: «Lwòhe ku táa, laaga ku pyi ku shwòhòl'e.»

⁷ Maa kuru laage yaa, mà tèg'a jìŋke lwòhe ná nìnyinŋi lwòhe láha yiye na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

⁸ Ka Kile si kuru laage mege le nìnyinŋi. Ka numpilage si wwò, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canzhònwoge.

⁹ Nyε ka Kile si núr'a jwo: «Nìnyinŋi jwòhò lwòhe ku bínni cyaga niŋkin i, cyage sanŋke ku pyi tawaga.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

¹⁰ Ka u u tawage mege le jìŋke, lwòh'à bínni cyage ŋkemu i ke, maa kuru mege le suumpe lwòhe. Maa lire nyà l'à jwò.

¹¹ Nyε ka Kile si jwo na yaayi shinŋi puni yi fyîn jìŋke na, sùmaŋi ná cire, yi i yasεε pyi yi tàanna ná yi shinŋi i. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

12 Ka yaayi shiŋi puni si fyîn ñiŋke na, sùmaŋi ná cire, maa yasere pyi mà tàanna ná yi shiŋi i. Ka Kile si lire nya l'à jwò.

13 Ka numpilage si wwò, ka jyege si múgo, ka kuru si mpyi canntanrawoge.

14 Nyε ka Kile si núr'a jwo na bènmpe yaayi yi pyi ñiŋyiŋi na, yi i canŋke ná numpilage tegeŋi láha. Yire yi pyi tàafyee mpiimu pi sí raa kataángii ná canyi ná yyeegii cyêre ke.

15 Yire yaayi yi pyi ñiŋyiŋi na, yi raa bènmpe tírige ñiŋke na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

16 Ka Kile si bènmpe yaaya nimbwoyo shuunni yaa. Maa yi puni nimbwòhe yaha canŋke ñiŋò na, maa nimbileni yaha numpilage ñiŋò na. Maa wòrigii mú yaa.

17 Kile à yire yaayi yaha ñiŋyiŋi na, bà yi si mpyi s'a bènmpe kaan ñiŋke na mε.

18 Maa yi tiŋε canŋke ná numpilage ñiŋò na, bà yi si mpyi si numpini ná bènmpe tegeŋi láha yiye na mε. Ka Kile si lire nya l'à jwò.

19 Ka numpilage si wwò, ka jyege si múgo, ka kuru si mpyi cansicyere woge.

20 Nyε ka Kile si núr'a jwo: «Nyii yaayi yi nyaha teetee lwòhe e, saŋcyεenre mú ti yîri t'a mpéele njaampe e.»

21 Maa lwòhe nyii yaayi nimbwoyi ná lwòhe nyii yaayi shiŋi sanŋi puni yaa teetee, maa yi pyi yi nyaha yi tàanna ná yi shiŋi puni i. Maa saŋcyεenre yaa mú mà tàanna ná ti shiŋi i. Maa lire nya l'à jwò.

22 Kile à jwó le y'á, maa jwo yi si teetee yi i suumpe lwòhe ñi. Maa jwo na saŋcyεenre mú ti nyaha ñiŋke na.

23 Ka numpilage si wwò, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canŋkanŋkuro woge.

24 Nyε ka Kile si núr'a jwo ñŋke ku ñî nyii yaayi shiŋi puni na, mu à jwo yatɔɔre, ñŋke yafiliyi, ná sige yaare, yi puni ná yi shiŋi. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

25 Ka Kile si sige yaare yaa ti shiŋi puni, maa yatɔɔre yaa ti shiŋi puni, maa ñŋke yafiliyi yaa yi shiŋi puni mú. Ka u u lire ñya l'à ñwɔ.

26 Cyire puni ñwɔhɔ na, Kile à jwo: «Nyε numε, wuu sùpyaŋi yaa wuye fiige, u u mpyi wuu málwɔɔ. Bà u si mpyi si mpyi fyaabii puni ñùŋɔ na, si mpyi saŋcyεεnre ñùŋɔ na, si mpyi yatɔɔre ñùŋɔ na, si mpyi ñŋke ná ku ñùŋɔ yafiliyi puni ñùŋɔ na mε.»

27 Ka Kile si sùpyaŋi yaa uye málwɔɔ.

U à u yaa u yabiliŋi fiige.

Maa u yaa nò ná ceewe.

28 Ka Kile si jwó le pi na, maa jwo: «Yii si, yii ñŋke ñî, yii i ntèen ku ñùŋɔ na. Yii i mpyi fyaabii ná saŋcyεεnre ná nyii yaaga maha nyii yaaga ku nyε ñŋke na ke, yire ñùŋɔ na.»

29 Nyε ka Kile si núr'a jwo: «Yii wíi. Mii à ñŋke sùmaŋi shiŋi puni ná cire shiŋi puni yasεεre kan yii á, yi pyi yii yalyîre.

30 Mii à nyεpuruge (nyapuruge)* ná wyempu-ruyi puni kan sige yaare ná yatɔɔre ná saŋcyεεnr'á, yire si mpyi ti yalyîre.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

31 Ka Kile si li ñya na uru kapyiŋkii pun'à ñwɔ sèe sèl'e. Ka numpilage si wwò, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canbaani woge.

2

¹ Nye nìnyinŋi ná jìŋke ná yi funŋo yaayi pun'à yal'a kwò amuni.

² Kile à kwò u báaraŋi puni na ke, ka u u ñò canŋke baashonwoge e.

³ Puru ñəmpe kurugo, u à báraga le canŋke baashonwoge e, maa kuru pyi u wogo, ka kuru canŋke si kuye wwû canyi sanŋyi i.

⁴ Nye nìnyinŋi ná jìŋke yaanŋanni l'à pyi lire.

Adama ná Awa kani

Nye tēni i Kafoonŋi Kile à nìnyinŋi ná jìŋke yaa ke,

⁵ cige mpyi na sàha ñkwò a fyîn jìŋke na me, sùma mú mpyi na sàha ñkwò a fyîn me, jaha na ye Kafoonŋi Kile mpyi na sàha zànha cyán me. Sùpya mú mpyi jìŋke na si ñkwò raa ku fàa me.

⁶ Kànŋkuraŋo* mpyi maha fwoore jìŋke e, maha mpyi lwòhò na ku puni lwúu.

⁷ Ka Kafoonŋi Kile si jìŋke pwoore tà lwó mà tég'a nòŋi* cyeere yaa. Lire kàntugo, ka u u shìŋi kafεεge fwò a le u múnawyiini i, ka tire cyeere si mpyi jyi i yaaga.

⁸ Ka Kafoonŋi Kile si cikooŋo yaa Eɗeni k̀ini canŋa fworompe e, nàŋi u à yaa ke, maa uru yaha wani.

⁹ Maa ciyi shìŋi puni pyi y'à fyîn jìŋke na, cire nisinate ntemu yasεere t'à táan ke. Maa shìŋi cige yaha cire puni nìŋke e, ná cige ñkemu ku maha sùpyaŋi pyi u à kacenni cè a wwû kapiini i ke.

¹⁰ Baŋi wà lwòhò mpyi na fwu na fwoore Eɗeni k̀ini i, kuru ku mpyi na fwu cire jwòh'i, wani u mpyi a t́aa banŋeŋyi sicyεere.

11 Baŋkenke niŋcyiige mege nye Pishon, kuru na fwu na ntùuli Kyavila kini puni funŋke e. Seenni na nye lire kini i.

12 Uru seenni nye seenni yabili biliŋi. Sɪnme nùguntanga wumɔ mú na ntaa wani, pu mege nye bideliyomu, ná lulushiŋi wà, u mege nye onikisi.

13 Baŋkenke shonwoge mege nye Gikyon, kuru na fwu na ntùuli Kushi kini puni funŋke e.

14 Baŋkenke tanrawoge mege nye Tigiri. Kuru na fwu Asiri kini canŋafyɪnmpe e. Sicyerewoge mege nye Efirati.

15 Nye ka Kafoonji Kile si sùpyaŋi yaha Edeni cikooŋe e, ur'à ku fàa, u s'a ku kàanmucaa.

16 Maa yi jwo u á: «Mu sí n-jà raa nte cire puni yasere lyí,

17 ŋka mu aha bú kapiini ná kacenni ŋcèŋi cige yasere tà lyí canŋke ŋkemu i ke, mu sí n-sì n-kwû.»

18 Nye lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si jwo: «Nàŋi u kwôro uye niŋkin, lire nye a ŋwɔ me. Mii sí tegefoo yaa u á ŋgemu u sí n-yaa ná u e ke.»

19 Kafoonji Kile mpyi a pwoore tà lwó mà tèg'a sige yaare ná saŋcyeenre puni yaa, nye, maa ti puni yaha sùpyaŋi taan, maa u kàanmucya, pyiŋkanni na u sí ti meyi le ke, mege maha mege u à le ti mú niŋkin niŋkin na ke, yire meyi y'à pyi ti meyi.

20 Nàŋi mpyi a meyi le yatɔre puni na, maa meyi le saŋcyeenre puni na, maa meyi le sige yaare puni na, mà li ta yire yaayi puni i u mpyi a tegefoo ta uye na, ŋgemu u sí n-yaa ná u e me.

21 Nye ka Kafoonji Kile si nàŋi ŋón'a cùnnɔ. Mà u yaha puru ŋɔmpe na, ka u u u bèŋcibileni là

nin̄kin wwû, maa kyambyimpe pà tɛg'a lire wyiini tò.

²² Lire bèɛncibileni, Kafoonɪ Kile à yaa ceewe, mà kan nàŋ'á.

²³ Tèni i nàŋ'á ceenɪ ɲya ke, ka u funntangawunɪ si jwo

«Anhaan, numɛ sa, mii shinɪ u ŋge.

U kaciiy'à fworo mii kaciiyi i.

U cyeer'à fworo mii cyeere e.

U mɛge sí n-le ceewe,

Naha na ye u à fworo nòŋi i*.»

²⁴ Lire kurugo nòŋi sí u tunɪ ná u nunɪ yaha si mpwò u cwonɪ na, pi mú shuunni si mpyi shin nin̄kin†.

²⁵ Nòŋi ná ceenɪ cípyire wuu pi mpyi. Nka wà ɲye a mpyi a cwônɪ ná w'e mɛ.

3

Nòŋi ná u cwonɪ'à Kile ɲwəmɛɛni yaha

¹ ɲye Kafoonɪ Kile mpyi a sige yaare ntemu yaa ke, wwòŋi u mpyi a cyíige tire puni na. Can̄ka, ka wwòŋi si jwo ceen'á: «Sèe wi na Kile à jwo, yii àha ŋkwò cikòoge cire yasɛere tà lyí mà?»

² Ka ceenɪ si jwo: «Wuu sí n-jà cikòoge cire yasɛere lyí yoo!»

³ Nka cige ku ɲye cikòoge nin̄ke e ke, Kile à jwo wuu àha kuru woore lyí mɛ, na wuu bá ká n-sii n-bwòn ti na mɛ, na lire ká mpyi, wuu sí n-kwû!»

* **2:23** *Eburubii shɛɛnre e, nòŋi ná ceenɪ jwun̄kanni mpyi na ŋko si mpyi nin̄kin. † **2:24** Pii maha jwo: Lire kurugo nòŋi ná u cwonɪ sí n-wwò si mpyi shin nin̄kin, nòŋi ná u cwonɪ shwòhɔŋ'à yaa u ɲwò mà tòro nòŋi ná u sifeebii wunɪ na.

⁴ Ka wwòŋɪ si jwo ceen'á: «Sèe bà mε, yii sì n-sì n-kwû mε!

⁵ Kile à yire jwo, ɲaha na yε u à cè yii aha kure cige yasεεre tà lyî canŋke ŋkemu i ke, yii sí n-pyi uru Kile yabilinɪ fiige, yii ɲyiigii sí múgo, yii sí kacenni cè n-wwû kapiini i.»

⁶ Nyε ka ceenɪ si li ɲya na ŋke cige yasεεre sí n-táan sèl'e, ti lem'à ɲwɔ, ti mú sí n-jà sùpya yákili múgo, si mu pyi kacèŋε. Ka u u tà kwòŋ a lyî, maa tà kan u poon'á, u à lyî, uru na mpyi wani ná u e.

⁷ Pi à tire lyî ke, ka pi i piye pyiŋkanni ɲya, maa ɲcè na pire cípyire wuu pi ɲyε. Ka pi i ntashan cige weɲyi yà kwòŋ a tutu mà le piye na.

Kile à laŋaŋke ŋkemu cyán nàŋi ná u cwonɪ ná wwòŋɪ na ke

⁸ Nyε yàkonŋke, nàŋi ná ceen'à Kafoonɪ Kile tùnmpε lógo, u u uye ɲaare cikɔɔge e ke, ka pi i fê a ŋwɔhɔ u yyaha na cire shwɔhɔl'e.

⁹ Ka Kafoonɪ Kile si nàŋi yyere: «Taa mu de?»

¹⁰ Ka u u Kile pyi: «Mii à mu tùnmpε lógo cikɔɔge funŋke e ke, ka mii i fyá, ɲaha na yε mii cípyire wu u ɲyε, lire l'à mii pyi mii à ŋwɔhɔ.»

¹¹ Ka Kile si jwo: «Jofoo u à mu pyi na mu cípyire wunɪ u ɲyε yε? Mii à mu sige cige ŋkemu yasεεre na ke, tire tà bà mu à lyî mà?»

¹² Ka nàŋi si jwo: «Ceenɪ mu à kan mii á ke, uru u à tà kan mii à lyî dε!»

¹³ Ka Kafoonɪ Kile si ceenɪ yíbe: «ɲaha shi mu à pyi amε yε?» Ka ceenɪ si jwo: «Wwòŋ'à mii ɲwɔfaanna, ka mii i tà lyî.»

¹⁴ Ka Kafoonɪ Kile si jwo wwòŋ'á: «Ná mu s'à ɲεn'a lire pyi,

mii à mu lánja
 yatɔɔre ná sige yaare sannte puni shwɔhɔl'e,
 mu sí raa filili ma yaceni na
 s'a nticyɛnɛɛɛni mûre
 ma shìɛni canmpyaagii puni i.

¹⁵ Mii sí pege le mu ná ceɛɛni shwɔhɔl'e,
 si kuru pege ninuge le mu yasege ná ceɛɛni woge
 shwɔhɔl'e.

U aha mu ta, u sí mu ɲùɲke bwɔn n-jya,
 mu mú ká u ta, maa u nɔ nintaani na.»

¹⁶ Maa jwo ceɛɛ'á

«Mii sí là bâre mu laani ɲjyàɛni na.
 Mu lahigii zini sí n-waha sèl'e.
 Mu la si mpyi si ma poonɛni jà,
 ɲka uru u sí n-pyi mu ɲùɲɔ na.»

¹⁷ Maa jwo nàɲ'á

«Mu à ɲɛɛn'a taha ma cwɔɛni ɲwɔmɛɛni fye e,
 mii à yi jwo mu á ma hà cige ɲkemu yasɛɛre lyî mɛ,
 tire mu à lyî.

ɲye ɲɲk'á kèɛge mu kurugo,
 mu sí raa ɲkànre sèl'e s'a ma ɲwɔlyiɛni taa ɲɲke e
 ma shìɛni canmpyaagii puni funɲke e.

¹⁸ ɲgure ná ɲyepege sí n-fyîn ɲɲke na,
 mu ɲjyɛni sí raa fworɔ mu yafaɲyi i.

¹⁹ Mu sí raa lyî ma byɛɛni fùnmpɛ e,
 fo zà mu núruɲɔ ɲɲke e,
 ɲaha na ye pworɔ ti ɲye mu,
 mu sí núru n-pa n-pyi tire pwoore ninure.»

Kile à Adama ná Awa kàr'a yige cikɔɔge e

²⁰ Nyε cyire karigii puni kàntugo, Adama à u cwonji mεge le Awa, naha na ye uru u à pyi sùpyire puni nunji. (Awa mεge nwøhe ku nyε shìnji.)

²¹ Ka Kafoonji Kile si yatøre tà seeyi pyi vàanya mà le Adama ná u cwonji na.

²² Maa jwo «Numε, sùpyanji nyε wuu fiige, u à kacenni ná kapiini cè a wwú yiye e. Wuu u sige u àha nkò shìnji cige yasεere tà kwòn njyî si nkòro shì na fo tèekwombaa mε.»

²³ Amuni l'à pyi, ka Kafoonji Kile si u kòr'a yiye Edeni kini cikøge e, maa u pyi u sà a njñke fàa, Kile à u yaa ná njñke nkemu pwoore e ke.

²⁴ Nyε amuni Kile à Adama ná Awa kòrø. Maa sherubenbii* pìi yaha cikøge canna fworompe e pi a ku kàanmucaa. Maa nwøtøngø nawogo yaha ku u fyinge, maa sùpyire tεgele kwòn shìnji cige na.

4

Kaηε ná Abeli à sárayi wwú Kile á

¹ Nyε Adama à wwò ná u cwonji Awa e, ka u u laa lwó maa Kaηε si, maa jwo: «Ei! Mii à pùnambile si Kafoonji Kile barag'e.»

² Lire nwøhø na, ka u u núr'a laa lwó, maa Kaηε cøonji *Abeli si. Ka Abeli si mpa mpyi mpàbyi, ka Kaηε si mpa mpyi faapyi.

³ Tèni là à tòro ke, ka Kaηε si u keεge yasεere tà pyi sáraga Kafoonji á.

⁴ Ka Abeli mú si u mpàbilini là cù mpàpyire nijcyiire e mà bò, maa li sinmpe kyaare pyi sáraga

---

* **3:24** Sherubenbii na nyε Kile mελεκεεbii shini wà, fukanyi maha mpyi pi na, pi maha mpyi Kile nwø kurugo.

Kafoonji á. Ka Abeli ná u sárage kyaa si ntáan Kafoonji á.

⁵ Nka Kaɲe ná u woge kyaa nyɛ a mpyi a táan u á mɛ. Ka lire si Kaɲe lùuni yîrige sèl'e, ka u u yyaha tanha.

⁶ Nyɛ ka Kafoonji si Kaɲe yîbe: «Naha k'à mu lùuni yîrige fo mu à yyahe tanha amɛ yɛ?»

⁷ Mu kapyiĩnkii ká ɲwɔ, tá mu ɲɛnke si n-yîrige mii yyaha taan mà? Nka mu kapyiĩnkii ká mpi, kapiĩni mpyiĩni lage sí n-pyi mu na bà nanjyaaga maha mpyi ná kyaare lage e, maa yatɔge pɛr'a sige si ku ta ɲcû mɛ. Nka mu s'à yaa mu u ɲcû maye na.»

⁸ Nyɛ canɲka, ka Kaɲe si u cɔɔnɲi pyi na pi shà sige e. Mà pi yaha wani, ka Kaɲe si ɲcwɔ u cɔɔnɲi Abeli na a bò.

⁹ Lire kàntugo, ka Kafoonji si Kaɲe yîbe: «Taa mu cɔɔnɲi, Abeli nyɛ ke?» Ka Kaɲe si u pyi: «Mii à cè la? Taha mii u nyɛ na cɔɔnɲi saɲcwɔnsiginji la?»

¹⁰ Ka Kafoonji si jwo: «Naha kafiile mu à pyi amɛ yɛ? Mu à ma cɔɔnɲi bò ke? Mii à u sìshange nyaa ɲɛnke na ke, l'à pyi mu à jwo u na ɲkwúuli na mii u uru ɲkooɲi wwû.

¹¹ Nyɛ ɲɛnke k'à mu cɔɔnɲi sìshange bya mu cye kurugo ke, kur'à mu láɲa.

¹² Mà lwó numɛ na, mu aha núr'a ɲɛnke fàa, mu saha sì raa nta pyi k'e mɛ. Mu sí raa fahafaha raa ntùuli ɲɛnke na.»

¹³ Ka Kaɲe si jwo Kafoonji á: «Mu à mii lùbyage pyi wɛɛge lwɔhɔ, mii si n-jà ku bya mɛ.

¹⁴ Nyɛ mu à mii kàr'a yîrige faanji tapyige e. Mii sí n-sà ɲwɔhɔ mu yyaha na tatɔnge e, s'a fahafaha

raa ntùuli jìŋke na. Shin maha shin u à mii ta ke, uru sí mii bò.»

¹⁵ Ka Kafoonji si jwo Kaŋe á: «Lire mpyi jye me, shin maha shin u à mu bò ke, lire kapiini fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.» Ka u u fyè bwòn Kaŋe na, shin maha shin u á círe ná u e ke, urufoo kà ŋkwò u bò me.

¹⁶ Ka Kaŋe si yîri Kafoonji taan, maa ŋkàr'a sà ntèen Nòdi kîni i Eɗeni canŋa fworompe e. *

Kaŋe tûluge kani

¹⁷ Lire jwòhò na, ka Kaŋe si ceewe lèŋe, maa pùnambile si u na, maa li mege le Enòki. Ka u u kànha faanra maa u jyaŋi Enòki mege le kuru na.

¹⁸ Jye Enòki à Iradi si, ka Iradi si Mɛkwuyayeli si, ka Mɛkwuyayeli si Mɛtushayeli si, ka uru si Lemeki si.

¹⁹ Lemeki mpyi ná cyee shuunni i. Wà mege na mpyi Ada, u saanŋi woge sí mpyi Zila.

²⁰ Ada à pùnambile si, lire mege jye Yabali. Uru tûluge shiinbii pi na yatɔɔre byîi, marii jaare na ntùuli.

²¹ Yabali cɔɔnŋi u mpyi Yubali, uru u mpyi ŋkònɔbwònpii ná tìmpirewyiibii tulyage.

²² Zila mú a pùnambile si, lire mege mpyi Tubali Kaŋe. Ur'à pyi tunntun. U mpyi maha dàjyaŋi ná tɔɔntire yaayi yaa. Tubali Kaŋe cɔɔnŋi mpyi pùceebile, u mege mpyi Naama.

²³ Canŋka, Lemeki à jwo u cyeebil'á:
«Ada ná Zila, yii lógo na jwò na.
Yii niŋgyiigii múgo.

---

* **4:16** Nòdi mege jwòhe ku jye: «tukanha baa», Eɗeni woge sí jye: «kìre nisinaŋa».

Nò maha nò cyεge ká nò mii na ke, mii sí n-sii urufoo bò.

Nànjiiibile maha nànjiiibile l'à kampee tìri mii na ke, mii sí n-sii urufoo bò.»

²⁴ L'à cyêe na Kaηε mbòηi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.

Nka, mii, Lemεki, mii mbòηi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi beetaanre ná κε ná baashuunni.»

²⁵ Nyε ka Adama si núr'a pùnambile si u cwòηi na maa lire mεge le Seti. Ka Awa si jwo: «Kaηε à *Abeli bò. Lire e, Kile à pùnambilini labεε kan mii á Abeli cyaga.»

²⁶ Nyε ka Seti mú si pùnambile si, maa li mεge le Enòshi.

Lire tèni i, ka sùpyire si nta a li ηwò cù na Kile père maa u pyi Kafoonji Kile.

5

Adama tùluge

¹ Adama tùluge shiinbii mεyi yi ηyε ηje.

Canηke Kile à sùpyanji yaa ke, u à u yaa uye fiige.

² U à u yaa nò ná ceewe, maa jwó le pi á, maa pi mεge le sùpya.

³ Adama à yyee ηkuu ná beηjaaga ná κε ta, maa pùnambile si uye málwəɔ. Maa u mεge le Seti.

⁴ Seti sinjwooni ηwəhə na, Adama à yyee ηkwuu baataanre pyi sahanji. Cyire funηke e u à pyìibii piiberii si.

⁵ U shiηi canmpyaagil'à pyi yyee ηkwuu baaricyεere ná beηjaaga ná κε, ka u u ηkwû.

⁶ Seti à yyee ηkuu ná kanjkuro ta maa Enòsi si.

⁷ Enosi sinjwooni kàntugo na, Seti à yyeε njkwuu baataanre ná yyeε baashuunni ta. Cyire funnke e u à pyìibii piiberii si.

⁸ Seti shìnjì canmpyaagii pun'à pyi yyeε njkwuu baaricyεere ná yyeε κε ná shuunni, ka u u njkwû.

⁹ Enosi à yyeε beecyεere ná κε ta, maa u jyanjì Kena si.

¹⁰ Kena sinjwooni kàntugo na, Enosi à yyeε njkwuu baataanre ná κε ná kanjuro ta. Cyire funnke e u à pyìibii piiberii si.

¹¹ Enosi shìnjì canmpyaagil'à pyi yyeε njkwuu baaricyεere ná kanjuro, ka u u njkwû.

¹² Kena à yyeε beetaanre ná κε ta, maa u jyanjì Malalèli si.

¹³ Malalèli sinjwooni kàntugo na, Kena à yyeε njkwuu baataanre ná beeshuunni ta. Cyire funnke e, u à pyìibii piiberii si.

¹⁴ Kena shìnjì canmpyaagil'à pyi yyeε njkwuu baaricyεere ná κε, ka u u njkwû.

¹⁵ Malalèli à yyeε beetaanre ná kanjuro ta, maa u jyanjì Yεredi si.

¹⁶ Yεredi sinjwooni kàntugo, Malalèli à yyeε njkwuu baataanre ná bejjaaga ná κε ta. Cyire funnke e u à pyìibii piiberii si.

¹⁷ Malalèli shìnjì canmpyaagil'à pyi yyeε njkwuu baataanre ná yyeε beecyεere ná yyeε κε ná kanjuro, ka u u njkwû.

¹⁸ Zheredi à yyeε njkuu ná beetaanre ná shuunni ta, maa u jyanjì Enoki si.

¹⁹ Enoki sinjwooni kàntugo na, Zheredi à yyeε njkwuu baataanre ta. Cyire funnke e u à pùnampyire ná pùceepyire si.

20 Zherɛdi shìŋi canmpyaagil'à pyi yyeε ηkwuu baaricyεεre ná yyeε beetaanre ná shuunni, ka u u ηkwû.

21 Enɔki à yyeε beetaanre ná kaŋkuro ta, maa u jyaŋi Mɛtushala si.

22 Mɛtushala siŋkwooni kàntugo, Enɔki à jaare Kile kuni i yyeε ηkwuu taanre funŋ'i. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

23 Enɔki shìŋi canmpyaagil'à pyi yyeε ηkwuu taanre ná yyeε beetaanre ná yyeε kaŋkuro.

24 Enɔki à u shìŋi puni pyi Kile kuni i. Lire kàntugo, u saha nyε a kwôro naha diŋyεŋi i mε, naha na yε Kile à u lwó a kâr'a sà yaha uye taan.

25 Mɛtushala à yyeε ηkuu ná beecyεεre ná baashuunni ta, maa u jyaŋi Lemɛki si.

26 Lemɛki siŋkwooni kàntugo na, Mɛtushala à yyeε ηkwuu baashuunni ná beecyεεre ná shuunni pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

27 Mɛtushala shìŋi canmpyaagil'à pyi yyeε ηkwuu baaricyεεre ná beetaanre ná baaricyεεre, ka u u ηkwû.

28 Tèni i Lemɛki shìŋi mpyi yyeε ηkuu ná beecyεεre ná shuunni ke, u cwonŋ'à pùnambile si u á.

29 U à li mεge le Nuhu, maa jwo: «Kafoonji Kile à ñiŋke kèεge, maa wuu yaha báarawayi njemu na ke, ŋge pyàŋi u sí n-pa wuu funŋyi ñiŋε, si wuu yige tire kanhare e.»*

30 Nuhu siŋkwooni kàntugo na, Lemɛki à yyeε ηkwuu kaŋkuro ná beecyεεre ná yyeε kε ná yyeε kaŋkuro pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

---

* 5:29 Nuhu mεge jwôhe ku nyε: «funŋiŋε».

³¹ Lemεki sh̀n̄ji canmpyaagil'à pyi yyee ηkwuu baashuunni ná yyee beetaanre ná yyee ke ná yyee baashuunni, ka u u ηkwû.

³² Tèni i Nuhu sh̀n̄ji mpyi yyee ηkwuu kan̄kuro ke, u cwon̄j'à p̀n̄ampyire taanre si a taha tiye na. Tire ti nyε Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

6

Kile à jwo na uru sí múnayaayi shi bò

¹⁻² Tèni i s̀p̄yir'à li jwɔ̄ c̀u na nyahage j̀n̄ke na ke, Kile à nyii yaayi njemu dá ǹnyin̄ji na ke, ka yire si li nya na p̀c̄eepyire t'à si j̀n̄ke na ke, tire lem'à jwɔ̄, maa tire tà cwɔ̄nrɔ̄ mà pyi pi cyee.

³ Lire e, Kafoon̄ji Kile à jwo: «Mii s̀ j̄ε s̀p̄yire ti kwôro sh̄i na mε, jaha na yε pi à cyé mii jwumpe na* . Mii sí pi yaha pi yyee ηkuu ná bejjaaga ta, si nta pi shi bò.

⁴ Mà lwó lire tèni i, yire Kile yaday'à wwò ná s̀p̄yibii pworibil'e, maa pyi si pi na, pire pyibii na mpyi s̀p̄yibwoyo nintɔ̄nyo. Pire pi mpyi tècyiini nantefebii, pi mεge mpyi a fworo sèl'e.

⁵ Nyε Kafoon̄ji à li nya na s̀p̄yire peg'à p̀l'a tòro j̀n̄ke na, na pi fun̄jɔ̄ s̀n̄jɔ̄re nyε a s̀i yaaga mε, fo kapiini kanni can̄ja maha can̄ja.

⁶ Lire kurugo, u à núr'a li ta s̀p̄yire njaambaan̄j'à pwórɔ̄ ti jjaan̄ji na. Ka u u yyaha tanha sèl'e.

⁷ Maa jwo: «Mii à s̀p̄yire yaa, ηka mii sí ti shi bò j̀n̄ke na, mà bâra yatɔ̄re ná sige yaare ná yafiliyi ná san̄cyεenre na, jaha na yε numε mii jyin'à fworo yi njaambaan̄ji na.»

* **6:3** «pi à cyé mii na», lire nyε mε: «pi nyε kẁn̄ji t̄enre e»

⁸ Nŋka Nuhu wi ke, u kyaa mpyi a táan Kafoonŋi Kile á.

Kile à jwo uru sí Nuhu ná u pyenge shiinbii shwə

⁹ Nuhu taŋjaanŋi u nyε nge: Nuhu mpyi a tíi, tìgire cyaga mpyi u na u tìiŋi sùpyire shwəhəl'e mε. Kile kuni kanni i u mpyi na jaare.

¹⁰ Pùnampyire taanrenŋi u à ta ke, pire pi nyε Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

¹¹ Lire tēni i, diŋyεŋ'á kèεge Kile nyii na. Sùpyire mpyi a pi tiye na, cyeyi puni i.

¹² Kile à pa li nŋa na diŋyεŋ'á kèεge, sùpyire puni kapyiinŋkil'á pyi kapegii,

¹³ kuru cyage e, ka Kile si jwo Nuhu á: «Ná nìŋke kàmpanŋyi pun'á nì pege na, lire kurugo, mii à li yaha si sùpyire puni shi bò. Mii sí n-sì ti ná nìŋke kèεge siŋcyan.

¹⁴ Lire e, mu sí batobwəhə yaa ná cige shìwoge e ná nyεge e† maa u funŋke ná u kántuge wəəgə ná mánalwəhe e.

¹⁵ U yaanŋkanni li nde, u təənmpe nyε mēterii ŋkuu ná beeshuunni ná ke, u yeparampe nyε mēterii beŋjaaga ná kaŋkuro, u yerempe nyε mēterii ke ná kaŋkuro.

¹⁶ Yapwəgə yaa u na, maa mētere taaga yaha yapwəge ná batonŋi ŋkèrenŋkii shwəhəl'e. Maa tajyìge yaa u ŋkère na, maa u yaa sankazuu: nŋwəhəbaga, niŋibaga ná nìŋibaga.

¹⁷ Mii wi ke, mii sí n-pa zànbwəhə cyán nìŋke na, yaaga maha yaaga ku na n̄òni ke, si yire puni shi bò. Yafyin sì n-kwôro nyii na mε.

† 6:14 «ná nyεge e» lire nyε mε «maa bakwəgə taa taa bapyya fiige»

18 Mii sí tunmbyaara‡ le ná mu i. Jyè batonɪ i ná ma jyaabii ná ma cwonɪ ná ma napworibil'e.

19-20 Nyii yaayi shiɪɪ puni sí n-pa mu á, saɲcyɛɛnre ná yatɔɔre ná sige yaare ná yafiliyi, bà yire si mpyi si ŋkwôro nyii na mɛ. Ma a yi shiɪɪ puni shuunni shuunni nò ná ceewe le bakwɔɔge e.

21 Ma a yalyîre shiɪɪ puni lwɔ́ a le k'e, yii ná yir'á.»

22 Nyɛ lire Nuhu à pyi. Kile à kyaa maha kyaa jwo u á ke, u à lire pyi.

7

Nuhu à jyè batonɪ i

1 Lire kàntugo, ka Kafoonɪ Kile si yi jwo Nuhu á: «Numɛ, yii jyè uru batonɪ i, mu ná ma pyenge shiinbii, naha na ye mii à li nya mu kanni u à tíi mii yyahe taan sùpyire puni shwɔ́hɔ́l'e.

2 Múnayaayi shiɪɪ puni yi sí n-jà n-kan sáraga Kile á ke, mu sí yire nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèɲɛ batonɪ i. Múnayaayi shiɪɪ puni yi nyɛ yi sì n-jà n-kan sáraga Kile á mɛ, ma a yire nò niŋkin ná ceewe niŋkin lèɲɛ.

3 Ma a saɲcyɛɛnre shiɪɪ puni nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèɲɛ, bà ti shiɪɪ si mpyi t'àha mpîni mɛ.

4 Naha na ye ku sanɲa nyɛ cibilaaga niŋkin, mii sí zànhe cyán niŋke na, si nta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. Mii à múnayaaga maha múnayaaga yaa ke, mii sí yire puni shi bò niŋke na.»

5 Kafoonɪ à kyaa maha kyaa jwo Nuhu á ke, u à lire pyi.

---

‡ 6:18 TUNMBYAARE na nyɛ mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyɛ mɛ cevee shuunni shwɔ́hɔ́l'e;

⁶ Nye canŋke zànbwəh'à pa ñiŋke na ke, lir'à pyi mà Nuhu shìŋi ta yyeε ŋkwuu baani.

⁷ Ka Nuhu ná u jyaabii ná u cwoŋi ná u napworibii si jyè batonŋi i, si shwə zànbwəhe na.

⁸⁻⁹ Múnayaayi yi sí n-jà n-pyi sáraga Kile á, ná ñje yi ñye yi sì n-jà n-pyi sáraga Kile á mε, ná saŋcyεenre ná ñiŋke yafiliyi pun'à pa jyè Nuhu fye e batonŋi i, shuunni shuunni, nə ná ceewe, bà Kile yabilinŋi mpyi a yi jwo Nuhu á mε.

¹⁰ Cibilaaga à tòro ke, ka zànbwəhə si ñcwo ñiŋke na.

Lubwooni kani

¹¹ Lir'à pyi mà Nuhu shìŋi ta yyeε ŋkwuu baani. Lire yyeeni yiŋke shənwoge, canmbilini ke ná baashənwuuni, kuru canŋke ñiŋke lùbilibii ná ñiŋyiŋi wuubii pun'à múgo, ka lwəhe si fwooro mà ñiŋke cù.

¹² Nye ka zàhe si ñcwo ñiŋke na, canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni.

¹³ Kuru canŋke yabilinŋi, Nuhu ná u cwoŋi ná u napworibii ná u jyaabii taanrenŋi, Shemu, Kyamu, ná Zhafeti à jyè batonŋi i,

¹⁴ ná sige yaare ná yatəre shiŋi puni, ná ñiŋke ñyiyaaare puni ná saŋcyεenre shiŋi puni.

¹⁵ Yire múnayaayi pun'à jyè batonŋi i Nuhu fye e, yaaga maha yaaga ku na ñəni ke, yire puni shuunni shuunn'à jyè.

¹⁶ Múnayaayi puni, yi puni shuunni shuunn'à jyè batonŋi i, nə ná ceewe, mu à jwo bà Kile à yi jwo Nuhu á mε. Lire kàntugo, ka Kafoonŋi si ku ñwəge tò.

¹⁷ Nye zànbwəh'à cwo nìŋke na, maa mpa canmpyaa beeshuunni. Lwəh'à nyaha fo mà batonji yîrig'a taha, marii ŋkèege ná u e.

¹⁸ Lwəh'à pa nyaha mà dùgo sèl'e nìŋke nìnyinji na, ka batonji si yîr'a taha.

¹⁹ Ka lwəhe si wá na nyahage fo mà nanyi nintənyɪ puni nùŋo jò.

²⁰ Lwəh'à nanyi tò, mà dùg'a nɔ mɛtɛrii baashuunni na.

²¹ Múnayaayi puni yi mpyi nìŋke na ke, yire pun'à kwû: saŋcyɛɛnre ná yatəre ná sige yaare ná yafil-iyi ná sùpyire.

²² Múnayaaga maha múnayaaga ku mpyi nìŋke na ke, yire pun'à kwû, lwəhe wuyi kanni y'à kwôro nyii na.

²³ Kile à yi puni shi tò, mà lwó sùpyire na mà kàre yatəre na, mà sà nɔ yafilii ná saŋcyɛɛnre na. Nuhu ná múnayaayi yi mpyi ná u e batonji i ke, yire kanni y'à kwôro nyii na.

²⁴ Ka lwəhe si nìŋke nùŋo jò mà ta canmpyaa ŋkuu ná beeshuunni ná ke.

8

Kile à zànbwəhe yyéŋe

¹ Nka Kile nye a funŋo wwə Nuhu ná sige yaare ná yatəre na batonji funŋke e mɛ. U à kafɛege pyi ku u fwu nìŋke na, ka lwəhe si wá na ntîre.

² Ka nìŋke lùbilibii ná nìnyinji zàhe wyigigii si ntò, ka ku u yyére.

³ Ka lwəhe si wá na fwu na ŋkèege, canmpyaa ŋkuu ná beeshuunni ná keŋ'à ta cyi tòro ke, ka lwəhe fàhe si ncyère.

4 Yiŋke baashɔnwoge, canmpyike ná baashɔnwuuni, ka batonji si ntíg'a tɛɛn Arara k̀ni naŋke kà ɲuŋ'i.

5 Ka lwɔhe si ŋkwôro na ntíre fo mà sà nò yiŋke ke woge na, kuru canmpyicyiini ɲaɲyi ɲùɲy'à fworó.

6 Canmpyaa beeshuunni kàntugo, Nuhu mpyi a ɲwɔge ŋkemu yaa batonji na ke, ka u u ku múgo.

7 Ka u u fwɔnrɔgo yaha a fworó, ka kuru si wá na sì, marii ma, fo ka ɲiŋke lwɔh'à sà ŋkwò.

8 Ka u u mpánmpɔrɔgo yaha k'à fworó, ku sà wíi kampyi lwɔh'a kwò.

9 Nka mpánmpɔrɔg'à fworó ke, ku ɲye a tatɛenge ta mɛ, lwɔhe mpyi ɲiŋke cyeyi puni i, ka ku u núr'a kàre Nuhu yyére. Ka u u cyege yige mà tɛg'a ku cù a lɛɲɛ batonji i.

10 Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro, maa núr'a mpánmpɔrɔge yaha k'à fworó.

11 Yàkoŋke, ka mpánmpɔrɔge si láha a jyè batonji i ná olive cige wyempurug'e ɲwɔge e. Lire e, Nuhu à cè na pà a fworó lwɔhe e sèl'e.

12 Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro sahaŋki, maa núr'a mpánmpɔrɔge yige. K'à fworó kuru tɔge e ke, ku saha ɲye a núr'a pa u yyére mɛ.

13 Yyeeni Nuhu shìŋ'à pyi yyee ŋkwuu baani ná yyee niŋkin ke, lire yyeeni canmpyicyiini, ɲiŋke mpyi a li ɲwɔ cù na lwɔhe byii. Ka Nuhu si batonji ɲiɲiɲwɔge múgo maa wíi, maa li ɲya na lwɔhe mpyi na ŋkwùu ɲiŋke na.

14 Lire yyeeni yizhwɔnwoge canmpyibeenjaaga ná baashwɔnwuuni, lwɔh'à kwò ɲiŋke na feefeefe.

15 Lire tɛni i, ka Kile si jwo Nuhu á

16 «Fworo batonji i, mu ná ma cwonji, ná ma jyaabii ná ma napworibii.

17 Sige yaare ná yatɔɔre ti nyε ná mu i ke, ti shinj puni ná nj̄ke yafiliyi ná saɲcyεεnre, yi puni yige, yi raa si nj̄ke cyeyi puni i, yi raa sini yi raa nyahage.»

18 Nyε Nuhu à fworo batonji i ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibil'e.

19 Sige yaare ná yatɔɔre ná nj̄ke yafiliyi ná saɲcyεεnre pun'à fworo batonji i, yi shinj pun'à fworo yiye ninjin ninjin.

20 Ka Nuhu si sáraya tawwûgo yaa Kafoonji Kile mege na. Sige yaare ná yatɔɔre ná saɲcyεεnre ti sí n-jà n-kan sáraga Kile á ke, u à tire tà pyi sáraya nizógoyo Kile á.

21 Ka yire *sárayi nùgutaangawuyi si Kafoonji Kile lùuni bò. Ka u u jwo uye funñ'i: «Mii saha si jεε nj̄ke kèεge sùpyire kurugo mε, sùpyanji múnaani méε ká ntaha kapegigii mpyinji na, fo u nimbilere wunji. Mii saha si jεε múnayaayi puni shi bò, bà mii à li pyi mε.

22 Mà nj̄ke yaha wani,
jεεmpe ná sùmakwɔngigii si n-kwò mε,
wyeere ná kafwuge si n-kwò mε,
nùngwɔhe ná bènge si n-kwò mε,
numpilage ná canñke mú si n-kwò mε.»

9

Kile à tunmbyara le ná Nuhu i

1 Nyε Kile à jwó le Nuhu ná u jyaabil'á, maa jwo pi á: «Sege ku táan yii na, yii pyi ni nyahamii si, yii i nj̄ke nj̄.»

² Yii sí n-sì n-pyi fyagara yaaga ñìŋke múnayaayi pun'á, sige yaare ná yatɔ̀re ná saŋcyεenre ná ñìŋke yafilyi ná fyaabii. Mii sí yi yaha yire puni ñìŋɔ̀ na.

³ Mii sí yire múnayaayi puni kan yii á yi pyi kyara, bà mii à fyânha a sùmaŋi kan yii á mε.

⁴ Nka yii àha múnayaage kà pyi kyara si ku múnaani yaha k'e mε, lire ñwɔ̀hɔ̀ ku ñyε, yii àha ku sishange yaha k'e si ku pyi kyara mε.

⁵ Yii sishange ku ñyε yii múnaani ke, yaaga maha yaaga k'à ku pyi k'à wu ke, mii sí yibige pyi ku kyaa na. Naŋiyaaga ká sùpya bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe kuru naŋiyaag'á, sùpya ká u supyiŋεε bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe urufol'á.

⁶ Kile à sùpyaŋi yaa uye málwɔ̀rɔ̀.

Lire e, sùpya ká u supyiŋεε múnaani kwɔ̀n, urufoo wun'à yaa li kwɔ̀n sùpya cye kurugo mú.

⁷ Nye yii pi ke, sege ku táan yii na, yii pyi ñiŋyahamii si, yii tɛ̀g'a ñìŋke ñí.»

⁸ Lire kàntugo, Kile à núr'a jwo Nuhu ná u pyilibil'á

⁹ «Numε, mii yabiliŋi sí *tunmbyara le mii ná yii shwɔ̀hɔ̀l'e si ti le ná yii tùluge e,

¹⁰ si ti le ná múnayaayi puni i, mu à jwo saŋcyεenre, yatɔ̀re, sige yaare ná yaaga maha yaaga k'á fwooro batonji i ná yii e ke.

¹¹ Tire tunmbyaare ti ñyε: zànbwɔ̀hɔ̀ saha sì múnayaayi shi tò ñìŋke na mε, zànbwɔ̀hɔ̀ saha sì ñìŋke kèεge mε.

¹²⁻¹³ Nye mii à zànhaŋwɔ̀ɔ̀ge yaa. Kuru ku sí n-pyi mii ná yii ná múnayaayi puni tunmbyaare tàfyεŋi. Tire tunmbyaare sí n-kwôro n-yaha fo mu tùluge tɛ̀gɛni.

14 Mii aha jahanyɪ bínni jɪŋke nɪjyɪŋi na, zànhanywɔɔge sí n-fworo.

15 Lire tɛni i, tunmbyaare mii à le mii ná yii ná múnayaayi puni shwɔhɔl'e ke, tire sí n-kwôro mii funŋ'i. Mii saha sì zànbwɔhɔ cyán ku kwɔ a múnayaayi puni shi tò mɛ.

16 Zànhanywɔɔge sí raa n-fworo jahanyɪ i. Mii aha kuru nya tère o tère e ke, mii funŋɔ sí n-cwo na tunmbyaare na, nte mii Kile à le mii ná jɪŋke múnayaayi puni shwɔhɔl'e ke.»

17 Nyɛ lire pyɪŋkanni na, tunmbyaare Kile à le ná jɪŋke múnayaayi puni i ke, Kile à jwo Nuhu á na tire tafyɛŋi u nyɛ zànhanywɔɔge.

Nuhu ná u jyaabii

18 Nyɛ Nuhu jyaabii pi nyɛ Shɛmu ná Kyamu ná Zhafɛti, u ná pire pi à fworo batonɪ i. Kyamu u nyɛ *Kana tunɪ.

19 Pire pi nyɛ Nuhu jyaabii taanrenɪ. Nɪŋke sùpyishɪŋi pun'à fworo pire tɔluyi i.

20 Nyɛ Nuhu na mpyi faapyi. Uru u nyɛ shincyi-iwe mà *ɛɛɛɛŋɪ fàa.

21 Cannka, Nuhu à ɛɛɛɛŋɪ sinmpe pà bya, ka pu u u cyán, ka u u ŋkàr'a sà sínni v àanŋke bage e u cípyire wuŋi i.

22 Nyɛ Kana tunɪ Kyamu, ur'à kàr'a sà u tunɪ Nuhu cípyire wuŋi ta u à sínni. Ka u u fwor'a kàr'a sà yi jwo u sɪŋɛbii sanmpii shuunnɪŋ'á, cyínnɪ na.

23 Ka Shɛmu ná Zhafɛti si v àanntinmbwɔhe kà lwó a yaha pi fukanyi na, maa jyè kàntugo mà sà pi tunɪ cípyire wuŋi tò. Pi à kàntugo wà pi tun'á, lire e pi nyɛ a u v àanɲyibaawuŋi nya mɛ.

²⁴ Sinmp' à pa Nuhu yaha ke, ka u yyahe si ꝑcwo, nde u pyìbii puni kàntugowuŋ' à pyi ke, ka u u lire cè.

²⁵ Maa jwo

«Mii à Kana láŋa, u pyi u sìŋɛbii bilibii kàntugowuŋi.»

²⁶ Maa núr' a jwo

«Mii à Kafooŋi Kile metanga yyere, uru u ꝑye Shɛmu u Kileŋi.

Kana u pyi Shɛmu biliwe.

²⁷ Kile u Zhafeti cyeyaayi ꝑyaha, u u u yaha u sà ntèen u sìŋɛɛŋi Shɛmu yyére.

U u Kana yaha u pyi pi bilinŋi.»

²⁸ Nye zànbwøhe paŋkwooni kàntugo, Nuhu à yyee ŋkwuu taanre ná beeshuunni ná ke pyi sahaŋki.

²⁹ U à kwû mà u shìŋi yaha yyee ŋkwuu baar-icyere ná beeshuunni ná ke.

10

Nuhu pyìbii tùluge.

¹ Nye zànbwøhe toroŋkwooni kàntugo na, Nuhu pùnampyire taanreŋi, Shɛmu, Kyamu ná Zhafeti, pir' à pùnampyire tà ta. Pire tùluge ku ꝑye ŋke.

² Zhafeti u pùnampyire ti ꝑye, Gomeri, ná Magɔgi, ná Madayi, ná Yavani, ná Tubali, ná Mɛsheki, ná Tirasi.

³ Nye Asikenazi, ná Irifati, ná Togarama tùluy' à fworu Gomeri i.

⁴ Elisiya, ná Tarisisi, ná Kitimu, ná Dodanimu tùluyi s' à fworu Zhavani i.

⁵ Pire pi à kàr' a sà ntèen suumpe lwøhe ꝑwøge taare e, pimu ná pi cyaga, pimu ná pi shɛɛnrɛ, pimu ná pi tubaya, pimu ná pi shi.

⁶ Kyamu u pùnampyire ti nyε Kushi, ná Misirayimu, ná Puti, ná Kana.

⁷ Kushi u pùnampyire ti nyε Seba, ná Kyavila, ná Sabita, ná Arayema, ná Sabiteka. Nyε Sheba ná Dedan tüluy'à fworó Arayema e.

⁸ Kushi u pyàŋi wà mú u nyε Nimiròdu. Uru u à pyi shincyiiwe ñŋke na mà fànhe pyi.

⁹ Maa mpyi lùuzupege. Lire kurugo, pi mpyi maha ŋko na mucyiin'à pyi lùuzupege Nimiròdu fiige.

¹⁰ Nimiròdu à fyànha a tèn fànhe na Shiniyari kìnì kànyi ñuŋ'i, yire yi nyε: Babeli ná Ereki ná Akadi ná Kalinε.

¹¹ U à pa yiri lire kìnì i, mà kàre Asiri wuuni i, maa kànya ñnyahaya faanra wani: Ninive ná Eroboŋi Iri ná Kalaka

¹² ná Ereseni, Ninive kànhe ná Kalaka kànbwøhe shwðhøŋi i.

¹³ Misirayimu, u à pyi Ludi shiinbii, ná Anami shiinbii, ná Lehabi shiinbii, ná Nafitu shiinbii,

¹⁴ ná Paturusi shiinbii, ná Kasiluki shiinbii, ná Kafitori shiinbii tuŋi. Nyε Filisiti shiinbil'à fworó Kasiluhi shiinbil'e.

¹⁵ Kana à Sidon ta u pyàŋi ñjcyiinjì. Lire kàntugo, u à Kyeti ta.

¹⁶ Yebusi shiinbii, ná Amøri shiinbii, ná Giri-gashi shiinbii mú à fworó Kana e,

¹⁷ ná Kyivi shiinbii, ná Ariki shiinbii, ná Sini shiinbii,

¹⁸ ná Arivadi shiinbii, ná Zimari shiinbii, ná Kyamati shiinbii. Nyε lire kàntugo, Kana bagashi-inbil'à caala.

¹⁹ Kana shiinbii kìn'à sù Sidon na, mà kàre Gerari kànmpañke na, Gaza taan, maa ñkàre Sødømu

kànmpañke na, ná Góməri, ná Adima, ná Zeboy-
imu, mà sà nò fo Lesha na.

²⁰ Nyε Kyamu tùluyi yi mpyi wani, yi puni ná yi
tubaya, ná yi shεenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

²¹ Shemu mú à pùnampyire si. Uru Shemu u à pyi
Eberi shiinbii tulyage. Zhafeti yyahawunji u mpyi
u wi.

²² Shemu pùnampyire t'à pyi Elamu, ná Ashuri, ná
Arifasadi, ná Ludi, ná Aramu.

²³ Aramu pùnampyire t'à pyi, Uzi, ná Uli, ná
Geteri, ná Masi.

²⁴ Arifasadi, ur'à Shelaki si, ka Shelaki si Eberi si.

²⁵ Eberi à pùnampyire shuunni si. Wà mege na
mpyi Pelegi* ñaha kurugo ye uru tìñji i ñìñk'à táa.
U sijnεñji mege na mpyi Yokitan.

²⁶ Ur'à Alimədadi si, ná Shelεfu, ná Kyaza-
maweti, ná Yeraki,

²⁷ ná Adoramu, ná Uzali, ná Dikila,

²⁸ ná Obali, ná Abimayeli, ná Seba,

²⁹ ná Ofiri, ná Kyavila, ná Yobabu. Nyε pire puni
pi nyε Yokitan tùluyi.

³⁰ Pi mpyi a tēen Meshā ná Sefari ñanyī shwòhōñji
cannā fworompe e.

³¹ Nyε Shemu tùluyi yi mpyi wani, yi ná yi tubaga,
ná yi shεenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

³² Nyε Nuhu pýlibii bayi y'à pyi yire, yi mú ná yi
tùluyo, ná yi shi. Sùpyire shinji u à caala cyeyi puni
i ñìñke na, zànbwòhe pañkwooni kàntugo na ke, uru
pun'à fworō Nuhu pýlibil'e.

* **10:25** Pelegi mege ñwòhe ku nyε: «k'à táa».

11

Babeli etazhiŋi kani

¹ Tèecyiini i, diŋyeŋi sùpyire puni mpyi na shεεnre niŋkin yu, pi njirigii keεnŋkanni mú mpyi niŋkin.

² Pi à yîri canŋa fworompe e mà kâr'a sà kaceebwøhe kà ta Shiniyari kîni i, maa ntèn kuru cyage e.

³ Canŋka, pi à yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu làfa wu, wuu u u fwø a waha.» Uru làfaŋi u pyi bage kafaayi, mánalwøhe sí mpyi pwoore cyaga.

⁴ Ka pi i jwo: «Yii a ma, wuu u kànha faanra, wuu u etazhi faanra, ŋge u sí raa bwùun kileŋi na ke. Lire pyiŋkanni na, wuu mege sí n-pêe, wuu sí n-wwò, yaaga sì n-jà wuu caala ñiŋke na me.

⁵ Nye ka Kafoonŋi Kile si ntîge mà pa kànhe ná etazhiŋi wíi, nje sùpyire mpyi na faanre ke.

⁶ Maa jwo: «Nye yii pi wíi, pi pun'à pyi mu à jwo kîre niŋkin sùpyire ti, pi puni na jwumø niŋkin yu mú. Numε, pi à báaraŋi sìi. Pi aha ŋkwôro amε, pi aha yîri si kyaa maha kyaa pyi ke, yaaga sì n-jà pi sige lire na me.

⁷ Wuu tîge, wuu u sà shεεnre niŋyahara tîrige bà pi si mpyi pi àha raa piye jwumpe núru me.»

⁸ Lire Kafoonŋi à pyi, maa pi caala a láha piye na, mà tùgo ñiŋke cyeyi puni i. Ka pi i kànhe vāanrenŋi ñwø yyérenŋe.

⁹ Lire kurugo, kuru cyage meg'à le Babeli, naha na ye wani Kafoonŋi à diŋyeŋi sùpyire puni jwumpe wùrugo, wani Kile à sùpyire kòr'a caala ñiŋke cyeyi puni i. (Babeli ñwøge ku ñye ñyàhaŋgurugunŋi.)

Burama tulyeyi

10 Nyε Shemu tũluge ku nyε ŋke. Må Shemu shĩŋi yaha yyee ŋkuu, u à Arifasadi si. Zånbwøh'à tòro yyee shuunni ka lire si mpyi.

11 Arifasadi zĩŋi kàntugo, Shemu à yyee ŋkwuu kaŋkuro ta sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyĩbii piibere ta.

12 Må Arifasadi shĩŋi yaha yyee beŋjaaga ná ke ná kaŋkuro, u à Shelaki si.

13 Shelaki zĩŋi kàntugo, Arifasadi à nũr'a yyee ŋkwuu sicyere ná yyee taanre ta sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyĩbii piibere ta.

14 Må Shelaki shĩŋi yaha yyee beŋjaaga ná ke, u à Eberi si.

15 Eberi zĩŋi kàntugo Shelaki à yyee ŋkwuu sicyere ná yyee taanre pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyĩbii piibere ta.

16 Må Eberi shĩŋi yaha yyee beŋjaaga ná ke ná sicyere, u à Pelegi si.

17 Pelegi zĩŋi kàntugo na, Eberi à yyee ŋkwuu sicyere ná yyee beŋjaaga ná ke pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyĩbii piibere ta.

18 Må Pelegi shĩŋi yaha yyee beŋjaaga ná ke, u à Erehu si.

19 Erehu zĩŋi kàntugo Pelegi à yyee ŋkwuu shuunni ná baaricyere pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyĩbii piibere ta.

20 Må Erehu shĩŋi yaha yyee beŋjaaga ná ke ná shuunni, u à Serugi si.

21 Serugi zĩŋi kàntugo, Erehu à yyee ŋkwuu shuunni ná baashuunni pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyĩbii piibere ta.

22 Må Serugi shĩŋi yaha yyee beŋjaaga ná ke, u à Nakwøri si.

23 Nakwɔri zɪŋi kàntugo, Serugi à yyeε ŋkwuu shuunni pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyìibii piibere ta.

24 M̀a Nakwɔri sh̀iŋi yaha yyeε beŋjaaga ná baaricyere u à Teraka si.

25 Teraka zɪŋi kàntugo, Nakwɔri à yyeε ŋkuu ná yyeε ke ná baaricyere pyi. Cyire funŋke e u à pyìibii piibere ta.

26 M̀a Teraka sh̀iŋi yaha yyeε beetaanre ná ke, u à Burama ná Nakwɔri ná Aran si.

Teraka ná Burama kani

27 Teraka u t̀luge ku nyε ŋke. U à Burama ná Nakwɔri ná Aran si, ka Aran si Loti si.

28 Aran à kẁu mà tufoonji yaha nyii na. U mpyi a si Kalide k̀ini i, wani u mú à kẁu, Uri k̀anhe e.

29 Burama ná Nakwɔri, ka pire si cyee l̀eŋε. Burama cwoŋi mege mpyi Sarayi, Nakwɔri wuŋi mege sí mpyi Milika, uru na mpyi Aran pworu. U pworonji wabere mege na mpyi Yisika.

30 Sarayi na mpyi cijirinε, lire e ur'̀a pyi pyà baa.

31 Nyε ka Teraka si Burama, ná Loti, ná Burama cwoŋi, Sarayi lwó a fworu Uri k̀anhe e, Kalide k̀ini i. Burama na mpyi Teraka jya, Loti sí nyε u nampyige, Sarayi sí nyε u napworu. Ka pi i ỳiri na ŋk̀eεge zà nt̀eεn *Kana k̀ini i. Nka pi à nɔ Kyaran k̀anhe e ke, ka pi i ŋkwôro wani.

32 Teraka sh̀iŋi canmpyaagil'̀a pyi yyeε ŋkwuu shuunni ná kaŋkuro, maa ŋkẁu Kyaran k̀anhe e.

12

Kile à Burama yyere maa u pyi u a sì Kana k̀ini i

¹ Nye Kafoon̄i Kile mpyi a jwo Burama á: «Burama, fwooro ma tupyenge e, fwooro ma kànhe e, fwooro ma k̀ini i; k̀ini mii sí n-cyêe mu na ke, ma a sà ntèen lire e.

² Mii sí mu pyi sùpyishi niñyahawa tu, si jwó le mu á, si mu mege pêe, si sùpyire sannte pyi ti jwó ta mu cye kurugo.

³ Shin maha shin u à jwó le mu á ke, mii sí jwó le urufol'á. N̄ka shin maha shin u à mu cùmə lemε pi ke, mii sí urufoo lán̄a. Mii sí jwó le niñke sùpyishiñi pun'á, mu cye kurugo.»

⁴⁻⁵ Ka Burama si ñkàre bà Kafoon̄i à yi jwo u á mε. U yyahafoon̄i jyan̄i Loti mú à kàre ná u e. Burama à ỳiri Kyaran k̀ini i mà u sh̀iñi ta yyee beetaanre ná ke ná kan̄kuro, maa u cwon̄i Sarayi ná Loti ná pi cyeyaayi puni lwó, ná pi báarapyiibii puni, ná yaaga maha yaaga pi à ta Kyaran k̀ini i ke, maa fwor'a kàre ná y'e *Kana k̀ini i.

⁶ Pi à n̄o Kana k̀ini i ke, maa ñkàre fo Sikεmu kànhe e, fo M̄ori cibwəhe cyage e. Lire t̀eni i, Kana shiinbii na mpyi k̀ini i.

⁷ Ka Kafoon̄i si uye cyêe Burama na, maa yi jwo u á: «Mii sí nde k̀ini kan mu t̀lug'á.» Ka Burama si sáraya tawwûgo yaa wani Kafoon̄i á, ñge u à uye cyêe u na ke.

⁸ Maa ỳiri kuru cyage e mà kàre niñyi woge e, Beteli canñafyinmpe e. Maa v̄aan̄a baya kwòro Beteli kànhe ná Ayi woge shwəh̄on̄i i. Beteli à pyi canñacwumpe e, Ayi sí nyε canñafyinmpe e. Ka u u

núr'a sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji Kile á, maa u mege pée.

⁹ Maa yîri kuru cyage e mà kàre yyaha na, na ntèn na wá Nεγεvi síwage kànmpañke na.

Burama à kàre Misira kìnì i

¹⁰ Nyε lire tēni i, katibwəh'à cwo kìnì na. Ka Burama si ŋkàre *Misira kìnì i, si sà tεεnλε pyi wani, nahà na ye katege mpyi a pée kìnì i sèl'e.

¹¹ Pi nɨjyɨbii Misira e, ka Burama si jwo u cwonji Sarayi á: «Mii à cè na mu lem'à jwə sèl'e.

¹² Misira shiinbii ká mu nya, pi sí n-jwo na mii cwonji u nyε mu, si mii bò, si mu yaha nyii na.

¹³ Lire e, mii na mu náare, wuu aha nɔ wani, maa jwo na mu na nyε mii cəɔn, bà pi si mpyi si mii cùmɔ lemε jwə mu kurugo, pi àha bú ŋkwɔ na bò mε.»

¹⁴ Burama ná u cwon'à nɔ Misira e ke, ka Misira shiinbii si li nya na u cwonji lem'à jwə sèl'e.

¹⁵ Misira saanji, Farɔn fyèjwəhəshiinbii mú à u nya, maa u kyaa jwo u á ke, ka pi i u lwó a kàre Farɔn bage e.

¹⁶ Lire e, ka Farɔn si Burama* cùmɔ lemε jwə Sarayi kurugo, maa mpàa ná sikyaa, ná nìiyi, ná dùfaanya, ná bilinambaa, ná bilicyee, ná dùfanɨcyee ná jwəhənya mú kan u á.

¹⁷ Ŋka Kafoonji Kile à pa yampimε wá Farɔn ná u pyεnge shiinbii na, Burama cwonji Sarayi kurugo.

¹⁸ Farɔn à li nya amuni ke, ka u u Burama yyere, maa yi jwo u á: «Naha mu à pyi mii na amε ye? Naha na mu nyε a sèñi jwo mii á na mu cwonji wi mà ye?

---

* **12:16** Farɔn: kuru mege na mpyi pèene mεge ŋkemu ku mpyi na leni Misira kìnì saanbii puni na ke

¹⁹ Naha na mu à mii pyi na mu cɔɔnɔɔ wi ye, maa mii yaha mii à u lwó a pyi na cwo ye? Ma cwɔɔɔi we, u lwó a yîri naha!»

²⁰ Maa u shiinbii pyi na pi Burama ná u cwɔɔɔi yige Misira kîni i, pi ná pi cyeyaayi puni.

13

Pyinƙanni na Loti ná Burama à tɛɛn tɛɛn piye piye ke

¹ Ka Burama si yîri *Misira kîni i maa nta a kàre Nεgevi síwage e ná u cwɔɔɔi ná u cyeyaayi puni i. Loti mú mpyi ná u e.

² Yatɔɔre ná wyéréfyinni ná seenni mpyi a nyaha Burama á.

³ Lire kântugo, ka u u yîri Nεgevi síwage e na ntèn na nkéεge fo Beteli kânmpañke na, fo cyage e u mpyi a fyânha a u vâanƙe bayi kwòro ke, Beteli ná Ayi kanyi shwòhòl'e.

⁴ Cyage e u mpyi a fyânha a *sárayi tawwûge yaa ke, u à nɔ wani ke, maa Kafoonji Kile mεge pée.

⁵ Loti u mpyi ná Burama e ke, u yatoore ná u pyεnge shiinbii mpyi a nyaha mú.

⁶ Lire na, tatεεng'à cyéε pi mú shuunni i, naha na ye pi cyeyaayi mpyi a nyaha sèl'e, pi mú shuunni mpyi na si n-jà n-kwú cyage ninƙin i mε.

⁷ Mà bâra lire na, *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii mú na mpyi kuru cyage e. Canƙa, ka yogo si mpa yîri Burama yatonahabii ná Loti wuubii shwòhòl'e, tatεεnge kurugo.

⁸ Burama à lire nya ke, ka u u jwo Loti á: «Maye sanƙa yaha, Loti, wuu àha yogo yaha ku yîri mii ná mu shwòhòl'e mε, lire nyε mε mii yatonahabii ná

mu wuubii shwəhəl'e mε, ɲaha na ye wuu na ɲye cɪnmpyii.

⁹ Kɪn'à p̄e. N̄ke puni ɲye tat̄εnge mà? Ta wá wuu u nt̄ɛn t̄ɛn wuu mεge cyeyi i. K̄ampyi k̄amɛni k̄anmp̄an̄ke k'á mu táan, ta s̄i wani, mii sí raa s̄i k̄anīge woge na. K̄anīge k̄anmp̄an̄ke sí ká nta kuru k'á táan mu á, ta s̄i wani, mii sí raa s̄i k̄amɛni woge na.»

¹⁰ Ka Loti si ɲ̄n̄ke ȳirig'a Zhurudɛn bafage wíi, lw̄ohe mpyi a ɲyaha kuru cyage e. Lire t̄ɛni i Kafoon̄i mpyi na s̄aha ɲkw̄ò a S̄ɔɔmu k̄anhe ná Ḡom̄ori k̄anhe ɲ̄à mε, kuru cyage lemε mpyi a ɲw̄ò fo mà sà n̄o Zowari k̄anhe na. K'á pyi mu à jwo Kafoon̄i cik̄oage nis̄inān̄ke ki, mu à jwo Misira k̄ini li.

¹¹ Loti à kuru ɲya ke, ka u u Zhurudɛn bafage puni lw̄ó a pyi u wogo, maa ɲk̄ar'a sà nt̄ɛn kuru cyage e Beteli can̄ɲafyinmpe e. Lire pyin̄kanni na, Burama ná Loti à t̄ɛn t̄ɛn piye piye.

¹² Ka Burama si nt̄ɛn Kana k̄ini i. Ka Loti si ɲk̄ar'a sà nt̄ɛn kuru bafage k̄anyi yà shwəhəl'e, maa u v̄aan̄ke bayi kw̄oro kw̄oro fo mà sà n̄o S̄ɔɔmu k̄anhe byanhampe e,

¹³ S̄ɔɔmu k̄anhe shiinbii mpyi shinmpii. Pi mpyi na kapegigii ɲiɲyahagii pyi Kafoon̄i yyahe taan.

¹⁴ Loti ná Burama t̄ɛn̄kwooni k̄antugo piye, ka Kafoon̄i Kile si jwo Burama á: «Burama, ma ɲyiigii ȳirige ɲiɲyīni na, cyage e mu ɲye ke, t̄ɛn wani ma a wíi suum̄okulo ná w̄orokulo yyére, can̄ɲafyinmε ná can̄ɲacwum̄o yyére.

¹⁵ Mu ɲyii wá k̄ini ndemu na ke, mii sí lire kan mu ná ma t̄ulug'á t̄èkw̄ombaa.

16 Mii sí mu tùluge nyaha bà òŋke nticɛŋɛi nyɛ mɛ. Kàmpyi sùpya sí n-jà òŋke nticɛŋɛi tòrɔ, nyɛ, sùpya mú sí n-jà mu tùluge sùpyire tòrɔ.

17 Yíri ma a kɛni jaare, ma a li tɔɔnmpe ná li pèempe wíi, naha na yɛ mu á mii sí li kan.»

18 Ka Burama si vɔaŋnyi bayi kòŋgɔ, ma a sà ntɛɛn Mamire cibwɔyi cyage e, kuru cyage na nyɛ Eburɔn taan. Ka u u núr'a sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji mɛge na.

14

Burama à saanbii pìi tùn maa Loti shwɔ pi na

1 Nyɛ lire tɛni i, Amurafɛli à pyi Shiniyari kɛni saanji, ka Ariyɔki si mpyi Elasari kàhe saanji, ka Kidɔlamɛri si mpyi Elami kɛni saanji, ka Tidɛli si mpyi Golimi kùligii saanji,

2 pire saanbii shiin sicyɛɛrɛŋ'á wwò maa sà saanli kaŋkuro tùn. Pire saanbii mɛyi yi nyɛ nje: Sɔdɔmu saanji Bera, ná Gɔmɔri saanji Birisa, ná Adima saanji Shinɛyabi, ná Zeboyimi saanji Shɛmɛbɛri, ná Bela kàhe saanji, Bela mɛge ku nyɛ Zowari nijjaa ke.

3-4 Kuru kàshige òŋke ku mpyi: yyeɛ kɛ ná shu-
unni funŋ'i, saanji Kedolamɛri na mpyi pire saan-
bii kaŋkuruŋi òŋɔ na. Nka yyeeni kɛ ná taanre
wuuni i, pi à òŋɔ kyán u na, maa piye ta Sidimi
bafage e. (Suumpe Lwɔhe Nyii Yaaga Baa Woge ku
nyɛ kuru cyage e nijjaa.)

5 Lir'à pyi ke, yyeeni kɛ ná sicyɛɛre wuuni i,
ka Kedolamɛri ná u saanjiɛbii si yíri, maa sí ta
Arafayiti shiinbii na, lir'à pyi Asiterɔti Karinayimu
kàhe e, maa sí ta Zuzi shiinbii na mú, lir'à pyi

Amu kàñhe e, maa sí ta Emi shiinbii na mú, Shave Kiriyatamu kàñhe e.

⁶ Maa sí ta Kwori shiinbii na mú, pi ñanyí shwòhòl'e, na pi maha yire ñanyí pyi Seyiri; maa pi kòr'a sà nò fo *Eli Paran taan, síwage ñkèrè na.

⁷ Lire kàntugo, ka pi i mâhana a kàrè Enimi-shipati kàñhe e, pi maha kuru pyi Kadèshi mú, maa Amalèki shiinbii tùn mú, maa sí ta pi kùligii puni na, ná Amòri shiinbii, òrè mpyi a tèn Kyazazòn Tamari kàñhe e.

⁸ Nyε Sòdòmu saanji, ná Gòmòri saanji, ná Adima saanji, ná Zeboyimu saanji, ná Bela kàñhe wuñi ná pi maha kuru kàñhe pyi Zowari ke; òrè saanbil'à bégel'a pa yyére kàshige mεε na, Sidimi bafage e,

⁹ maa jwo na òrè sí Elami saanji Kedolamèri, ná Goyimi saanji Tideli, ná Shiniyari saanji Amurafeli, ná Elasarí saanji Ariyòki tùn. Ka òrè saanbii sicyεrenji, ná òrè saanbii kanjuruñi si ntùyi taha piye na kàshige e.

¹⁰ Nyε Sidimi bafage mpyi a ñî mána lwòhe kacyyeyi na. Mà pi yaha kàshige na, ka Sòdòmu saanji ná Gòmòri wuñi si fê, maa ntîg'a ñwòhò yire kacyyeyi i, ka pi sanmpii si fê a kàrè ñanyí ñuñ'i.

¹¹ Tèni i Kedolamèri ná u fyèñwòhòshiinbil'à jà pi na ke, ka pi i Sòdòmu ná Gòmòri shiinbii nàfuuñi ná pi ñwòlyiñi puni kul'a kàrè.

¹² Burama yyahawuñi jyanji, Loti u mpyi a tèn Sòdòmu kàñhe e ke, ka pi i uru ná u cyeyaayi puni kul'a kàrè piye cye e mú.

¹³ Ka nàñi wà si fê a shwò kàshige na, maa sà yire yyaha jwo Burama á. (Burama mpyi *Eburu shiñi nàñi wà.) Lir'à u ta u à tèn Mamire cire cyage

e. Mamire à pyi Aməri u tùluge shinŋi wà. Esikəli ná Anəri mpyi u sɪŋɛɛ. Pire mpii ná Mamire mpyi Burama wwoŋɛɛ.

¹⁴ Tèni i Burama à lógo na u cìmpworonŋi Loti na ŋye cye e ke, ka u u u nàmbaabii p̄i ŋkwuu taanre ná ke ná baataanre bégele kàshige mɛɛ na, mpii pi à si u yabilinŋi pyenge e ke. Ka pi i pire saanbii fyè t̄rɔ fo Dan kùluni i.

¹⁵ Ka u u u kàshikwɔɔnbii t̄a kuruyo kuruyo, maa pire saanbii t̄n numpilag'e, maa sí ta pi na, maa pi k̄r'a sà nɔ Kwoba k̄nhe na, kuru k̄nhe na ŋye Damasi suumɔ kùlo k̄nmpanŋke na.

¹⁶ Maa mpa ná pire saanbii n̄afuunŋi ninŋkuunŋi i ná u cìmpworonŋi Loti ná u cyeyaayi puni ná cyeebii ná s̄upyire puni pi mpyi a c̄u a k̄are ke.

Melikisedeki à jwó le Burama á

¹⁷ Nyɛ Burama à k̄ar'a sà Kedolameri ná u saanŋɛɛbii t̄n maa sí ta pi na ke, u nimpanŋi ka Sɔdɔmu saanŋi si fwor'a u ŋ̄n̄ɔ b̄ê Shava bafage e. Pi mpyi a kuru ŋke mɛge le Saanŋi Bafage.

¹⁸ Nyɛ ka Salem saanŋi Melikisedeki si mpa ná bwúuru ná *ɛɛɛɛn sinm'e Burama á, uru ŋge sí na mpyi Kile n̄nyɪ wunŋi s̄aragawwunŋi wà.

¹⁹ Ka u u jwó le Burama á, maa jwo

«Kile n̄nyɪ wunŋi

ná uru u ŋye n̄nyɪnŋi ná ŋ̄n̄ke yaafoonŋi ke,
uru u jwó le mu á, Burama.

²⁰ Kile n̄nyɪ wunŋi u kêe,

ŋgemu u à mu z̄ampɛɛnbii le mu cye e ke.»

Ka Burama si u cyeyaayi puni yahanŋi wwû mà kan Melikisedeki á.

21 Lire kàntugo, ka Sɔdɔmu saanŋi si jwo Burama á: «Nyɛ na shiinbii kan na á, ma a ŋkwôro ná na nàfuuŋi i.»

22 Ka Burama si u pyi: «Mii sí n-kâa Kafoonŋi Kile na, Kile nìjyi wuŋi, nìjyiŋi ná nìŋke yaafoonŋi,

23 na mii sî yafyin shwɔ mu na mɛ, ali dîizi mɛɛ, lire jye mɛ tanhaŋa mɛɛɛ, jaha na ye ma hà bú ŋkwɔ njwo na mu à mii Burama pyi yaarafoo mɛ.

24 Mii sî yafyin shwɔ mu na mɛ, mii jye a jwo nàjjiibil'á njyìŋi ŋgemu lyî wani, ná mpìi pí à kàre ná mii i kàshige takwònge e ke, Anɛri, ná Èsikòli, ná Mamire, pire mpìi kòni sí pí nàzhanŋi lwó.

15

Kile à tunmbyaara le ná Burama e*

1 Nyɛ jcyii karigii puni kàntugo na, ka Kafoonŋi Kile si uye cyêe Burama na, maa jwo u á: «Burama, ma hà vyá mɛ, mii u jye mu sancwɔnsiginŋi, mii sí kacɛnŋii nìjyahagii pyi mu á.»

2-3 Ka Burama si u pyi: «Kafoonŋi, mii Kilenŋi, pyà jye mii á mɛ. Naha mu sí n-sii n-jà n-kan mii á, ŋkemu ku sí n-jà là jwɔ mii na ye? Mu jye a tùlugo kan mii á mɛ. Mii bilinaŋi, Eliyezɛri, u à si mii pyɛnge e, ná u tun'á yîri Damasi i ke, uru u sí n-pyi mii koolyini.»

4 Ka Kafoonŋi si Burama pyi: «Uru ŋge bà u sî n-pyi mu koolyini mɛ, mu yabilini sí pyàŋi ŋgemu si ke, uru u sí mu kɔɔge lyî.»

5 Lire kàntugo, ka Kile si Burama yige ntàani na, maa yi jwo u á: «Burama, ma jùŋke yîrige ma a

* 15: TUNMBYÈÈRE na jye mu à jwo kàaga, ti maha ja a pyi kanyi shuunni, lire jye mɛ cevee shuunni shwɔhɔl'e;

wɔrigii tɔrɔ kàmpyi mu sí n-jà, ɲaha na ye mu tɔluge mú sí ɲyaha amuni.»

⁶ ɲye ka Burama si dá Kafoonji Kile ɲwɔmugure na, ka Kafoonji Kile si jwo na u à tí u dániyaŋi cye kurugo.

⁷ Lire kàntugo ka Kafoonji si jwo u á sahaŋki: «Mii u ɲye Kafoonji, ɲge u à mu yige Uri kànze e, Kalide kɪni i, maa nde kɪni kan mu á ke.»

⁸ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, ɲaha ku sí li cyêe mii na, si mii pyi mii u dá li na, na nde kɪni sí n-pa n-pyi mii wuu ye?»

⁹ Ka u u jwo u á: «Yyee taanre nùcwo, ná yyee taanre sikacwo, ná yyee taanre mpàpoo cù, ná ku-umpaan niŋkin ná mpánmpɔrɔgɔ niŋjaaga niŋkin.»

¹⁰ Ka Burama si yire yaayi puni cù maa yi puni niŋkin niŋkinŋi táa niŋke e, maa yi kwɔnyi yaha yaha yiye sicama na. Saŋcyɛɛnre ti ke, u ɲye a tire kwɔn kwɔn mɛ.

¹¹ Saŋcyɛɛnre ti maha tiye ɲwɔ caa ná kyaare e ke, ka tire si wá na ntíre yatɔɔre nimbonte kurugo, ka Burama si wá na ti kòre.

¹² ɲye canŋaŋyiin'à pa a ɲkèege tacwuge e ke, ka Burama si ɲón'a cùnnu. Ka numpini si u mâhana ka u u fyá sèl'e.

¹³ Ka Kafoonji si jwo u á: «Burama, li cè na canŋka, mu tɔluge sí n-kàre kɪni laber'e si sà mpyi nàmpwuun. Pi sí n-pyi bilii lire kɪni i, pi sí kàha fo si nɔ yyee ɲkwuu sicyɛere (400) na.

¹⁴ ɲka kɪni li sí pi le tire bilere e ke, lire kɪni sí n-kyaala mii cye e, lire kàntugo, mu tɔluge sí n-yîri lire kɪni i ná nàfuubwɔhe e.

¹⁵ Mu wi ke, mu sí n-kwû yyeyiŋke e. Mu sí lyege lage kwò si nta ɲkwû.

16 Mu tùluge bage sicyεere woge, ku sí nùru n-pa naha, naha na ye k̀ini sùpyire ti nyε Am̀ori shiinbii ke, pi kapegigii ká nɔ tɛgeni na, mii sí pi k̀òrɔ.»

17 Nyε canja nyiin'à cwo mà numpini lènyε t̀eni ndemu i ke, ka Kile si nanjyanhii pyi cyi i ǹnguruge yige marii n̄i na ntùuli yat̀ɔre kyaare nintáare ná tiye shwòhòl'e.

18 Kuru canjke yabiliŋi i, ka Kafoonj si tunm-byaara le ná Burama e, maa yi jwo u á: «Mii sí nde k̀ini kan mu t̀lug'á, mà lwó *Misira banj na, mà k̀are babwòhe na, ná pi maha kuru pyi Efirati.

19 Keni shiinbii ná Kenizi shiinbii, ná Kadim̀oni shiinbii,

20 ná Kyeti shiinbii, ná Perezi shiinbii, ná Arafayi shiinbii,

21 ná Am̀ori shiinbii, ná *Kana shiinbii, ná Giri-gashi shiinbii, ná Zhebusi shiinbii, pi à t̀en kuru cyage e.»

16

Sumayila zinj kani

1-3 Nyε Burama à nɔ yyee kε na *Kana k̀ini i, mà u cwonj Sarayi ta u sàha njkwò a pyà si u á mε. Nyε bilicwonj wà na mpyi Sarayi á, u mεge mpyi Agari, *Misira shin u mpyi u wi. Ka Sarayi si jwo Burama á: «Wii, Kafoonj Kile à mii pyi cijirinε. Maye sannj yaha, ma a wwò ná mii báarapyinj i, li sí n-jà n-ta uru sí pyà si mii á.» Ka u u nyε Sarayi jwumpe na. Nyε Sarayi à u báarapyinj Misira shinj lwó lire pyinj kani na, mà kan u poonj Burama á, u pyi u cwo.

⁴ Ka Burama si wwò ná Agari e, ka u u yyére. Tèni i u à li ta na ur'à yyére ke, ka u u wá na yyejyeere pyi ná u kàfɛɛwɔŋi i.

⁵ Sarayi à lire nya ke, ka u u yi jwo Burama á: «Nde Agari à pyi mii na numɛ ke, lir'à fwordo mu i. Mii à na bilicwɔŋi kan mu á. U à uye nya u à yyére ke, ka u yyahe si jyè mii woge e. Nyɛ Kafoonɪ Kile u wuu láha wuye na!»

⁶ Ka Burama si Sarayi pyi: «Mu bilicwɔŋi na nyɛ mu yahare e, nde l'à táan mu á ke, lire mu sí n-pyi u na.» Yir'à jwo ke, ka Sarayi si kyaayi shiŋi puni tɛ̀gɛ Agari ɲuŋ'i, fo ka u u fɛ a fwordo pyɛnge e mà kàre tatɔŋge e.

⁷ Ka Kafoonɪ Kile Mɛlɛkɛŋi si Agari nya síwage e lùbilingi wà taan, uru lùbilingi na nyɛ Shuri síwage kuni taan.

⁸ Maa jwo Agari á: «Agari, Sarayi bilicwɔŋi, taa mu à yíri ke, taa mu sì ke?» Ka u u jwo: «Mii na fí na kafɛɛwɔŋi Sarayi yyaha na.»

⁹ Ka Kafoonɪ Kile Mɛlɛkɛŋi si jwo: «Núru ma a sì ma kafɛɛwɔŋi yyére, ma a sà maye kan u á.

¹⁰ Mii sí mu tɔ̀luge nyaaha, fo ku sì n-jà n-tòrɔ mɛ.

¹¹ Wíi, mu yacerewu u nyɛ,
mu sí n-si pùnambile,

ma a u mɛge le Sumayila*
ɲaha na yɛ Kafoonɪ à mu nàvunŋɔ parage lógo.

¹² Uru pyàŋi sí n-pyi sige dùfaanɲa fiige,
U sí n-pyi sùpyire puni kàshifoo,
sùpyire puni mú sí n-pyi u kàshifoo.
U sí n-láha u c̀nmpyiibii na.»

* **16:11** Sumayila mɛge ɲwɔhe ku nyɛ: «Kile à lógo»

13 Ka Agari si jwo: «Ei! Sèe wi na nge u nyε na mii naa ke, mii à uru nya la?» Maa kuru mεge le Kile na: «Kilenji u nyε na mii naa ke».

14 Lire kurugo, Agari mpyi lùbilingi ngemu taan ke, uru mεg'à le Lakyayi Ɔɔyi (kuru mεge n̄wɔhe ku nyε: «Ngemu u nyε nyii na ke, uru na mii naa.») Uru lùbilingi na nyε Kadεshi kànhe ná Bεredi kànhe shwɔhɔl'e.

15 Nyε puru n̄wɔhɔ na, Agari à pùnambile si Burama á. Ka u u li mεge le Sumayila.

16 Agari à Sumayila si Burama á, mà Burama shìnji yaha yyeε beεcyεere ná baani.

17

Burama mεg'à kēenn' à pyi Ibirayima.

1 Nyε mà Burama shìnji yaha yyeε beεcyεere ná kε ná baaricyεere, ka Kafoonji Kile si núr'a uye cyêe u na, maa u pyi: «Mii u nyε Kile sínji puni foo. Ta mii nyii wogigii kanni pyi tìgire cyaga baa.

2 Lire e, mà tàanna ná wuu *tunmbyaare e, mii sí mu tùluge nyaha sèl'e.»

3 Burama à yire lógo ke, ka u u nin̄kure sín, maa n̄n̄ŋke sôgo maa Kile pée. Ka Kile si núr'a jwo u á sahan̄ki

4 «Nyε wíi, tunmbyaare mii à le ná mu i ke, tire ti nyε nte: mu sí n-pyi sùpyishi n̄nyahawa tu.

5 Mu mεge saha sì n-pyi Burama mε. Ku sí n-kēennε n-pyi *Ibirayima (Ibirayima mεge n̄wɔhe ku nyε sùpyishi n̄nyahawa tu), naha na ye sùpyishi n̄nyahawa sí n-fworo mu i.

6 Mii sí mu pyìibii nyaha sèl'e. Mu pyìibii sí n-pyi sùpyishinji ninyahawa, saanlii ninyahamii sí n-fworo mu tùluyi i.

7 Tire tunmbyaare sí n-kwôro mii ná mu shwôhâl'e, ti sí n-pyi mii ná mu tùluyi shwôhâl'e tèrigii puni i mú. Ti sî n-kwò mε. Lire kurugo, mii sí n-pyi mu ná ma tùluyi u Kilenji.

8 *Kana kîni i mu nyε ninjaa nâmparantεεnre ke, mii sí lire kan mu ná ma tùluy'á. Li sí n-pyi pi wuu tèrigii puni i, mii sí n-pyi pi Kilenji.»

Kile à pùnampyire ηkwònni shεεnre jwo Ibirayima á

9 Ka Kile si núr'a jwo *Ibirayima á sahanji: «Mu ná ma tùluyi nimpany'à yaa yii yákili yaha mii *tunmbyaare na, mà tàanna ná pi lyeηwôyi i.

10 Nde yii à yaa yii pyi mà yyaha tí ná tire tunmbyaare e ke, lire li nyε nde: mu ná ma tùluyi nimpany'à yaa yii a pùnampyire puni kwùun.

11 Yii à yaa yii a ηkwùun, lire li sí n-pyi mii ná yii tunmbyaare tafyeenji.

12-13 Pùnampyire pun'à yaa ti kwònni ti canzege canmpyibataanre wuuni na mà tàanna ná pi lyeηwôyi i. Bilibii pi à si mu pyεnge e ná mpîi mu à shwô ke, pire pun'à yaa pi *kwònni. Lire e, tunmbyaare tafyeenji sí n-pyi yii sεεge na si li cyêe na ti sí n-pyi ninkwombaara.

14 Pùnambilini ndemu ká mpyi li nyε a kwònni, maa uru fyèni yaha u sεεge na mε, ur'à yaa u kôr'a láha u kîni shiinbii na, nyaha na ye u nyε a yákili yaha mii tunmbyaare na mε.»

Kile à Ishaka zîni kyaa jwo

15 Nyɛ puru ɲwɔhɔ na, Kile à yi jwo *Ibirayima á sahanɓi: «Ma hà núru raa ma cwoŋi Sarayi yiri sahanɓi Sarayi mɛ. Numɛ u mɛge sí n-kêɛnɲɛ n-pyi Sara*»

16 Mii sí jwó le u á, si pyà kan u á mu á. Mii sí jwó le u á si u pyi sùpyishi niɲyahawa nu. Saanlii sí n-fworo u e mú.»

17 Ibirayima à puru lógo ke, ka u u niŋkure sín maa ɲùŋke sôgo, maa Kile pêe. Maa ɲcyàha maa jwo uye funɲ'i: «Sùpyanɪ u à yyee ŋkuu ta ke, di uru sí pyà ta n-jwo yɛ? Sara shìŋi na ɲyɛ yyee beecyɛɛre ná kɛ, di uru sí n-jà pyà ta n-jwo sahanɓi yɛ?»

18 Maa jwo Kile á: «Sumayila yaha u shì ta, ma a jwó le u á.»

19 Ka Kile si u pyi: «Mii à lógo mu ɲwɔ na, ŋka mu cwoŋi Sara sí n-sii pùnambile si. Ma a li mɛge le Ishaka. Mii sí n-kwôro na *tunmbyaare na ná u e, ná u tùluge e. Tire tunmbyaare si n-kwò mɛ.

20 Sumayila wi ke, nde mu à ɲáare u kyaa na ke, mii sí lire pyi mu á. Mii si jwó le á, si u pyìbii ɲyaha, si u tùluge ɲyaha sèe sèl'e. U sí ɲùŋufee kɛ ná shuunni si, mii sí u pyi tùlubwɔhɔ tu.

21 Ŋka nde li ɲyɛ mii tùmbyɛɛre e ke, pyàŋi Sara sí n-si mu á yyeeela numɛ cyiin ke, tire si n-pyi mii ná ure shwɔhɔl'e mú.»

Ibirayima ŋkwòŋɲi kani

22 Nyɛ Kile à puru jwumpe jwo a kwò *Ibirayima á ke, ka u u yiri u taan maa dùgo niɲyini na.

23 Nyɛ kuru canɲke, Ibirayima à Sumayila *kwòŋ, bilibii pi à si u pyɛnge e ná mpii u à shwɔ ke, maa pire kwòŋ. Pùnambile maha pùnambile li

* 17:15 Sara mɛge ku ɲyɛ saanɲi pworonɲi

ɲye u pyenge e ke, Ibirayima à pire puni kwòn, bà Kile à yi jwo u á mɛ.

²⁴ Ibirayima yabiliŋ'à kwòn mà u shìŋi yaha yyee beecyɛɛere ná ke ná baaricyɛɛere.

²⁵ U jyaŋi Sumayila à kwòn mà u shìŋi yaha yyee ke ná taanre.

²⁶ Nyɛ lire pyiŋkanni na, Ibirayima ná u jyaŋi Sumayila à kwòn cannugo.

²⁷ Bilinambaabii pi à si u pyenge e ná mpìi u à shwɔ ke, u à pire puni kwòn mú.

18

Sarayi mpyi a dá na uru si pyà ta mɛ

¹ Ncyii karigii puni kàntugo na, Kafoonji Kile à uye cyêe *Ibirayima na sahanji Mamire cibwoyi taan. Pyiŋkanni na u à uye cyêe Ibirayima na ke, lire li ɲye nde. Cannka, mà u nintɛɛnŋi yaha u v àanŋke bage ɲwɔge na canvwuge tɛni i,

² u à pa u ɲùŋke yîrige, maa wíl'a nàmbaa taanre ɲya pi à yyére u yyetiimpe na. Tɛni i u à pi ɲya ke; ka u u fê a pi ɲùŋɔ bê, maa niŋkure sín pi taan maa ɲùŋke sôgo, maa pi shéere,

³ maa jwo pi wà niŋkin á: «Mii ɲùŋufoonji, kampyi mii kyal'à táan mu á, mii na mu ɲáare, mii u ɲye mu bilinaŋi ke, ma hà ntòro na pyenge taan mɛ.

⁴ Yii yyére, pi i mpa ná lwɔhe e, yii tooyi si jyé. Yii i ɲò naha ŋke cige ɲwɔh'i.

⁵ Mii sí n-sà yalyîre cya mpa ŋkan yii á, bà yii si mpyi si fànha ta si nta yii kuni lwɔ mɛ. Naha kurugo ye yii à tòro yii bilinaŋi yyére.» Ka pi i jwo: «Li pyi amuni.»

6 Ka Ibirayima si fyâl'a jyè Sara fye e u vâanŋke bage e, maa yi jwo u á: «Ta fyâa, maa mbyìme yanŋeyi taanre súma, maa tàntɛɛnŋye te.»

7 U à puru jwo ke, maa fê a kàre u kàcwøge na, maa u ninage sìnme woge kà cû mà kan u báarapyinŋi wà á. Ka u u kuru bò, maa ku yal'a shwòhò fwòfwò.

8 Puru jwòhò na, ka Ibirayima si mpa ná nùjirintanhaga ná nimpuruge e, ná nùkyaare nizhwòhòre e, mà pa yaha nàmbaabii taanrenŋi taan, maa yyére pi taan cige mbyìmpe e, njyìnŋi ká ŋkùunŋò si wà kan pi á. Ka pi taanrenŋi si wá na lyí.

9 Ka pi i Ibirayima yíbe: «Taa mu cwonŋi Sara nŋye ke?» Ka u u pi pyi: «U na nŋye naha vâanŋke bage e.»

10 Ka pi wà ninŋin si jwo: «Nàkaana nŋye me, mii sí nùru n-pa naha mu yyére yyeela numɛ cyiin. Lire sí mu cwonŋi ta u à pùnambile si.»

Sara mpyi u poonŋi kàntugo, vâanŋke bage e, marii puru jwumpe nùru.

11 Lire tènì i, Ibirayima ná Sara mpyi a lye sèe sèl'e. Sara pyítaani tènì mpyi a tòro.

12 Nŋye Sara à yire lógo ke, ka u u nŋyàha uye funŋ'i. Maa jwo: «Tatange ŋkire mii ninŋyenŋkwonŋi saha sí n-ta nàŋkwu i fo si zà nò pyà nta na ye? Mii pyengefoo mú à lye.»

13 Ka Kafoonŋi si jwo Ibirayima á: «Naha kurugo Sara à cyàha uye funŋ'i, maa jwo na uru ninŋyenŋkwonŋi saha sì n-jà pyà ta sèenŋi na mà ye?

14 Kani ndire li sí n-jà n-waha fo si Kafoonŋi, mii Kile jà ye? Yyeela numɛ cyiin, mii sí n-pa mu yyére. Lire sí mu cwonŋi Sara ta u à pyà ta.»

15 Puru jwump'à jwo ke, ka Sara fyagara wunŋi

si yi kyáala maa jwo: «Mii nyε a cyàha a de!» Ka Kafoonji Kile si jwo: «Mu à sàa cyàha.»

Ibirayima à Kile jáare Sɔdɔmu kànze zhwoŋi kyaa na

¹⁶ Nyε lire kàntugo, ka pire nàmbaabii taanrenji si yîri na ŋkèεge maa dùgo jaŋke kà na maa Sɔdɔmu kànze kànmpañke wíi. Ka *Ibirayima si pi tùgo.

¹⁷ Ka Kafoonji Kile si uye yíbe: «Nde mii sí n-pyi Sɔdɔmu ná Gɔmɔri kànyi na ke, tá mii à yaa mii u lire ŋwɔhɔ Ibirayima na be?»

¹⁸ Naha na ye nàkaana nyε sîi mε, Ibirayima sí n-pyi tұлubwɔhɔ tu, kuru tұлuge fànhe sí n-pêe. Dinyε tұлuyi saŋnyi sí jwó ta u cye kurugo.

¹⁹ Mii à u cwɔɔnrɔ bà u si mpyi si yi jwo u pyìibii ná u pyεnge shiinbil'á mpii pi na ma u kàntugo ke, na pi à Kafoonji, mii Kile kuni jaare li jaarenkanni na, pi à li jaare ntiiŋi ná sèenji juŋ'i. Lire ká mpyi, mii à kyaa maha kyaa ŋwɔmεε lwó Ibirayima á ke, mii sí lire pyi u á.»

²⁰ Lire kurugo, Kafoonji à jwo Ibirayima á: «Sɔdɔmu kànze ná Gɔmɔri kànze shiinbil'à lawwuge ŋkemu ta ke, kur'à pêe fo mà tòro, pi kapegigil'à nyaha sèe sèl'e.

²¹ Lire na, mii sí n-tige n-sà wíi, l'aha nta nje pi na yu pi na ke, yire na ntùuli yi jwuŋkanni na, sèenji na, si jɔcè.»

²² Ka nàmbaabii shuunniiŋi sanmpii si yîri Ibirayima taan mà kàre Sɔdɔmu kànha kànmpañke na. Nka Ibirayima nijjyéren'à kwôro Kafoonji yyaha taan.

²³ Maa file u na maa jwo: «Mu sí jεε shi-incεεnmpii ná shiinmpiibii shi bò sijcyan la?»

24 Li sí n-jà n-ta shiincεεnmii beeshuunni ná κε na nyε kànhe e. Mu sí nyε pire shi bò mú la? Mu sì kànhe yaha wani pire mpíi kurugo mà?

25 Mà shiincεεnmpii ná shiinmpiiibii puni shi bò sijcyan, lire nyε mε mà pi sàraŋi tàanna, mii à cè na mu sì n-sii nyε lire shiŋi i mε. Mu u nyε diŋyεŋi sùpyire puni sàrafooŋi mà tàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, mu sí n-jà n-pyi na mu nyε a kacεnni cè a wwú kapiini i mà?»

26 Ka Kafooŋi si u pyi: «Mii aha shiincεεnmii beeshuunni ná κε ta Sɔdɔmu i, mii sí kànhe puni yaha wani pire mpíi kurugo.»

27 Ka Ibirayima si u pyi: «Mii kàfooŋi, mii à cè na mii nyε yafyin mu taan mε, ŋka mii na mu njáare ma a na yaha si jwo sahaŋki.

28 Li sí n-jà n-ta kànhe shiincεεnmpii nyε a beeshuunni ná κε kwò mε. Shiin kaŋkuro sí n-jà n-fô. Nyε kaŋkuro kanna ká fô shiin beeshuunni ná keŋi i, pire kaŋkuruŋi kurugo mu sí kànhe puni shi bò la?» Ka u u jwo: «Mii aha beeshuunni ná kaŋkuro ta, mii sí kànhe yaha wani pire mpíi kurugo.»

29 Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Li sí n-jà n-ta kànhe shiincεεnmpii nyε a tòro beeshuunni na mε.» Ka Kafooŋi Kile si jwo: «Pire mpíi kurugo mii sì yaaga pyi kànhe na mε.»

30 Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Mii kàfooŋi, ma hà lùuni yîrige na taan mε. Mii sí n-jwo sahaŋki, l'aha nta kànhe shiincεεnmpii pun'à bê beŋjaaga ná κε na de?» Ka u u jwo: «Mii aha beŋjaaga ná κε ta wani, mii sì yaaga pyi kànhe na mε.»

³¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii kàfoonji, mii na mu náare si jwo sahan̄ki, li sí n-jà n-ta kànhe shi-incεεnmpii pun'à bê bejjaaga na?» Ka u u jwo: «Pire bejjaagan̄i kurugo, mii sí kànhe shi bò mε.»

³² Ka u u núr'a jwo: «Mii kàfoonji, ma hà lùuni yîrige na taan mε, mii jwumpe sí n-yyére n̄ke cyage e. Nyε kànhe shi-incεεnmpii puni ká mpyi ke de?» Ka u u jwo: «Pire ken̄i kurugo, mii sí kànhe shi bò mε.»

³³ Kafoonji Kile à jwo a kwò ná Ibirayima e ke, maa yîri u taan. Ka Ibirayima si núr'a kàre u pyεngε.

19

Kile à Loti shwò maa Sòdòmu ná Gəmərì shi bò

¹ Nyε pire *Kile melεkεebii shuunn̄ji pi à yîri *Ibirayima yyére ke, pir'à nò Sòdòmu i kuru can̄n̄ke yàkon̄ke. Maa Loti nintεεn̄ji ta kànhe shiin̄bii piyetaben̄ke e. U à pi n̄ya ke, ka u u yîr'a pi n̄n̄jò bê. Maa nin̄kure sín, maa n̄n̄jke sògo, maa pi shéere.

² Maa jwo: «Mii n̄n̄jufeebii, mii na yii náare, yii sumbage lèn̄ge mii, yii bilinan̄ji, pyεnge e, si lwòhe kan yii á, yii i yii tooyi jyé, yii i shwòn naha. Nùmpan̄ja nyεsòge na, yii i ntòro ná yii kùsheeni i.» Ka Kile melεkεebii si u pyi: «Ɔnhò, wuu sí n-shwòn naha cyínn̄ji na.»

³ Ka Loti si yi jwo a waha pi á, fo pi à kàr'a sà shwòn u pyεnge e. Maa njyì nintan shwòhò, maa bwúurun̄ji nin̄jirimbaan̄ji wà yaa, ka pi i lyî.

⁴ Mà nàmpwuun̄bii yaha sínimbaa, ka Sòdòmu kànhe shiin̄bii si mpa pyεnge kwùulo. Nàn̄jiibii ná nànkolyeebii puni na mpyi wani.

⁵ Ka pi i Loti yyere maa yi jwo u á: «Nàmpwuunbii pi à sumbage lèŋe mu pyenge e ŋke numpilage e ke, taa pi de? Pi yige naha, wuu u pi shwòn!»

⁶ Ka Loti si fwor'a pa pi fye e cyínni na, maa tajyìge jwòge shwòhò nàmpwuunbii na.

⁷ Maa jwo sùpyir'á: «Mii cìmpyiibii, mii à yii jáare, yii àha kapii pyi pi na mε.

⁸ Mii pùcერიi shuunni na jye naha, pi sàha nàmbaa cè mε, mii sí pire yige yii á, nde l'à táan yii á ke, yii i lire pyi pi na. Yii àha yaaga pyi mii nàmpwuunbii na mà dε!»

⁹ Ka kànhe shiin si jwo Loti á: «Mu u yîr'ani dε!» Ka pìi si jwo: «Yii pi ŋge nàŋi wíi dε, uru nàmpòŋi u à núr'a kèenŋe na *saliyaŋi cyêre wuu na numε!» Ka pi i jwo Loti á: «Mu aha mpyi mu jye a yîri wuu yyaha na numε mε, nde wuu sí n-pyi mu na ke, lire sí n-pi mà tòro nàmpwuunbii wuuni na.» Pi à yire jwo ke, maa Loti ŋòŋ'a lwó wani fànhe e, maa file na pire na si pyenge jwòge kebe.

¹⁰ Lire tèni i, ka Kile mεkεεbii mú shuunniŋi si pyenge múgo, maa Loti cù a lèŋe ku funŋke e, maa ku shwòhò.

¹¹ Sùpyire puni ti mpyi pyenge jwòge na ke, mεkεεbil'à tire puni pyi fyinmii, nàŋjii bâra nàŋkolyee na. Pi à pyi fyinmii ke, ka pi i pyenge jwòge cya a kànha.

¹² Ka Kile mεkεεbii mú shuunniŋi si jwo Loti á: «Mu nafeebii, mu pùnampyire, mu pùcepyire, shin maha shin u jye mu sùpya ke, pi puni yige ŋke kànhe e.

¹³ Wuu sí ŋke kànhe shi bò, jaha na ye tìgire pi na jcyáan ku shiinbii na ke, tire tìgir'à pèe sèl'e

Kafoonji Kile yyahe taan. Lire e, u à wuu tun wuu u pa ku shi bò.»

¹⁴ Nyε ka Loti si fworò mà kàr'a sà jwo ná u pùcëribii tanambaabil'e, maa jwo pi á: «Yii fworò ŋke kànhe e, ŋaha na yε Kafoonji Kile sí n-pa ku shi bò!» Nka pire mpyi a li yaha bàhaga na u nyε.

¹⁵ Nyε nyèkwɔng'à nɔ ke, ka Kile mɛlɛkɛɛbii si li jwo a waha Loti á sahaŋki: «Yîri wahawaha, ma a ma cwonji ná ma pùcëpyire mú shuunninji cû cyεge na, bà pi si mpyi pi àha bú ŋkwû ná kànhe e tasógoge e mε.»

¹⁶ Nyε Kile mɛlɛkɛɛbil'à li nyε pi à níŋε karigii tapyige e ke, ka pi i Loti cû cyεge na, ná u cwonji ná u pùcëpyire mú shuunninji, maa fworò ná pi e mà sà yaha kànhe kàntugo, ŋaha na yε Kafoonji Kile la mpyi si pi shwɔ kwùŋi na.

¹⁷ Pi à fwor'a kwɔ kànhe e ke, ka Kile mɛlɛkɛŋi wà si jwo: «Yii a fî shwomɔ. Yii àha raa wí kàntugo mε. Yii mú sí kà n-yyére ŋke bafage cyage k'e mε. Yii a fî, yii a sî ŋanyi cyage e, bà yii si mpyi si shwɔ kwùŋi na mε.»

¹⁸ Ka Loti si jwo: «Aa! mii nùŋufoonji, wuu sí n-jà kuru cyage ta la?

¹⁹ Mu à ŋwɔ wuu na, maa wuu nùŋaara ta mà nɔ fo naha, ŋka wuu si n-jà n-fê nɔ ŋanyi cyage e mε, ŋaha na yε mà jwo wuu nɔ wani ke, kakyaare sí n-pyi, wuu sí n-kwû.

²⁰ Kànhe kà ku ŋke, kuru laage nyε a tɔɔn mε. Wuu sí n-jà n-fê nɔ wani, si sà ŋwɔhɔ, kuru kànhe mú nyε a pèe mε. Yii yiye sanmii yaha, yii kuni kan wuu á, wuu sà ŋwɔhɔ wani lire kànbileni na. Kànbwɔhɔ bà mo. Yii wuu yaha wuu sà wuye shwɔ wani.»

21 Ka Kile mελεκεŋi si jwo Loti á: «Nye mii sí nde kani niŋkin pyi mu á sahaŋki. Kàhe kyaa mu à jwo ke, mii sì yaaga pyi ku na mε.

22 Yii a fyâa, yii sà ηwəhə wani, ɲaha na ye ná yii ɲye a nə wani mε, kuni ɲye a kan mii á mii i jà a yafyin pyi mε. Loti à kuru kàhe yyere nimbilere, lire e, kuru kàhe mεg'à le Zowari. (Zowari mεge ɲwəhe ku ɲye nimbilere.)

23 Loti tènəni Zowari kàhe e, lir'à bê ná canɲaɲyiini tēfworoni i.

24 Lire tēni i, ka Kafoonɲi Kile si nage ná ηkirigiŋi tūrige Səðəmu ná Gəməri ɲuŋ'i zàɲpya fiige. Kafoonɲi yabiliŋi u à lire pyi.

25 Maa yire kànyi puni shi tò, ná bafage, ná ku kànyi shiibii puni, ná yaaga maha yaaga ku mpyi a fyin kuru ɲiŋke na ke, yire pun'à súgo kuru nage cye kurugo.

26 Nye pi niŋkàribii na, Loti cwəŋ'à yyaha kēəŋŋ'a wí kántugo. Ka u u ηkēəŋŋ'a pyi suuŋkunuŋə sùpya fiige.

27 Nye kuru canŋke ɲyeəəge na, cyage e Ibirayima à jwo ná Kafoonɲi i ke, ka u u yîr'a kàre wani kuru tanuge e.

28 Maa ɲiŋke yîrig'a wí Səðəmu ná Gəməri kànyi ná kuru bafage kànmpaŋke puni i. Maa naŋgurugo ɲya ku u yîri ɲiŋke na, mu à jwo maan naŋgurugo.

29 Canŋke Kile mpyi na kuru bafage kànyi sùuge ke, u funŋk'à cwo Ibirayima na, maa Loti shwə nage na. Lire pyiŋkanni na, kànyi na Loti mpyi a tēn ke, nag'à yire puni shi tò.

Loti ná u pworibii shuunniŋi kani

³⁰ Nyε Loti nyε a nyen'a kwôro Zowari kànhe e mε, maa nkàr'a sà ntèen njanke kànmpañke na, naha na ye u mpyi na fyáge. U ná u pworibii mú shuunnin'á sà ntèen njanke wyige k'e.

³¹ Canḡka, Loti pworonji nijjyêḡ'á jwo nimbilen'á: «Wuu tun'á lyε, nò mú si nyε naha ngemu u sí wuu lèḡe nàmbaga na, bà li nyε cyeyi puni i mε.

³² Wuu *ερεzen sinmε kan u bya, bà u funḡke si mpyi si wùrugo mε. Lire ká mpyi, wuu u wwò ná u e, bà wuu si mpyi si pyi ta wuu tunji tùluge kà mpîni mε.»

³³ Kuru canḡke numpilage e, ka pi i sinmpe kan pi tun'á. P'á u cyán ke, ka pworofoonji nijjyêḡi si sà sínni ná u e. Nka tufoonji nyε a u téesinnini ná u tèeyirini cè mε.

³⁴ Nyèḡ'á múgo ke, ka mucwofoonji si cœnfoonji pyi: «Pìlaga mii à sínni ná wuu tunji i. Nijjaa numpilage e, wuu sinmpe pà kan u á, u àha bya a wùrugo, mu sí n-sà sínni ná u e, bà mu mú si mpyi si pyànji wà ta, wuu tunji tùluge kà mpîni mε.

³⁵ Kuru canḡke numpilage e, ka pi i sinmε kan tufoon'á sahanḡi, ka u u bya fò mà wùrugo. Ka pworofoonji nimbileni si sínni ná u e. Tufoonji nyε a u téesinnini ná u tèeyirini cè mú mε.

³⁶ Nyε amuni Loti pworibii mú shuunnin'á lahigii lwó u á.

³⁷ Ka pworofoonji nijjyeni si si pùnambile na, maa u mεge le Mwabi. (Mwabi mεge ḡwàhe ku nyε: «Tufoon'á laa tège u na.») Uru u nyε Mwabi shinji tulyage fò mà pa nò nijjaa na.

³⁸ Ka cœnfoonji si si pùnambile na mú, maa u

mεge le Beni Ami*. Uru u nyε Amōni shiŋi tulyage fo mà pa nō nijjaa na.

20

Abimεleki à Ibirayima cwoŋi Sara kwòn a lwó si mpyi u cwo

¹ Nyε ka *Ibirayima si yîri u tateŋŋi nyεge e, mà sà ntèen Nεgevi síwage yyére, Kadeshi kànhe ná Shuri kùluni shwòhòl'e. Puru jwòhò na, u à tεenle pyi Gerari i mú.

² Nyε u à nō wani ke, maa yi jwo sùpyir'á na Sara na nyε uru cōon. Canŋka, ka Gerari saanŋi Abimεleki si Sara nya maa u lwó si mpyi u cwo.

³ Numpilage k'e, ka Kile si uye cyêe Abimεleki ná ηōoge k'e, maa yi jwo u á: «Abimεleki, mu sí n-kwù, ceenji mu à lwó ke, nō na nyε u á.»

⁴ Nyε lir'à ta Abimεleki sàha ηkwò a wwò ná Sara e mε. Ka u u jwo Kile á ηōoge e: «Kafoonji, mu sí jεε mii ná na tùluge shi bò mà li ta wuu nyε a kapii pyi mà?

⁵ Nànji yabiliŋi bà u à mii pyi na uru cōon wi mà? Ka ceenji mú si jwo na uru yyahafoo wi mà? Mii à nde kani pyi ná funvyinge e, mii nyε a kapii pyi mà dε!»

⁶ Ka Kile si yi jwo Abimεleki á kuru ηōoge niŋkinŋi i: «Mii à cè na mu à nde kani pyi ná funvyinge e, na mu nyε a kapii pyi mε, lire na mii nyε a jεn'a mu yaha mu u wwò ná ceenji i, si ηkwò kapii pyi mε.

⁷ Numε, nàŋi cwoŋi kan u á. U sí jwó le mu á bà mu si mpyi si shwò kwùŋi na mε, jaaha na ye

---

* **19:38** Beni Ami mεge jwòhe ku nyε: «Mii cìmpyiibii pyànji».

Kile sùpya u nyɛ u wi. Nka mu aha mpyi mu nyɛ a u cwoŋɪ kan u á mɛ, lí cè na mu ná ma pyenge shiinbii puni sí n-kwû.»

⁸ Ka Abimɛɛki si yîri kuru nyɛsɔɔge na, maa u bilibii puni yyere, maa yi yyahe jwo pi á. Pir'à yi lógo ke, ka pi i fyá sèl'e.

⁹ Ka Abimɛɛki si Ibirayima mú yyere, maa u pyi: «Naha shi mu à pyi wuu na amɛ yɛ? Lire tɛni i ke, kapiini ndire mii à pyi mu na, fo mà pa nɔ mu u ŋke lawwuge fiige nɔ mii ná na kɪni shiinbii na yɛ? Nde mu à sà a pyi amɛ ke, li nyɛ a sii kapyii mɛ.

¹⁰ Naha na mu à nde pyi yɛ?»

¹¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii mpyi na sônŋi na sùpya nyɛ a sii nde kɪni i ŋgemu u na Kile père mɛ. Maa li yaha naye funŋ'i, na pi sí mii bò na cwoŋɪ kurugo. Lire na, mii à jwo na mii cɔɔn wi.

¹² Lire na li wuuni mú i, mii cɔɔn mú wi dɛ! Wuu na nyɛ tu na, ŋka wuu nyɛ nu na mɛ. Mii cwo mú sí u nyɛ u wi.

¹³ Lire kurugo, canŋke Kile à mii yige na tupyenge e ke, mii à yi jwo Sara á: «Nde mii na njáare mu á ke, wuu aha nɔ cyaga maha cyag'e, ma a yi jwo sùpyir'á na mii na nyɛ mu yyahafoo.»

¹⁴ Ka Abimɛɛki si sikyaa ná mpàa ná nìiyɛ, ná bilinambaa ná bilicyee kan Ibirayima á, maa u cwoŋɪ Sara nùruŋ'a kan u á.

¹⁵ Maa jwo Ibirayima á: «Mii kɪni li nde mu taan, cyage k'à mu táan ke, sà ntɛɛn wani.»

¹⁶ Maa jwo Sara á mú: «Mii sí wyèɛfyinŋi darashii kampwoo kan mu yyahafoon'á, lire li sí li cyêe na mu zòvyinre wu u nyɛ nde kani i, mu shiinbii puni nyii na.»

17 Ka Ibirayima si jwó le Abimελεki á, ka Kile si u cùuŋɔ, maa u cwonŋi ná u bilicyeebii puni cùuŋɔ, ka pi i já a pyì si sahaŋki,

18 ɲaha na yε Kafoonŋi Kile mpyi a zimbaa yama yaha u pyenge shiinbii na, Ibirayima cwonŋi Sara ŋkwòŋ njwonŋi kurugo.

21

Ishaka ziji kani

1 Nyε Kafoonŋi Kile mpyi a jwumpe mpemu jwo Sara á ke, u funŋɔ mpyi a wwò puru na mε. Pyàŋi ɲwɔmεeni u mpyi a lwó Sara á ke, u à lire funŋɔ.

2 Tèni kyaa Kile mpyi à jwo *Ibirayima á ke, lir'à nɔ ke, ka Sara si laa lwó maa pùnambile si Ibirayima niŋjyenŋkwon'á.

3 Nyε lire pùnambilini Sara à si ke, ka Ibirayima si li mεge le Ishaka.

4 Ishaka ziji canmpyibaataanrewuni na, ka Ibirayima si u *kwòŋ, bà Kile mpyi a fyànha a yi jwo u á mε.

5 Ibirayima na mpyi yyee ŋkuu u jyanŋi Ishaka tèesiini i.

6 Ka Sara si jwo: «Ei! Kile à funntanga ná katanra kyaa pyi mii á nde de!» Shin maha shin ká li lógo, urufoo funŋke sí n-táan sèl'e.»

7 Ka Sara si núr'a jwo: «Jofoo u mpyi si ɲεε ɲjwo Ibirayima á na Sara na sí pùnambile si fo si jirini kan u ŋwɔɔ yε? Nka kuru canŋke ku ɲyε niŋjaa, mii à pùnambile si u niŋjyenŋkwon'á.»

Ibirayima à u cwonŋi Agari ná u jyanŋi Sumayila yaha

* 21:6 Ishaka mεge ɲwɔhe ku ɲyε: «katanra».

⁸ Nye pyàŋ'á pa lye a nò láchama jirimε na ke, ka *Ibirayima si njyì nìjyahawa shwòhò maa katáan nimbwoo pyi.

⁹ Pùnambilini *Misira shiinbii pworonji Agari à si Ibirayima á ke, ka Sara si lire jya li i Ishaka fwòhòre.

¹⁰ Maa jwo Ibirayima á: «ŋge bilicwonji ná u jyanji kòrò, jaha na ye u ná mii jyanji Ishaka nye a yaa pi wwò kòoge na mε.»

¹¹ Puru jwump'á waha Ibirayima na sèl'e, jaha na ye Sumayila mú nye u pyàŋi wà.

¹² Nka Kile à jwo Ibirayima á: «Ma hà mpe jwumpe waha maye na mε. Sara ká yaaga maha yaaga cya mu á mà yyaha tíi ná bilicwonji ná u jyanji i ke, ma a lire pyi u á. Jaha na ye tùluge jwómεeni mii à lwó mu á ke, Ishaka e kuru sí n-fworo

¹³ Nka mu bilicwonji jyanji wi ke, mii sí supyishinji wà yige u e mú, jaha na ye mu jya wi.»

¹⁴ Kuru canŋke nùmpañja nyèsòoge na, Ibirayima à yîri maa yalyîre kan Agari á, maa lwòhe le bùl'i mà kan u á mú, maa pyàŋi kan u á, maa u kòrò, ka u u ŋkàr'a sà a jaare na mâre Berisheba síwage e.

¹⁵ Lwòh'á kwò ke, ka Agari si pyàŋi yaha tahe kà jwòh'i.

¹⁶ Maa ntèen u yyetiimpe na mà laaga wwù meterii lada fiige, jaha na ye u la mpyi sù u jyanji jya takwùge e mε. U à tèen wani ke, maa wá na mεε sùu fo na ŋkwùuli.

¹⁷ Ka Kile sí pyàŋi mεeni lógo. Ka Kile Mεlεkenji si ntèen nìjyinjì na, maa Agari yyere maa yi jwo u á: «Agari, jaha k'à pyi ye? Ma hà vyá mε, jaha na ye Kile à pyàŋi mεeni lógo mà u yaha tahe jwòh'i.

18 Yíri, ma a ma jyaŋi lwó, ma a u cû ná cyeyi shuunniŋi i. Mii sí sùpyishi ninyahawa yige u e.»

19 Ka Kile si Agari nyiigii múgo, ka u u lùbilingi wà nya maa kuru lwóhe kà kwó a le u bùluŋi i mà pa ŋkan pyàŋ'á, u a bya.

20-21 Ka Kile si pyàŋi jwóhó tò, ka u u mpa lyε maa ntèen Paran síwage e, maa mpa mpyi lùuzu niŋcɛnŋe ná sintaage e. Ka u nunji si u pyi u à Misira kɪni shiinbii pworonji wà lèŋe.

Ibirayima ná Gerari saanji Abimeleki kàage

22 Canŋka, Abimeleki à pa ná u kàshikwɔɔnbii jùŋufoonji Pikɔli i, si jwo ná *Ibirayima i. Maa jwo u á: «Mii à li nya na Kile nyε ná mu i ma karigii puni i.

23 Nyε numε, mii la nyε ma a ŋkâa Kile na mii á na mu si jεε mii Abimeleki, lire nyε mε mii tùluge jwóhó yaha, si kapii pyi wuu wà na mε, na mu sí raa kacɛnŋkii kanni pyi mii na, s'a cyi pyi kɪni i mu nyε nàmpantɛenre e ke, bà mii à fyâha a cyi pyi mu á mε.»

24 Ka Ibirayima si jwo: «Mii sí n-kâa lire na.»

25 Ŋka bèenŋke Abimeleki báarapyibil'à shwó Ibirayima na ke, u à Abimeleki cêεge lire na.

26 Ka Abimeleki si Ibirayima pyi: «Mii báarapyinji u à lire pyi ke, mii nyε a u cè mε, mu sí nyε a yi jwo mii á mε. Niŋjaa mii à yi lógo.

27 Ka Ibirayima si mpàa ná sikyaa ná nìyi kan Abimeleki á, ka pi i wwɔŋεεge le piye shwóhól'e.

28 Lire jwóhó na, ka Ibirayima si mpàayaali baashuunni wwû u mpàabil'e mà yaha piyε.

29 Ka Abimeleki si u yíbe: «Naha na mu à mpii mpàabii baashuunniŋi wwû mà yaha ŋkère na yε?»

³⁰ Ka u u jwo: «Mu aha jɛn'a mp̄ii mp̄àabii shwə mii cye e, lire li sí li cyêe na mii u à ŋke bɛɛŋŋke tũgo.»

³¹ Lire e, pi à kuru cyage mɛge le Bɛrisheba, jaha na yɛ kuru cyage e Ibirayima ná Abimɛlɛki à kâa piy'á.†

³² Tèni i pi à kâa piy'á mà kwò ke, ka Abimɛlɛki ná u kàshikwəɔnbii jũŋufooŋi Pikòli si núr'a kàre Filisiti shiinbii k̀ni i.

³³ Ka Ibirayima si támara cige cɛnɛ Bɛrisheba i, maa Teekwombaa Kafooŋi Kile mɛge p̄e.

³⁴ Lire kàntugo, ka u u ntèen nàmpantɛnre e mà mɔ Filisiti shiinbii k̀ni i.

22

Kile à Ibirayima kàanmucya a wí

¹ Nyɛ jcyii karigii puni kàntugo, Kile à *Ibirayima kàanmucya mà wí. Pyiŋkanni na u à u kàanmucya ke, lire li nde.

Canŋka Kile à u yyere: «Ibirayima!» ka u u jwo: «Yo! Mii u ŋge.»

² Ka Kile si yi jwo u á: «Mu jyaŋi niŋkinŋi, Ishaka kyaa l'à táan mu á ke, ta sì ná u e Mɔriya k̀ni i. Mii sí ŋaŋke kà cyêe mu na, mu aha nɔ wani, ma a u pyi sárage nizógogo kuru cyage e.»

³ Ka Ibirayima si sòl'a yíri, maa u dùfaanŋke kà cû, maa u báarapyiibii p̄i shuunni yyere ná u jyaŋi Ishaka. Maa kànciiyi yà jya maa yire lwó na ŋkèɛge sárage tawwûge e, cyage kyaa Kile à jwo u á ke.

† **21:31** Bɛrisheba mɛge jwəhe ku jyɛ: «kàaga bɛɛŋŋɛ» lire jyɛ mɛ: «baashuunni bɛɛŋŋɛ».

4 Canmpyaa taanre ɲara pi à pyi. Canntanra-woge, ka Ibirayima si ɲùŋke dùrug'a wíl'a kuru cyage ɲya tatɔŋge e.

5 Maa jwo u báarapyibil'á: «Yii tɛɛn naha ná dùfaanŋke e. Mii ná na pyàŋi sí n-kàre ɲanŋke ɲun'i zà Kile pêe. Wuu aha ŋkwò, wuu si núru n-pa.»

6 U à yire jwo ke, maa ntíl'a u jyaŋi tugo sárage súugo súugo kàŋciiyi na, maa na ná ŋwɔɔ lwó, ka pi i wá na ɲaare na ŋkɛɛge sɪɲcyan kuru cyage e.

7 Ka Ishaka si jwo u tun'á: «Baba!» ka Ibirayima si jwo: «Yo, na jya.» Ka Ishaka si jwo: «Nage ɲye wuu á, kàŋciiyi mú ɲye wuu á, ŋka mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, taa lire si ɲye ke?»

8 Ka Ibirayima si jwo: «Mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, Kile yabilinɪ u sí yire cwɔɔnrɔ.» Ka pi mú shuunni si wá na ŋkɛɛge.

9 Cyage Kile mpyi a cyêe pi na ke, pi à nɔ wani ke, ka Ibirayima si sárage tawwúge yaa, maa kàŋciiyi dùrugo ku ɲun'i. U à kwò ke, maa u jyaŋi Ishaka cù a pwɔ, mà dùrugo ku ɲun'i kàŋciiyi na.

10 Maa ŋwɔɔni wwú si ntêge raa u jyaŋi kɔnre. Tèni i u à jwo u sí li taha jyafoonɪ yacige e ke,

11 lire tèenuuni i, ka Kafoonɪ Kile Melɛkɛŋi si ntɛɛn nɪɲyɪŋi na maa sêe: «Ibirayima! Ibirayima!» Ka u u jwo: «Yo!»

12 Ka Kafoonɪ Melɛkɛŋi si jwo: «Ma hà ma cyɛge yaha ku nɔ pyàŋi na mɛ! Ma hà yaaga pyi u na mɛ! Numɛ, mii à li cè, sèenɪ na, mu na Kile pêre, ɲaha na ye mu ɲye a cyé mà ma jyaŋi tàange wunɪ pyi sárage mà kan mii á mɛ.»

13 Ka Ibirayima si yyahe kɛɛnɪ'a wíi wíi, maa mpâl'a mpàpoo ɲya, u ɲɛŋkil'à sùr'a yyére tahe k'e.

Ka u u sà uru mpàpoonji cû a pyi sáraga nizógogo u jyanji cyaga.

14 Maa kuru cyage mεge le Yawe-Jire. (Yawe-Jire mεge jwǎhǎ ku nyε: «Kafoonji Kile sí yi yyaha cwǎnre.») Lire kurugo, sùpyire puni maha ŋko nijaa: «Wuu aha nǎ Kafoonji Kile janke juŋ'i, Kafoonji Kile yabiliŋi sí yi yyahe cwǎnre.»

15 Nyε ka Kafoonji Kile Melekenji si ntèn nìnyinji na, maa Ibirayima yyére tozhǎnwogo,

16 maa yi jwo u á: «Kafoonji Kile jwumpe pu nyε mpe: «Mii sí n-kâa naye mεge na, nde mu à pyi amε ke, mu nyε a cyé mà ma jyanji tàange wuŋi kan sáraga mii á mε,

17 lire kurugo, mii sí jwó le mu á, si mu tùluge jyahha wǎrigii fiige, ná suumpe lwǎhe nticenŋi fiige mú. Mu tùluge sí raa jini ku zàmpeɛnbii na.

18 Dijnyenji sùpyishiŋi puni sí raa jwóni taa mu tùluge cye kurugo, jaha na ye mu à jɛn'a mii jwǎmɛeni cû.»

19 Puru jwǎhǎ na, ka Ibirayima ná u jyanji si núr'a kàre báarapyiibii taan. Ka pi i kuni lwó a nùru na ŋkèεge Berisheba e, Ibirayima tatèenge e.

Erebeka tulyeyi

20 Nyε cyire karigii puni kántugo, y'à pa jwo *Ibirayima á. na u yyahafoonji Nakwǎri cwòŋi Milika mú à pùnampyire ta.

21 Jyafoonji nijcyiinji mεge nyε Uzi, shǎnwuŋi mεge sí nyε Buzi, tanrawuŋi mεge nyε Kemuyeli. Kemuyeli u à Aramu si.

22 Milika jyanji sicyɛrewuŋ'à pyi Kesedi, maa Kyazo taha uru na, maa Pidilashi taha uru na, maa

Yidilafi taha uru na, maa nta a Betuyeli taha uru na.

²³ Ka Betuyeli si mpa Erebeke si. Nyε tire pùnampyire baataanrenji Milika à si Ibirayima yya-hafoonji Nakwəri á.

²⁴ Nakwəri cwonji shɔnwunji mεge na mpyi Ereyuma, uru mú à pùnampyire si. Tire pùnampyire ti nyε nte: Tebaki ná Gakyamu ná Takyashi ná Maaka.

23

Sara kwùŋi kani

¹ Sara à yyee ŋkuu ná beŋjaaga ná baashuunni pyi ke,

² maa ŋkwû Kiriyati Ariba kànhe e *Kana k̀̀ni i. Kuru kànhe mεge mú ku nyε Eburɔn. Ka *Ibirayima si mpa nt̀̀en u cwonji buwunji taan marii yamεeni s̀̀u.

³ Maa ŋkwò a pa ỳ̀ri u taan, mà sà jwo ná Kyiti t̀̀luge shiinbil'e.

⁴ Maa jwo pi á: «Mii na nyε ǹ̀mpɔnɔ naha yii yyé. Yii taare cyage kà pére na á, si na cwonji buwunji lwó naye yyaha taan zà nt̀̀.»

⁵ Ka Kyiti shiinbii si Ibirayima pyi:

⁶ «Wuu j̀̀nɔufoonji, mu nyε shinbwo wuu shwɔhɔl'e. Wuu fanɔyi cyaga maha cyaga k'à mu táan ke, sà ma cwonji tò wani. Wuu wà si jcyé si u kẁ̀ubii tatonke yaha mu á, mu u ma cwonji tò mε.»

⁷ Ka Ibirayima si lyéele, maa Kyiti shiinbii shéere.

8 Maa yi jwo pi á: «Nyε yii aha mpyi a ηεε mii u na cwoŋi tò, lire e mii à yii ηáare yii Zokyari jyaŋi Efurɔn ηáare na á.

9 Nāngyige ku ηyε u á Makipela e, u κεεγε τεγεŋi na ke, na u kuru kan na á. Mii sí ku wyéρεŋi puni kan u á mà tàanna ná ku lwɔɔre e, bà kuru cyage si mpyi mii u kwùubii tatonke naha yii shwɔhɔl'e με.»

10 Nyε mà pi yaha puru jwumpe na kànhe shiinbii piyetabenke e, Efurɔn yabilinji na mpyi wani ná Kyiti shiinbii sanmpil'e. Ka u u Ibirayima pyi pi puni ηyii na:

11 «Ɔɔn, mii ηùŋufoonji, wíi, mii sí ηaŋgyige kan mu á, si κεεγε kan mu á si ntaha. Mii sí yire puni kan mu á na kànhe shiinbii puni ηyii na. Sà ma buŋi tò.»

12 Ka Ibirayima si lyéele kànhe shiinbii ηyii na, maa u shéere.

13 Maa jwo Efurɔn á pi puni ηyii na: «Mii á mu ηáare, maa κεεγε lwɔɔre shwɔ si nta zà na cwoŋi tò wani.»

14 Ka Efurɔn si jwo Ibirayima á:

15 «Mii ηùŋufoonji, ηke κεεγε lwɔɔre sì n-tòro wyéρεfyinŋi darashii ηkwuu sicyεere (400) na με. Naha shi lire sí n-jà n-kéεge mii ná mu shwɔhɔl'e yε? Sà mà cwoŋi tò.»

16 Efurɔn à wyéρεŋi ηwɔge ηkemu jwo ke, kur'à bê Ibirayima á, ka u u uru wyéρεŋi tòrɔ Kyiti shiinbii ηyii na mà kan Efurɔn á wyéρεfyinŋi darashii ηkwuu sicyεere mà tàanna ná cwɔhɔmpii tɔrɔmpe e.

17 K'à ta amuni ke, Efurɔn κεεγε ku mpyi Makipela e, Mamire cyage canŋa fworompe e ke, κεεγε ná ηaŋgyige ku mpyi kuru cyage e ke, ná cige maha cige ku ηyε κεεγε e ke,

18 yire pun'à pyi Ibirayima wuyo. Kyiti shiinbii puni, pi mpyi kànhe shiin piye tabenke e ke, l'à pyi pire puni nyii na.

19 Lire kàntugo, ka Ibirayima si u cwoŋi Sara tò Makipela kerege naŋgyige e, kuru cyage nyε Mamire cyage canŋa fworompe e. Kuru cyage mege mú ku nyε Eburɔn, maa mpyi Kana k̀ini i.

20 Lire pyiŋkanni na, kerege ná naŋgyige ku mpyi wani ke, yire pun'à pyi Ibirayima wuyo, k'à pyi u kwùubii tatonke. Kyiti shiinbil'á u à ku shwɔ.

24

Ishaka ná Erebeke nàmbage

1 Nyε Kafoonɔ Kile mpyi a jwó le *Ibirayima á u karigii puni i fo u à pa lyε sèl'e.

2 Nyε canŋka, Ibirayima á jwo u báarapyiibii puni niŋjyen'á, ŋge u mpyi na u karigii puni cwɔɔnre ke: «Mii à mu náare, ma cyεge le na cyiini jwɔh'i*»

3 maa ŋkâa Kafoonɔ Kile na, niŋyiŋi ná niŋke foo, na *Kana k̀ini i mii à tɛɛn ke, na mu si nyε lire k̀ini pùceebilini là lwó ŋkan mii jyanɔ Ishaka á u cwo mε,

4 ŋka mu sí n-kàre mii k̀ini i, mii c̀inmpyiibii yyére zà ceewe cya u á.»

5 Ka báarapyiŋi si u jwɔ shwɔ: «Ceeŋi ká mpyi u nyε a ŋen'a taha mii fye e lire k̀ini i mε, lire sannɔ i ke, tá mii à yaa mii u kàre ná mu jyanɔ i mu c̀inmpyiibii yyére u sà ntɛɛn wani ná ceenɔ i la?

6 Ka Ibirayima si jwo: «Ōnhɔ de! ma hà z̀i ŋkàre ná na jyanɔ i wani mε.

---

* 24:2 Tècyiini i, kuru cyage sùpyire n'a mpyi na sí raa ŋkàre yaage kà na, amuni pi mpyi maha li pyi.

7 KafooŃi Kile, n̄nyini foo, u à mii yige na tupyenge e ná mii k̄ini i bà mii si mpyi si mpa naha nde k̄ini i mε, uru u à jwo ná mii i, maa Ńk̄aa na uru sí nde k̄ini kan mii t̄ulug'á. Uru yabiliŃi Kile, u sí u mεkεŃi yaha mu yyaha na bà mu si mpyi si sà ceewe lwó na tupyenge e mii jyan̄i mεε na mε.

8 Ceen̄i ká Ńcyé paŃa ná mu i, mii k̄aage tugure sí n-láha mu na, Ńka mii na li caa mu á, ma h̄a Ńk̄are ná na jyan̄i i wani mε!»

9 Ka báarapyini si cyege le u n̄ũũfooŃi Ibirayima cyiini Ńw̄h'i, maa Ńk̄aa, na nde u à jwo ke, na lire uru sí n-pyi.

10 U à yire jwo ke, maa Ńw̄h̄oŃyo ke c̄u u n̄ũũfooŃi, Ibirayima Ńw̄h̄oŃyi i, maa u n̄ũũfooŃi yac̄eŃyi shiŃi puni yà lwó a k̄are, Mesopotami k̄ini i, Nakw̄ori k̄anhe na.

11 U à n̄o wani ke, ka u u Ńw̄h̄oŃyi pyi y'á sínni k̄anhe k̄antugo Ńcw̄oŃi là Ńw̄o na. Lir'á b̄e ná cyeebii yàkoŃo Ńw̄o l̄ukwuuni i.

12 Maa jwo: «KafooŃi Kile, mu u Ńye mii n̄ũũfooŃi, Ibirayima u Kilen̄i ke, mii na mu Ńáare, maa na niŃjaa karigii cw̄oŃr̄o na á, maa Ńw̄o na n̄ũũfooŃi na.

13 Ńye mii niŃjyéren̄i u Ńge, nde Ńcw̄oŃi taan. K̄anhe shiinbii p̄ucyaabii sí n-pa a lw̄ohe kwóre.

14 Mii aha bú p̄ucwoŃi Ńgemu pyi: «Mii à mu Ńáare ma l̄ukwoyaage f̄eēn, si bya» ka u u ŃeŃ'a mii Ńw̄o shw̄o: «Bya, si ma Ńw̄h̄oŃyi kan yi bya mú» ke, uru u pyi mu bilinaŃi Ishaka cw̄oŃi, Ńgemu mu yabiliŃi'á cyêe mii na ke. Lire e, mii sí n-cé na mu à Ńw̄o mii n̄ũũfooŃi, Ibirayima na.»

15 Mà u yaha puru jwumpe na, ka Betuyeli

pworoŋi Erebeke si mpa ná u lùkwoyaage e fukange na, lwøhe takwóge e. Betuyeli tunji sí mpyi Ibirayima cøonŋi Nakwøri, u nunji sí mpyi Milika.

16 Pùceebile nisìnana li mpyi lili. Li mpyi a nò shi cè mε. Ka u u ntíge jcwòoni í maa u lùkwoyaage jî a fwooro.

17 Ka Ibirayima báarapyiŋi si fyâl'a file u na, maa u pyi: «Mii à mu jáare, ma lùkwoyaage tírige, si bya.»

18 Ka pùcwoŋi si jwo: «Pa bya, Baba!» maa fyâl'a lwøhe tírige, maa u kan u a bya.

19 U à bya a kwò ke, ka pùcwoŋi si jwo: «Mii sí mu jwøhønyí kan yi bya mú.»

20 Maa fyâl'a lwøhe kêenne yatøore yabyage e, maa núr'a kàre fwøfwø mà sà kabere kwó. Amuni u à lwøhø niŋyahaga kwó a kan jwøhøny'á y'à bya.

21 Ka nàŋi si yyére na wíi jwumøbaa, si jçè kampyi Kafoonji sí n-sii jεε uru kùsheeni táan uru na.

22 Nwøhøny'á bya a kwò ke, ka nàŋi si múnafegewe seεnwu wwû uye juy'i, u mpyi a garamu baani kwò, ná seεn kanjcyinnji shuunni, cyire niŋkin niŋkinji mpyi a nyaha garamu ŋkuu na. Maa yire kan Erebeke á.

23 Maa u yíbe: «Jofoo pworo u jyε mu ye? Na pwøhø, tá wuu sí tashwøngø ta mu tunji pyenge e bε?»

24 Ka Erebeke si jwo: «Nakwøri ná Milika jyanji Betuyeli pworo u jyε mii.»

25 Maa núr'a jwo: «Yatøoro yalyíre niŋyahara sí n-ta wani, yii tashwøngø mú sí n-ta wuu yyére.»

26 Nàŋ'á yire lógo ke, ka u u niŋkure sín, maa Kafoonji shéere.

27 Maa jwo: «Mii à Kafoonji Kile kêe, mii nùŃufoonji, Ibirayima u Kilenji, naha na ye u à kacene pyi u na ma u jwomεefente cyêe mii nùŃufoonji na sèl'e. Kafoonji yabilinji u à kàre ná mii i, mii nùŃufoonji cìnmpyiibii yyére.»

28 Ka pùcwonji si fê a kàr'a sà yire yyahe jwo u nun'á.

29-30 U yyahafoonji wà mεεε na mpyi Laban. Tèni i ur'à múnafegeni ná kaŃciinnkii nya u cōonni cyεge na, maa u jwumpe lógo nàŃi kànmpañke na ke, ka u u yîr'a fê a kàre jcwòoni na, nàŃi fye e mà sà u niŃjyérenji ta jwòhōnyí taan.

31 U à nō u na ke, maa jwo: «Yîr'a jyè pyenge e. Kafoonji Kile à jwó le mu á. Naha na mu à tèen ntàani na ye? Mii à cyage kà bégele mu ná ma yatōore mεε na.»

32 Ka pi i yîr'a kàre siŃcyan Laban pyenge e. Pi à nō ke, ka pi i jwòhōnyí tugure tîrige, maa yatōorō njyì kan y'á, wyεε ná jyε, maa lwòhe kan nàŃi ná u fyèjwòhōshiinbil'á pi à pi tooyi jyé.

33 Puru jwòhō na, pi à pa ná njyì i pi á, ka nàŃi si jwo: «Ná mii jyε a na kapani jwo mε, mii sì n-lyî mε. Ka Laban si jwo: «Mpe pu jyε mu á ke, pu jwo sá.»

34 Ka nàŃi si jwo: «Mii na jyε Ibirayima báarapyi.

35 Kafoonji Kile à jwó le mii nùŃufoon'á sèl'e, maa u pyi yaarafoo, u à mpàa ná sikyaa ná nùye kan u á, ná wyérefyin ná sēen, ná báarapyii, nàmbaa bâra cyee na, ná jwòhōnyō ná dùfaanya.

36 Mii nùŃufoonji cwonji Sara niŃjyenkwon'á pùnambile si u á. Lire pùnambilin'á, u à u cyeyaayi puni kan.

³⁷ Canŋka, u à jwo mii á na mii u kâa uru nyii na, na Kana kîni i ur'à tèn ke, na mii si ceewe lwo uru jyan'á lire kîni i me,

³⁸ na mii u kâre uru tukanhe na, uru shiinbii yyére, si ceewe cya wani uru jyan'á.

³⁹ Ka mii i u pyi: «Ceenji ká mpyi u nyε a nen'a pa ná mii i mà de?»

⁴⁰ Ka u u jwo: «Kafoonji Kile nwomēni mii à cū tērigii puni i ke, uru yabilinji u sí u melekēni wà le ná mu i, bà mu kuni si mpyi si ntáan, maa ceewe lwo mii tukanhe na ma kan na jyan'á me.

⁴¹ Mu aha shà ceenji náare mii pyenge shiinbil'á, pi méε ká jcyé si u kan mu á, lire tēni i mu kàage tugure sí n-láha mu na.»

⁴² Nyε lire e mii à pa yyére nde ncwòoni nwøge na, maa jwo: «Kafoonji Kile, mii nūufoonji Ibirayima u Kilenji, kampyi mu la nyε mii kūsheeni si ntáan,

⁴³ lire tēni i ke, mii sí n-yyére naha nde ncwòoni nwøge na, pūcwonji u sí n-pa lwøhe kwó ke, mii aha bú jwo u á: «Na pwøhø, si bya ma lwøhe e.»

⁴⁴ ka u u mii nwø shwø: «Bya, mii sí n-kwò kà kan mu nwøhøny'á mú» ke, uru u sí n-pyi mii nūufoonji jyanji cwonji, Kafoonji Kile yabilin'á ngemu cyêe ke.»

⁴⁵ Nyε mà mii yaha puru jwumpe na, ka Erebeke si nò ná u lūkwoyaage e, fukange na, maa ntíg'a lwøhe kà kwó ncwòoni i. Ka mii u u pyi: «Na pwøhø, si bya.»

⁴⁶ Ka u u ntíl'a lwøhe tīrige na mii u bya, maa jwo na uru sí kà yige ŋkan nwøhøny'á. Nyε ka mii i bya. Puru nwøhø na, ka u u kà kwó a kan mii nwøhøny'á y'a bya.

⁴⁷ Ka mii i u yíbe: «Jofoo pworu u nyε mu ye?» Ka u u jwo: «Nakwøri ná Milika jyanji Betuyeli pworu

u nyε mii.» Ka mii i fègewe le u múnaani na, maa kancinŋii le u cyeyi na.

⁴⁸ Lire kàntugo, ka mii i niŋkure sín Kafoonŋi Kile yyahe taan mii ñùŋufoonŋi Ibirayima u Kilenŋi, maa u shéere, ñaha na ye uru u à kuni niŋcenni le mii taan, maa mii pyi mii à ceewe ta na ñùŋufoonŋi jyaŋi mεε na, u cìmpyiibii shwòhòl'e.

⁴⁹ Kampyi yii la nyε si kacenne pyi mii ñùŋufoonŋ'á si li cyêe na yii na nyε u cìmpyii, lire tēni i, yii lire jwo na á, yii aha nta yii mú sî n-jà lire pyi mε, yii yire jwo mú, bà mii si mpyi si na takàrege cè mε.»

⁵⁰ Nyε ka Laban ná Betuyeli si Ibirayima báarapyiŋi ñwò shwò: «Nde kan'à fworò Kafoonŋi e. Wuu sî n-jà n-cyé mε.

⁵¹ Erebeke u ŋge, u lwó ma a sî, u u sà mpyi mu ñùŋufoonŋi jyaŋi cwoŋi, bà Kafoonŋi à li yaa mε.»

⁵² Ibirayima báarapyiŋ'à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín maa yyahe cyígile, maa Kafoonŋi pêe.

⁵³ Maa pùcyaga yaaya wwû uye ñuŋ'i mà kan Erebeke á, wyérefyinwuyo, ná sɛɛnwuyo ná vàanŋya, maa yacɛnyε mú kan pùcwoŋi yyahawuŋi ná u nuŋ'á.

⁵⁴ Puru ñwòhò na, ka u ná u fyèñwòhòshiinbii si lyî maa bya, maa sínni.

Nyèg'à múgo ke, ka Ibirayima báarapyiŋi si jwo Erebeke yyahawuŋi ná u nuŋ'á: «Yii kuni yaha, mii sí núru na ñùŋufoonŋi yyéere.»

⁵⁵ Ka pi i jwo: «Pùcwoŋi yaha u tère nimbilere pyi ná wuu e, canmpyaa ke fiige. Cyire ká ntòro, yii raa sî ná u e.»

⁵⁶ Ka nàŋi si jwo: «Kafoonŋi à mii kuni táan mà kwò, yii àha núru na cû n-yaha mε. Yii na yaha s'a

Ńkèege na ñùŃufooŃi yyére.»

⁵⁷ Ka Erebeke shiinbii si jwo: «Nye wuu pùcwonji yyere, wuu u u yíbe.»

⁵⁸ Ka pi i u yyer'a yíbe: «Mu la ñye si Ńkàre ná Ńge nàŃi i numε la?» Ka u u jwo: «Mii kèege.»

⁵⁹ Lire pyiŃkanni na, pi à pi cìmpworocwonji Erebeke yaha a kàre ná Ibirayima báarapyiŃi ná u fyèŃwòhòshiinbil'e. Báarapyicwonji u mpyi a Erebeke byé ke, uru mú a kàre ná pi e.

⁶⁰ Mà jwo pi kuni lwó ke, pi à jwó le Erebeke á maa jwo «Wuu cìmpworocwonji, Kile u pyi niŃyahanyahamii kan ma á, Kile u pi yaha pi jà pi zàmpeεnbii na.»

⁶¹ Ka Erebeke ná u báarapyicyebii si yîr'a kàr'a sà dùgo ñwòhòŃyi ñuŃ'i, maa ntaha nàŃi fye e. amuni pi à kàre ná Erebeke e.

⁶² Lir'á ta Ishaka á yîri Lakyayi Œoyi lùbiliŃi cyage e maa mpa ntèen Nεgevi síwage kànmpañke na.

⁶³ CanŃka yàkoŃo, Ishaka à fwor'a kàr'a sà a uye ñaare sige e, marii funŃke caa. U à ta u ñùŃke yîrige si wí ke, ka u u ñwòhòŃyi ñya yi i ma.

⁶⁴ Tèni i Erebeke nimpañ'à ñùŃke yîrig'a Ishaka ñya ke, ka u u ntíge ñwòhòŃke ñuŃ'i.

⁶⁵ Maa jwo Ibirayima báarapyiŃ'á: «NàŃi Ńgire u na wuu bêni amε sige e ye?» Ka u u jwo: «Mii ñùŃufooŃi Ishaka wi.» Erebeke á yire lógo ke, ka u u u vàanŃke kà tég'a yyahe tò.

⁶⁶ Nye ka nàŃi si karigii toroŃkanni yyaha jwo Ishaka á.

⁶⁷ Nye ka Ishaka si Ńkàr'a sà Erebeke yaha u nuŃi Sara bage e, maa u pyi u cwo, maa u kyaa táan uy'á. Ka lire si Ishaka funŃke ñíŃe u nuŃi kwùŃi woge na.

25

Ibirayima canmpyaagii sanŋkii toroŋkanni.

¹ Nye ŋcyii karigii puni kàntugo, ka *Ibirayima si ceenji waberε lèŋε, uru mεge na mpyi Ketura.

² Pùnampyire u à si Ibirayima á ke, tire mεyi yi ŋye ŋje: Zimiran, ná Yokishan, ná Medan, ná Madiyan ná Yishibaki, ná Shukya.

³ Yokishan mú à pùnampyire shuunni si: Sheba ná Dedan. Uru u tuluŋyi yi ŋye Ashuri shiinbii ná Letushi shiinbii ná Lemi shiinbii.

⁴ Madiyan u pùnampyire ti mpyi Efa, ná Eferi, ná Kyanoki, ná Abida, ná Elida. Nye pire pun'á pyi Ketura pyibii ná u ŋampyire.

⁵ Nye Ibirayima á u kooŋge puni kan Ishaka á

⁶ Nka mà jwo u kwû ke, u à bùŋye pyi cyeebii sanmpii pyibil'á maa pi tũugo canŋa fworompe k̄irigil'e mà laage tɔn u jyaŋi Ishaka na.

⁷ Nye Ibirayima sh̄iŋi canmpyaagil'à pyi yye e ŋkuu ná beetaanre ná ke ná kaŋkuro.

⁸ U à lyε fo mà lyεge la kwò. Puru ŋwòhɔ na, u à kwû maa sà bàra u tulyeyi na.

⁹⁻¹⁰ Ka u jyaabii mú shuunni, Ishaka ná Sumayila, si u buwuŋi tò Makipela ŋaŋyige e. Kuru ŋaŋyige na mpyi Kyiti shiinbii keŋge k'e Mamire canŋa fworompe e. Kuru cyage Ibirayima mpyi a shwɔ Kyiti shinŋi Zokyari jyaŋi Efurɔn á. Nye wani Ibirayima ná u cwoŋi Sara à tò.

¹¹ Ibirayima kwùŋi kàntugo, Kile à jwó le u jyaŋi Ishaka á sèl'e. Ishaka mpyi a tèn Lakyayi Ōroyi lùbiniŋi cyage e.

Sumayila tũluge

¹² *Ibirayima jyaŋɪ Sumayila u tùluge ku nyɛ ŋke:
*Misira shiinbii pworonɪ Agari, Sara bilicwon' à
ŋgemu si Ibirayima á ke,

¹³ u pùnampyire mɛyi yi nyɛ nje mà tàanna
ná pi tèsiini i: pùnambilini nijcyiini mɛge ku
nyɛ Nɛbayoti, uru kàntugo Kedari ná Adibeli ná
Mibisamu

¹⁴ ná Mishima ná Duma ná Masa

¹⁵ ná Kyadadi ná Tema ná Yeturi ná Nafishi ná
Kedima á si.

¹⁶ Sumayila pùnampyire ti nyɛ tire. Pi mɛyi yi nyɛ
nje mà tàanna ná pi kanyi i. Pi à pyi nùŋufee ke ná
shuunni mà tàanna ná pi tatɛɛnyɪ i.

¹⁷ Yyee ŋkuu ná beŋjaaga ná ke ná baashuunni
Sumayila à pyi maa ŋkwû maa sà bâra u tulyeyi na.

¹⁸ U pyiibii mpyi a tɛɛn mà lwó Kyavila kàhe na,
mà kàre fo Shuri woge na, kuru cyage nyɛ *Misira
kìni ŋkère na, mà kàre Asiri kìnì kànmpañke na; pi
à tɛɛn wani pi cìnmpyiibii puni ŋkère na.

Ishaka ŋampii: Ezawu ná Yakuba kani

¹⁹ *Ibirayima jyaŋɪ Ishaka taŋjaanɪ u nyɛ ŋge.

Nyɛ Ibirayima jya u mpyi Ishaka.

²⁰ Mà Ishaka shìŋi yaha yyee beeshuunni na, u
à Betuyɛli pworonɪ Erebeke lɛŋɛ mà pyi u cwo.
Erebeke na mpyi Laban cɔɔn. Aramu tùluge shiin
pi mpyi pi pi, Mɛsopotami kìnì i.

²¹ Ishaka cwonɪ Erebeke na mpyi cijirinɛ, ka u u
Kafoonɪ Kile jáare u na, ka Kile si u jaarage shwɔ,
ka u u yyere ŋamii laa na.

²² Yacen' à pa lyɛ ke, ka pyiibii si wá na piye fuuli
nufoonɪ funŋke e, ka u u jwo: «Kampyi amɛ li nyɛ,

tá nùŋɔ saha na nyɛ mii u kwôro shì na bɛ?» Maa ŋkàr'a sà Kafoonŋi Kile yíbe.

²³ Ka Kafoonŋi Kile si jwo:

«Sùpyishi shuunni u nyɛ mu funŋke e, mu aha pi si, pi sì n-bê niŋkin na mɛ, pi sí n-láhala. Pi mú shuunni i, wà fànha sí nyaha wà wogo na. Yyahawuŋi sí n-pyi cɔɔnfoonŋi biliwe.»

²⁴ Nyɛ Erebeke canzeg'à nɔ, ka u u si ŋamii.

²⁵ Ka pyàŋi niŋcyiŋi si si maa mpyi bòmbeewe, maa mpyi ná shire e, mu à jwo shire yaaga. Ka pi i u mɛge le Ezawu.

²⁶ Lire kàntugo, ka cɔɔnfoonŋi si si, uru nimpaŋ'à yyahafoonŋi nintaani cù, ka pi i uru mɛge le *Yakuba*. Pire ŋampil'à si mà Ishaka shìŋi ta yyee beetaanre na.

²⁷ Nyɛ pi à pa yyaha cwo, ka Ezawu si wá na lùuzoge pyi fo mà pa mpyi lùuzupege. Nka Yakuba sí wi ke, uru nùŋke mpyi a jíŋɛ, ka uru si ntɛɛn pyɛnge e.

²⁸ Ezawu kyaa li mpyi a táan Ishaka á, uru cye kurugo u mpyi maha kyaare taa na ŋkyàa. Nka Yakuba kyaa li mpyi a táan Erebeke á.

²⁹⁻³⁰ Canŋka, Yakuba mpyi na jàhii sore, cyire yyaha mpyi a jáaŋa. Ka Ezawu kategewuŋi si yîri sige e mà pa. Maa Yakuba pyi: «Katege naha na ŋko si mii bò, ma jàhigii niŋnyegii cyi kan na á jnyí.» Lire kurugo, Ezawu mɛg'a le Edomu (kuru mɛge jwɔhɔ ku nyɛ ku yyah'à jáaŋa.)

³¹ Ka Yakuba si jwo: «Mu aha jɛn'a ma lyɛge tɔɔnŋi fáa mii á jàhigii na fɔlɔ, lire e mii sí cyi kan mu á.»

---

* **25:26** Yakuba mɛge jwɔhɔ ku nyɛ u à nintaani cù, lire nyɛ mɛ u à u nàjwɔhɔɔ

³² Ka Ezawu si jwo: «Ei! Katege na ŋko si mii bò, nahà lyεge tònŋi sí jwɔ mii á yε?»

³³ Ka Yakuba si jwo: «Kâa na nyii na» ka Ezawu si ŋkâa, maa u lyεge tònŋi fáa Yakuba á jàhigii na.

³⁴ Ka Yakuba si nta a jàhigii cyi ná bwuuruŋi wà kan u á. Ka u u yire lyî maa bya, maa yîr'a tòro.

Lire pyiŋkanni na, Ezawu à u lyεge njini faha.

26

Ishaka ná Abimεlεki à wwojεεε le

¹ Nyε lire kàntugo, ka katege si mpa jyè lire k̀ini i. Kuru katege ná *Ibirayima tiŋi woge nyε a núr'a pyi niŋkin mε.

Ka Ishaka si yîri mà kàre Filisiti shiinbii saanŋi Abimεlεki yyére, Gerari kànhe e.

² Ka KafoonjI Kile si uye cyêe Ishaka na, maa yi jwo u á: «Ma hà ŋkàre *Misira k̀ini i mà de! K̀ini mii sí n-cyêe mu na ke, maa ntèen wani.

³ Tèen naha nde k̀ini i. Mii sí n-pyi ná mu i si jwó le mu á, si nde k̀ini puni kan mu ná ma t̀lug'á. Lire pyiŋkanni na, jwɔmεeni mii à lwó mu tunjI Ibirayima á ke, lire sí n-f̀unŋɔ.

⁴ Mii sí mu t̀luge nyaha, bà wərigil'á á nyaha mε, si ŋke cyage puni kan k'á. Nìŋke s̀upyishinjI puni si jwónjI ta mu t̀luge cye kurugo,

⁵ nahà na yε Ibirayima á mii jwɔmεeni c̀u, nde mii à jwo u á ke, lire u à pyi, u à mii t̀unnture ná mii *saliyanjI kurigii naara.»

⁶ Nyε ka Ishaka si ŋkwôro Gerari i.

⁷ Pì n'a mpyi a Ishaka yibe u cwonjI kyaa na, u mpyi maha jwo na uru c̀ɔn wi. U mpyi ná fyáge

na uru ká jwo uru cwoŋi wi, pi sí uru bò, ɲaha na ye Erebeke leme mpyi a ɲwɔ sèl'e.

⁸ Pi à pa mɔ Gerari i ke, canŋka Filisiti shiinbii saanŋi Abimeleki à wí finetiriŋi i, mà Ishaka ná u cwoŋi Erebeke ɲya, pi i báhare siŋcyan mu à jwo wà ná u cwo,

⁹ ka u u Ishaka yyere maa yi jwo u á: «Nàkaana baa, mu ná ŋge ceenŋi baharaŋkann'à li cyêe na mu cwoŋi wi, ɲaha na mu à jwo mii á na mu cɔɔn u ɲye wi ye?» Ka Ishaka si jwo: «Mii à yi jwo ɲaha na ye mii mpyi na fyáge na yii sí mii bò u kurugo.»

¹⁰ Ka Abimeleki si jwo: «Naha kafiile mu à pyi ame ye? L'à kwôro ɲcyere, mii shinŋi wà mpyi na sí n-wwɔ ná mu cwoŋi i, mu mpyi na sí wuu pyi wuu lawwuugo ta.»

¹¹ Maa li jwo a waha u shiinbii pun'á: «Shinŋi ŋgemu ká bwòn Ishaka na, lire ɲye me u cwoŋi na ke, urufoo sí n-bò.»

¹² ɲye ka Ishaka si ŋkwôro Gerari i na faanŋi pyi. Ka Kile si jwó le u á, ka faanŋi si ntáan u na sèe sèl'e.

¹³ Ka u cyeyaayi si wá na ɲyahage, fo u à pa mpyi nàfuufembwɔhɔ.

¹⁴ Yatonŋkurujwɔ shi niɲyahaya na mpyi u á, ná báarapyii niɲyahamii. Ka u ɲyipɛenni si jyè Filisiti shiinbil'e.

¹⁵ Lire e, u tunŋi Ibirayima báarapyibil'à bèenŋe maha bèenŋe tũgo u tũŋi i ke, ka pi i yire puni tò.

¹⁶ Puru ɲwɔhɔ na, ka Abimeleki si jwo Ishaka á: «Ta sì, maa yíri wuu taan, ɲaha na ye mu à fànha tò wuu na.

¹⁷ Ka Ishaka si yíri kuru kànhe e, maa ŋkàre Gerari bafage e. Maa ntèen kuru cyage e.

18 Nye bèenɲyi Ishaka tuɲi Ibirayima mpyi a tùgo, ka Filisiti shiinbii si yi tò Ibirayima kwùŋkwooni kàntugo ke, ɲye, Ishaka á núr'a yire bèenɲyi pwoore wwû. Mɛyi Ibirayima mpyi a le yi na ke, maa yire mɛyi ninuyi le yi na sahaŋki.

19 Nye canɲka, Ishaka báarapyiibil'à bèenɲke kà tùgo kuru bafage e mà nɔ lwɔhe na.

20 Gerari yatɔɔnahabil'à lire ɲya ke, ka pi i Ishaka wuubii tùn, maa jwo: «Ŋke lwɔhe ɲye wuu wogo.» Ka Ishaka si kuru bèenɲke mɛge le Yogo.

21 Ka Ishaka báarapyiibii si núr'a bèenɲke kabere tùgo, ka pi i núr'a tùn kuru kurugo. Ka Ishaka si kuru cyage mɛge le Mbembaanɲi.

22 Ka pi i yîri wani, maa sà bèenɲke kabere tùgo. Sùpya ɲye a yogo *kwòn pi na kuru kurugo mɛ. Ka u u kuru mɛge le Tafabwɔhɔ maa jwo: «Numɛ Kafoonɲi Kile à wuu funɲke ɲiɲe maa tafabwɔhɔ kan wuu á, wuu sí n-jà ɲyaha numɛ kuru cyage e.»

23 Puru ɲwɔhɔ na, ka Ishaka si yîri kuru cyage e, maa ɲkàre Berisheba kànhe e.

24 U canɲkarege numpilage e, Kafoonɲi Kile à uye cyêe u na, maa u pyi: «Mii u ɲye mu tuɲi Ibirayima u Kilenɲi, ma hà raa fyáge mɛ, ɲaha na ye mii ɲye ná mu i. Mii sí jwó le mu á, si mu tùluge ɲyaha, mii báarapyinɲi Ibirayima kurugo.»

25 Ka Ishaka si sáraya tawwûgo yaa kuru cyage e, maa Kafoonɲi Kile mɛge pêe. Maa u vaaɲke bage kwòro wani, ka u báarapyiibii si bèenɲke kà wwû.

26 Canɲka, Abimɛlɛki ná u ceevoonɲi Ahusati ná u kàshikwɔɔnbii ɲùɲufoonɲi Pikɔli à yîri Gerari i mà kàre Ishaka yyére.

27 Ka Ishaka si pi pyi: «Naha kurugo yii à pa mii yyére sahan̄ki mà li ta mii kyal' à p̄en̄ yii á, yii mú s'a mii k̄òr'a ȳirige yii cyage e ye?»

28 Ka pi i jwo: «Wuu à li n̄ya na Kafoon̄i Kile n̄ye ná mu i, lire kurugo wuu à pa mu yyére, wuu u mpa n̄kâa, wuu u wwoŋeεge le wuye shw̄h̄l'e.

29 Mii la n̄ye maa n̄kâa, na mu s̄i kawaa pyi wuu wà na m̄e, mu à jwo bà wuu n̄ye wuu n̄ye a kapii pyi mu na m̄e, kac̄enn̄kii kanni wuu à pyi mu na. Wuu à mu yaha a ȳiri wuu yyére yyeŋin̄ke e. N̄ye num̄e Kafoon̄i Kile mú à jwó le mu á.»

30 Ka Ishaka si lȳimbw̄o shw̄h̄o pi á, ka pi i lȳi maa bya.

31 Kuru can̄ke n̄umpan̄ja n̄ye s̄oage na, ka pi i ȳiri maa wwoŋeεge le ná Ishaka e, maa n̄w̄m̄e l̄wó piye shw̄h̄l'e. Lire n̄w̄h̄o na, ka Ishaka si kuni kan pi á, ka pi i n̄k̄are yyeŋin̄ke e.

32 N̄ye kuru can̄ke yabiliŋi, Ishaka báarapyiibii mpyi na b̄eŋŋe t̄uru, maa mpa kuru b̄eŋŋe kyaa jwo Ishaka á na pir' à ku t̄ug'a n̄o l̄w̄he na.

33 Ka Ishaka si kuru b̄eŋŋe m̄e ge le Sheba*. Lire kurugo, kuru k̄an̄he m̄e g'a pa le B̄erisheba. Kuru m̄e ge ku na ȳiri fo ni njaa.

Ezawu à Kana k̄ini cyeebii p̄i shuunni l̄eŋe.

34 Mà Ezawu sh̄iŋi yaha yyee beeshuunni na, u à Kyiti t̄uluge cyeebii p̄i shuunni l̄eŋe n̄ambaga na, B̄eri p̄woroŋi Yuditi ná El̄on p̄woroŋi Basimati.

35 Pire cyeebii shuunniŋi kan' à Ishaka ná u cwon̄i Erebeke l̄ugigii ȳirige s̄èl'e.

* 26:33 Sheba m̄e ge n̄w̄he ku n̄ye k̄àaga

27

Yakuba à u yyahafoonji jwóŋi ta naŋwəhəre cye kurugo

¹ Tèni i lyeg' à pa nɔ Ishaka na ke, ka u nyijnyaanni si li jwə cū na jcyerege fo u à pa mpyi u sàha nyɛ na jaa na jcuu mɛ. Canŋka, ka u u jyanji nijjyeni Ezawu yyere, ka u u shwə: «Yo!»

² Ka Ishaka si jwo: «Na jya, ku ke, mii à lyɛ a kwə, ŋka mii nyɛ a naye tèekwūu cè mɛ.

³ Nyɛ mii à mu jáare, maa ma lùuzoge yaayi lwó, sintaage ná taanpyaagii, maa sà kyara cya maa ma na á.

⁴ Kyaare shwəhəŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwəhə amuni ma kan na á ŋkya, bà mii si mpyi si jwó le mu á si yaa ná na tèekwūuni i mɛ.

⁵ Nyɛ puru jwumpe Ishaka á jwo u jyanji Ezawu á ke, Erebeke mpyi a puru lógo. Nyɛ Ezawu à pa ŋkàre sige e kyaare tacyag'e ke,

⁶ ka Erebeke si jwo u jyanji *Yakuba á: «Mii à mu tunji jwumpe lógo, mpemu u à jwo mu yyahafoonji Ezawu á ke.

⁷ U à jwo u á: “Sà kyaare cya na á, kyaare shwəhəŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwəhə amuni, ma kan na á, lire ká mpyi, mii sí jwó le mu á Kafoonji Kile yyahe taan, si nta ŋkwū.”»

⁸ Nyɛ Yakuba, ŋje mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, maa li pyi li jwuŋkanni na.

⁹ Sà sikyaa nijcenmii shuunni cū maa ma. Kyaare shwəhəŋkanni l'à táan mu tunj'á ke, mii sí ti shwəhə amuni,

¹⁰ ma sà ŋkan u á u kyà, u u jwó le ma á, mà jwo u kwū ke.»

11 Ka Yakuba si jwo u nuŋ'á: «Nàa, mii tuŋ'à cè na shire na nyε Ezawu na, shire sí nyε mii na mε.

12 Mii tuŋi ká bú mpa jwo u sí n-bwòn mii na, u sí n-cè na Ezawu bà u nyε mii mε, mii sí n-pyi kafiniviniwe. Lire tènì i ke, mà jwo mii u jwó ta ke, laŋaga mii sí n-ta.»

13 Ka nufooni si jwo: «Lire ká bú mpyi, na jya, Kile u kuru laŋaŋke yaha ku cwo na na. Nje mii à jwo ke, lire pyi kannna, sà sikaabii cù a pa.»

14 Ka Yakuba si ntíl'a kàr'a sà pire sikyaabii shu-unninji cù a pa ŋkan u á. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan u tuŋ'á ke, ka nufooni si ti shwòhò amuni.

15 Maa u jyaŋi niŋcyiinji Ezawu vaaŋnyi nisinaŋyi yà lwó bage e mà le Yakuba na.

16 Maa pire sikyaabii seeyi tég'a Yakuba cyeyi ná u yacige tò.

17 Bwuruni ná kyaare nintáanre u à shwòhò ke, maa yire kan Yakuba á.

18 Ka Yakuba si ŋkàre ná y'e, u tuŋi yyére. Maa u yyere: «Baba.» Ka Ishaka si jwo: «Yo! Mii jyaŋi ŋgi u nyε mu ye?»

19 Ka Yakuba si u tuŋi jwò shwò: «Mii u nyε mu jyaŋi niŋcyiinji Ezawu. Nde mu mpyi a jwo mii á ke, lire mii à pyi. Mii à mu jáare, maa yîr'a tèn, maa na kyaare tà kyà, maa jwó le na á.»

20 Ka Ishaka si jwo u jyaŋ'á: «Ei! mu à kwò a kyaare ta la?» Ka Yakuba si jwo: «Mu Kafooni Kile yabilinji u à sige táan mii na.»

21 Ka Ishaka si jwo: «Na jya, file na na, si bwòn ma na, si ŋcè kampyi sèe mii jyaŋi Ezawu u nyε mu.»

22 Ka Yakuba si file u tuŋi na, ka u u taala a wíi, maa jwo: «Ei! Yakuba mejwuuni li nyε nde de! Nka u cyeyi nyε Ezawu wuyi fiige.»

23 Ishaka mpyi a cè na Yakuba wi mε, naha na ye shire mpyi u cyeyi na, u yyahafoonji Ezawu fiige. Ka u u wá na bégele si jwóni le u á.

24 Nka mà jwo u jwóni le u á ke, u à u yíbe: «Sèe wi, mu u nyε mii jyanji, Ezawu la?» Ka Yakuba si jwo: «Mii wí.»

25 Ka Ishaka si jwo: «Na jya, lire tèni i, kyaare tîrige na taan si tà kyà si nta jwóni le ma á.» Ka Yakuba si kyaare tîrige u taan, ka u u tà kyà. Ka Yakuba si mpa ná *εεzen sinm'e, ka u u puru bya mú.

26 Maa jwo: «Na jya, file na na, maa na pur'a cû, maa na shéere.»

27 Ka Yakuba si file u na, maa u shéere amuni. Ishaka à u vaaŋnyi nùge ta ke, ka u u jwó le u á, maa jwo:

«Sèenji na, kerεge na Kafoonji à jwó le? ke, mii jyanji nùg'à táan kuru kerεge fiige.

28 Na jya, Kile u nìnyinji kameŋke kan ma á, u u niŋke nàfuunji kan ma á mú, u u sùmanji ná εεzenji niŋyahawa kan ma á.

29 Kile u ma yaha kîrigii nùŋo na, sùpyishi niŋyahawa s'a niŋkure sínni mu taan.

Kile u ma yaha mà pyi ma sìnεebii saanwa, mu sìnεebii pi a niŋkure sínni mu taan.

Shin maha shin u à mu cùmɔ lemε pi ke,

Kile u urufoo láŋa.

Shin maha shin sí u à mu cùmɔ lemε jwɔ ke,

Kile u jwó le urufol'á.»

³⁰ Nyε tɛni i Ishaka á kwɔ̀ jwɔ̀ŋi ndɛŋi na Yakuba á, Yakuba mú s'à yîri u taan mà kwɔ̀ ke, ka lire si bê ná Ezawu e, u à yîri sige e mú.

³¹ Ka uru mú si kyaare tà shwɔ̀hɔ̀ a tîrige tufoonji Ishaka taan. Maa jwo tufoon'á: «Baba, yîri maa ma jyaŋi kyaare nizhwɔ̀hɔ̀re tà kyà maa jwó le u á.»

³² Ka tufoonji si jwo: «Jofoo u nyε mu yε?» Ka u u jwo: «Mii u nyε mu jyaŋi niŋcyiŋi Ezawu.»

³³ Tɛni i Ezawu à yire jwo ke, ka Ishaka si fyá fo na nyɛɛenni sèl'e. Maa jwo: «Jofoo sí u à kyaare bò a shwɔ̀h'a pa ŋkan mii á, mà mu ta mu sàha mpa mà yε? Wà a pa ná kyaare e naha, ka mii i tà kyà maa jwó le u á, u mú sí uru jwɔ̀ŋi ta.»

³⁴ Nyε Ezawu à puru lógo u tuŋi jwɔ̀ na ke, ka u lùuni si yîri, ka u u ŋkyáala fànha na, maa tufoonji náare: «Baba, jwɔ̀ŋi wà le mii á mú kɛ!»

³⁵ Ka Ishaka si jwo: «Mu cɔ̀ɔ̀ŋi u à fini maa wwú mu jwɔ̀h'i, maa mu jwɔ̀ŋi nɔ̀jwɔ̀hɔ̀rɔ̀ dɛ!»

³⁶ Ka Ezawu si jwo: «Ei! Mɛge k'à le u na Yakuba*, kur'à u cù ke, lire kurugo u à mii nɔ̀jwɔ̀hɔ̀rɔ̀ tooyi shuunni kɛ? U à mii lyεge tɔ̀ɔ̀ŋi shwɔ̀ a ta, numɛ maa núr'a mii jwɔ̀ŋi nɔ̀ŋkaaga mú.» Maa núr'a jwo tufoon'á: «Lire tɛni i ke, mu nyε a sà a jwɔ̀ŋi wà yaha mii á mà?»

³⁷ Ka Ishaka si jwo Ezawu á: «Na jya, sɛɛŋi na, mii à jwɔ̀ŋi le u á na u pyi mu jùŋɔ̀ na, maa jwɔ̀ŋi le u á, bà u cìnmpyiibii puni si mpyi u bilii mɛ, maa sùmanji ná ɛrɛzɛŋi jwɔ̀ŋi le u á. Jwɔ̀ŋi ŋgire mii sí nùru n-le mu á yε?»

³⁸ Ka Ezawu si jwo: «Baba, lire tɛni i ke, uru jwɔ̀ŋi kanni u nyε mu á la? Jwɔ̀ŋi wà le na á mú!» U à

* 27:36 Yakuba mɛge jwɔ̀hɔ̀ ku nyε nɔ̀jwɔ̀hɔ̀rɔ̀

puru jwo ke, maa mεε le na súu.

³⁹ Ka tufoonji si jwo:

«Mu sí n̄n̄ke n̄afuun̄ji ta mε,
mu taare sí n-pyi kamεn̄ε baa.

⁴⁰ Mu kàshikwòn̄n̄wòn̄ni li sí raa mu n̄wò caa.

Mu sí n-pyi ma kàntugowun̄ji biliwe,
mu sí raa báare u á mu à jwo faapyinupee,
n̄ka cann̄ka, mu sí tire bilere zhwún̄ji kebe n-láha
ma yacige e

si mpyi may'á.

⁴¹ «Nyε Ishaka à jwóobii mpiimu le Yakuba á ke,
pir'à u n̄yipεenni le Ezawu e. L'à pa n̄o cyage k'e
fo Ezawu na yu uye fun̄n̄'i: «Mii tun̄ji tèkwûun'á
byanhara, u àha n̄kwû, ka wuu u kwùge pyi a kwò,
mii sí na cònn̄ji Yakuba bò.»

⁴² Ka wà si n̄kàre Erebeke yyére, maa sà u jyan̄ji
Ezawu funzòn̄n̄jore jwo u á. Ka Erebeke si u jyan̄ji
Yakuba yyere maa yi jwo u á: «Wíi, mu yyahafoon̄ji
Ezawu à jwo uru sí mu bò, bà uru fun̄n̄ke si mpyi
si n̄n̄je mε.

⁴³ Lire e, nde mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a
tàra, mu à yaa mu u fê a kàre Kyaran k̄ini i, mii
yyahafoon̄ji Laban yyére.

⁴⁴ Maa ntèen uru yyére mà tère pyi, mà jwo mu
yyahafoon̄ji lùuni li tèen ke.

⁴⁵ Sà ntèen wani fo mu yyahawun̄ji lùuni ká ntèen,
nde mu à pyi ke, fo u fun̄n̄jò ká wwò lire na. U
fun̄n̄jò ká mpa wwò, mii sí n-jà mu núrún̄jò n-pa
naha. Ná lire bà mε, mii sí n-pòon̄ yii mú shuunni
i cannugo.»

*Yakuba à fê Ezawu yyaha na mà kàre Laban
yyére, Mesopotami k̄ini i.*

⁴⁶ Nyε ka Erebeke si ηkàr'a sà yi jwo Ishaka á na Kyiti shiinbii pworibii Esawu à lèηε ke, na pire cyeebil'à uru tεgεle ta fo mà dijyε la wwù uru na. Maa nùr'a jwo na *Yakuba mú ká uru ceenji wà lèηε, lire tènì i ke, ur'à nyii yige kwùñji kurugo mà tòro lire na.

28

¹ Ka Ishaka si *Yakuba yyere maa jwó le u á, maa u pyi: «Ma hà ηkwò ma cwonji lwó *Kana kìnì pùceepyire e mà dε!

² Ta si fo Mesopotami kìnì i, ma nunji tunji Betuyeli yyére, maa sà ma nunji yyahafoonji Laban pwəronji wà lwó a pyi ma cwo kuru cyage e.

³ Kile Sijì Punifoo u jwó le ma á, u u pyi ninyahamii kan ma á, u ma pyi tülubwəhə tu.

⁴ Jwónji Kile à le *Ibirayima á ke, u u uru fiige le mu ná ma tülug'á, kìnì i mu à tēen nàmpənn̄te e, ná l'à kan Ibirayima á ke, bà mu si mpyi si lire ta mε.»

⁵ Lire e, Ishaka á Yakuba yaha a kàre Mesopotami kìnì i, Aramu shinji Betuyeli jyanji Laban yyére. Laban sí u mpyi Yakuba ná Ezawu nunji Erebeke yyahafoonji.

Ezawu à ceenji waberε lèηε nàmbaga na.

⁶ Nyε Ezawu à pa li nya na Ishaka á jwó le *Yakuba á, maa u pyi u sà u cwonji lwó Mesopotami kìnì i ke, maa li nya mú na u à jwó le u á, maa yi jwo u á na u àha ceewe lwó *Kana shiinbii pùceepyire e mε.

⁷ Maa li nya mú na Yakuba á u tunji ná u nunji jwəməeni cū, maa ηkàre Mesopotami kìnì i ke,

⁸ lire e Ezawu à cè na Kana pùcyaaabil'à pən u tunji Ishaka á.

⁹ U à li nya amuni ke, ka u u yîr'a kàre *Ibiray-ima jyaŋi Sumayila yyére, maa u pwəɾəŋi wà lwó nàmbaga na, mà bâra u cyeebii na. Uru pùcwəŋi mɛge na mpyi Makyalati, u muŋcwəŋi mɛge sí nyɛ Nɛbayɔti.

Yakuba ŋəge

¹⁰ Nyɛ *Yakuba á yîri Bɛrisheba kànhe e na ŋkɛge Kyaran kànhe e.

¹¹ U niŋkàriŋ'à sà nɔ cyage k'e, numpilag'à wwò ke, ka u u shwòn wani, maa kafaage kà lwó a pyi jùntahaga, maa sínni.

¹² U à ŋóó, mà katannɔŋcyiin nya l'à sín ñiŋke na, fo ñiŋyiŋi na, ka *Kile mèlɛkɛebii si wá na dùru, marii ntíre li na.

¹³ Kafoonji Kile yabiliŋi mpyi a yyere Yakuba taan, maa yi jwo u á: «Mii u nyɛ Kafoonji Kile, mu tulyage *Ibirayima ná mu tunji Ishaka u Kilenji. Cyage e mu à sínni amɛ ke, mii sí kuru cyage kan mu ná ma tùlug'á.

¹⁴ Mu tùluge sí nyaha ñiŋke nticyɛnŋi fiige. Mu sí n-pìli canŋafyinmpe ná canŋacwumpe e, si mpìli suuməkulo ná wòrokul'e. Ñiŋke supyishiŋi puni sí jwó ta mu ná ma pyenge shiinbii cye kurugo.

¹⁵ Ma niŋgyiini táan maa lógo, mii sí n-pyi ná mu i ma tashéyi puni i, s'a mu kàanmucaa, si núru ná mu i nde kini i sahaŋki. Mii si n-sii mu yyaha maye niŋkin mɛ, jwəməɛ maha jwəməɛ mii à lwó mu á ke, mii sí cyire puni fùŋŋə.»

¹⁶ Puru jwəhə na, ka Yakuba si jɔcêl'a jè, maa jwo: «Nàkaana baa, Kafoonji na nyɛ ŋke cyage e, mii sí nyɛ a mpyi a li cè mɛ.»

17 Ka u fyagarawuŋi si jwo: «ŋke cyage nyε fya-gara cyaga dε! Numε mii à cè na Kile pyεnge ná nìnyinji tajyìge ku nyε naha.»

18 Nyε u à yîri kuru nyεsɔɔge na ke, kafaage u mpyi a tég'a u nùŋke taha ke, maa kuru yîrig'a yyéεŋε mà pyi funɲcwogoyaaga, maa sɪnmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo.

19 Maa kuru cyage mεge le Beteli, (kuru ɲwɔhɔ ku nyε Kile pyεnge) mà li ta tèecyiini i, kuru cyage mεge na mpyi Luzi.

20-21 Ka Yakuba si ɲwɔfaaga fáa Kile á maa jwo: «Kafoonji Kile, mu aha ɲεn'a mii tégε, maa mii shwɔ kawagigii na, nde ɲani i, maa yalyîre ná vànɲyi nindeyi kan mii á, maa mii pyi mii à núr'a pa yyεɲɲke e na tupyεnge e, maa mpyi mii u Kilenji* ,

22 lire ká mpyi, ŋke kafaage mii à yyéεŋε amε, mà pyi funɲcwogoyaaga ke, kuru cyage ku sí n-pyi Kile pyεnge. Mii aha yaaga maha yaage ta ke, mii sí kuru yáhanji wwû ŋkan mu, Kile á.»

29

Yakuba à Leya ná Araseli lèŋε mà pyi u cyee

1 Lire kàntugo, ka *Yakuba si kuni lwó a kàre canɲafyinmpe kìrigii kànmpañke na.

2 Mà u niŋkàriŋi yaha, u à sà nɔ bèεŋŋke kà na sige funŋke e. Mpàkuruyo taanre ná sikyaa mpyi a sínni sínni ku ɲwɔge na. Yatɔɔre tabyage ku mpyi ku ki, kuru bèεŋŋke ɲwɔge mpyi maha ntùni ná kafaabwɔh'e.

---

* 28:20-21 maa mpyi mii u Kilenji: JWUNKANNI LABÈRE: lire ká mpyi, Kafoonji sí n-pyi mii Kilenji

³ Yatɔɔre puni n'a mpyi a pa bínni, pi mpyi maha kuru kafaage kùuŋkul'a láha bèenŋke ɲwɔge na maa ti kan t'a bya, maa ŋkwɔ maa kuru fáage tɛg'a ku ɲwɔ tɔ.

⁴ Ka Yakuba si pire yatonahabii yíbe: «Mii cìmpyiibii, taa yii à yíri ke?» Ka pi i u pyi: «Wuu à yíri Kyaran kànhe e.»

⁵ Ka u u jwo: «Ta yii à Nakwəri ɲambilini, Laban cè be?» ka pi i jwo: «Ɖɔn.»

⁶ Ka u u jwo: «U à cùuŋɔ la?» Ka pi i jwo: «Ɖɔn, u à cùuŋɔ, u pworonɔi Araseli nimpanɔi u ŋge ná mpàabil'e.»

⁷ Nyɛ ka Yakuba si jwo yatonahabil'á: «Yatɔɔre tèebínini sàha nɔ mà dɛ! Yii nyɛ a cè na canŋke saha a ɲyaha mà? Yii yatɔɔre yaha ti i bya, lire kàntugo yii sà a ti nâha.»

⁸ Ka yatonahabii si jwo: «Ná yatɔɔre puni nyɛ a bín'a kwɔ mɛ, wuu nyɛ na lire pyi mɛ. T'aha bín'a kwɔ, wuu maha nta a kafaage láha bèenŋke ɲwɔge na, maa ti kan t'a bya.»

⁹ Mà Yakuba yaha u u yu ná pi e, ka Araseli si nɔ wani ná u tuŋi yatɔɔre e. Uru u mpyi na ti nâha.

¹⁰ Tèni i Yakuba à u yalwonɔi Laban pworonɔi Araseli ɲya ná yatɔɔre e ke, ka u u ŋkàr'a sà kafaage láha bèenŋke ɲwɔge na, maa ti kan t'à bya.

¹¹ Maa Araseli pûr'a cû maa u yal'a shéere sèl'e, ka u ɲyanɔi funntange si ɲyilwɔhe pyi ku u ntîri u ɲyiigil'e.

¹² Maa jwo Araseli á na u tuŋi cìmpworo u nyɛ ure, na uru na nyɛ Erebeke jya. Ka Araseli si fê a kàre pyɛngɛ maa sà yi jwo u tuŋ'á.

¹³ Tèni i Laban à u cɔonɔi jyanɔi Yakuba kyaa lógo

ke, ka u u fê a kàre u fye e, maa sà u pûr'a cû, maa u shéere, maa ŋkàre ná u e pyenge. Kyaa maha kyaa l'à pyi ke, ka Yakuba si cyire puni jwo u á.

¹⁴ Laban à yire lógo ke, ka u u jwo: «Mà sèenji jwo, mii ná mu na nyε cìnmpyii. Ka Yakuba si ŋkwôro na báaraŋi pyi Laban yyére mà nɔ yiŋe ninŋin na.

¹⁵ Nyε ka Laban si jwo u á canŋka: «Mii sùpya u nyε mu, ŋka lire ná li wuuni mu i, mu nyε a yaa mu u a báare mii á mana mε. Ma sàraŋi jwo na á, s'a uru kaan ma á.»

¹⁶ Nyε lir'à ta pworii shuunni na nyε Laban á. Nijjyeŋi mege mpyi Leya, nimbileni woge sí nyε Araseli.

¹⁷ Leya lemε mpyi a ŋwɔ mà Araseli kwɔ mε.

¹⁸ Ka Araseli kyaa si ntáan Yakuba á. Ka u u jwo Laban á: «Mii sí báaraŋi pyi yye baashuunni i mu pworonji nimbileni, Araseli kurugo.»

¹⁹ Ka Laban si jwo: «Mii u u kan mu á, lir'à pwórɔ mii u u kan waber'á. Tèen naha ná mii i.»

²⁰ amuni Yakuba à kwôro Laban yyére, maa báaraŋi pyi yye baashuunni Araseli kurugo. Bà Araseli kyal'à táan Yakuba á sèl'e mε, ŋcyii yyeegii baashuunnin' à pyi u á canmpyaa fiige.

²¹ Cyire yyeegil' à tòro ke, ka Yakuba si jwo Laban á: «Na cwonji kan na á, tèn' à fûnŋɔ. Mii la nyε si u lèŋe numε.»

²² Ka Laban si kuru cyage sùpyire puni bínni, maa katáan nimbwoo pyi.

²³ Nyε kuru canŋke numpilage e, ka Laban si u pworonji Leya lwó a kàre Yakuba yyére. Ka Yakuba si shwòn ná u e kuru numpilage e.

²⁴ Laban mpyi a u báarapyipucwonji wà kan Leya á, uru mege mpyi Zilipa.

²⁵ Nyèg'à pa múgo ke, ka Yakuba si li ta na Araseli bà me, ŋka Leya wi. Maa jwo Laban á: «Naha mu à pyi ná mii i amε ye?» Lire tēni i ke, Araseli kurugo bà mii à báaraŋi pyi mu á mà? Naha na mu à mii naŋwəhəɔ ye?»

²⁶ Ka Laban si jwo u á: «Mà tàanna ná wuu tēnni i, cəonfoonji nyε na jà a kan nàmbage e muŋcwofoonji yyaha na me.

²⁷ Cikwəonre cibilaage sanŋke pyi ná Leya e. K'aha ŋkwə, wuu sí cəonfoonji kan mu á mú, maa núr'a yyee baashuunniŋi wabεε báara pyi mii á.»

²⁸ Ka Yakuba si kuru cibilaage sanŋke pyi ná Leya e, ka Laban si u pworonji Araseli kan u á.

²⁹ Laban mpyi a u báarayipucwoŋi wà kan Araseli á, uru mege mpyi Bila.

³⁰ Nyε ka Yakuba si shwə̀n ná Araseli e mú. Ka u kyaa si ntáan u á mà tòro Leya na. Ka Yakuba si núr'a báaraŋi pyi Laban á sahaŋki fo yyee baashuunni.

Yakuba pyiibii kani

³¹ Ka Kafoonji Kile si li nya na Leya kyaa nyε a táan *Yakuba á me, ka u u sege táan u na. Maa sege pen Araseli na.

³² Ka Leya si yyére maa si pùnambile, maa li mege le Uruben: «Kafoonji Kile à mii nàvunŋke nya, numε mii kyaa sí n-táan na poon'á*.»

³³ Ka u u núr'a yyére, maa si pùnambile, maa jwo: «Kafoonji Kile à lógo na mii kyaa nyε a táan na poon'á

---

* **29:32** Uruben mege ŋwəhe ku nyε «Pùnambile li nde», lire nyε me «U à mii nàvunŋke nya.»

mε, lire kurugo u à nde pùnambilini kan mii á mú.»
Maa li mεge le Simiyon†.

³⁴ Ka Leya si núr'a yyére maa si pùnambile, maa jwo: «Numε kōni, mii poonji sí mii mâra, naha na ye mii à pùnampyire taanre si u á.» Maa li mεge le Levi‡.

³⁵ Ka u u núr'a yyére, maa pùnambile sicyεrewu si, maa jwo: «Numε, mii sí Kafoonji kêe.» Lire kurugo, u à lire mεge le *Zhuda§. Lire kântugo, ka u sege si yyére mà tère pyi.

30

¹ Nyε Araseli à pa li nya na uru sàha ηkwò a pyà ta *Yakuba á mε, ka u munɔwɔnɔji yinɔyεge si jyè u e. Ka u u jwo Yakuba á: «Pyilibii pìi kan mii á mú. Fo lire bà mε, mii sí n-kwû.»

² Ka Yakuba lùuni si yîri Araseli taan, maa jwo: «Lire tēni i ke, mii u nyε Kile la? Kile bà u à mu sige pyìsini na mà?»

³ Ka Araseli si jwo: «Mii báarapyipucwɔnɔji Bila u nge, u lwó a pyi ma cwo, bà u si mpyi si pyi ta mii á mε. Lire ká mpyi, pire pyilibii sí n-pyi mii wuu.»

⁴ Lire pyinɔkanni na, Araseli à u báarapyipucwɔnɔji Bila kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

Ka Yakuba si u lèɔε.

⁵ Ka Bila si mpa laa ta, maa pùnambile si Yakuba á.

⁶ Ka Araseli si jwo: «Kile à mii tanga kan. Nde mii à jwo u á ke, u à lire lógo, maa pùnambile kan mii á. Lire kurugo, Araseli à li mεge le Dan*.

† 29:33 Simiyon jwòhe ku nyε U à lógo ‡ 29:34 Levi jwòhe ku nyε U à mii mâra § 29:35 Zhuda jwòhe ku nyε U à kêe * 30:6 Dan mεge jwòhe ku nyε U à mii tanga kan

⁷ Ka Araseli báarapyipucwoŋi Bila si núr'a laa lwó maa pùnambile shɔnwuu si Yakuba á.

⁸ Ka Araseli si jwo: «Sèeŋi na, mii à zhìŋi le ná na muŋcwoŋi i, maa jà u na.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Nefitali†.

⁹ Nyɛ Leya à pa li nya na uru seg'à *kwòn mà tère pyi ke, ka u u báarapyipucwoŋi Zilipa kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

¹⁰ Ka Zilipa si laa lwó, maa pùnambile si Yakuba á.

¹¹ Ka Leya si jwo: «Mii nùŋk'à táan dɛ!» Lire kurugo, u à li mege le Gadi‡.

¹² Ka Zilipa si núr'a pùnambile si Yakuba á.

¹³ Ka Leya si jwo: «Ei! funntange kyaa li nyɛ nde dɛ! Cyeebii sí n-jwo na mii wuun'à nwɔ.» Maa lire pùnambilini mege le Asheri§

¹⁴ Nyɛ canŋka, sùmakwɔŋgii tɛni i, Uruben à fwor'a kàr'a sà mandaragɔri cige* kà nya kɛɛge e. Ka u u kuru cige fwuugii cyi tùgo a pa ŋkan u nuŋi Leya á. Ka Araseli si jwo Leya á: «Na pwɔhɔ, maa ma jyaŋi mandaragɔri cige fwuugii cyi kan na á.»

¹⁵ Ka Leya si jwo: «Na naha? Mu à mii poonji shwɔ mii na, lire nyɛ a mu funŋke níŋe mɛ, fo mu sàha na ŋko mii u na jyaŋi fwuugii kan mu á si ntaha lire na kɛ?» Ka Araseli si jwo: «Nyɛ kampyi lire li, u sí n-pa niŋjaa numpilage pyi ná mu i. Lire sí n-pyi mu jyaŋi fwuugii cyaga.» Ka Leya si jɛɛ.

† 30:8 Nefitali nwɔhe ku nyɛ «Mii à jà» ‡ 30:11 Gadi nwɔhe ku nyɛ nùntanga § 30:13 Asheri nwɔhe ku nyɛ funntange. * 30:14 Tire sùpyire mpyi na sòŋŋi na kuru cige fwuugii na nyɛ pyitawyerɛ

¹⁶ Nyε yàkonke Yakuba nijîriŋi kerεge e, ka Leya si ŋkàr'a sà u jùŋɔ bê, maa yi jwo u á: «Mu sí n-shwòn mii yyére nijjaa. Mii à na jyaŋi fwuugii tég'a mu fáa Araseli á nijjaa kàzhwənni mεε na.» Ka Yakuba si ŋkàr'a sà shwòn Leya yyére kuru canŋke numpilage e.

¹⁷ Ka Kile si Leya ŋaarage shwə. Ka u u laa lwó maa pùnambilini kanŋkurowuuni si Yakuba á.

¹⁸ Maa jwo: «Mii à na báarapyipucwoŋi kan na poon'á ke, lire sàraŋi Kile à kan mii á amε.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mεge le Isakari†.

¹⁹ Ka u u núr'a pa laa lwó maa pùnambilini baaniwuuni si Yakuba á.

²⁰ Maa jwo: «Kile à bùnyεbwəhɔ pyi mii á. Numε, mii poonji sí mii le njire e, ŋaha na ye mii à pùnampyire baani si u á.» Ka u u lire pùnambilini mεge le Zabulon‡.

²¹ Lire kàntugo, ka u u pùceebile si, maa lire mεge le Dina.

²² Nyε ka Kile si funŋɔ cwo Araseli na, maa u ŋaariyi shwə, ka u sege si ŋwə cù.

²³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile. Maa jwo: «Kile à silege láha mii na numε.»

²⁴ Maa lire pùnambile mεge le Yusufu. Maa jwo: «Kile u pùnambilini labεε bâra nde na mii áŠ.»

Yakuba á pa mpyi yaarafoo

²⁵ Nyε Yusufu siŋkwooni kàntugo Araseli á, ka *Yakuba si jwo canŋka Laban á: «Kuni kan na á, mii sí nùru n-kàre na tupyεnge e.

† **30:18** Isakari ŋwəhe ku nyε sàra wi   ‡ **30:20** Zabulon ŋwəhe ku nyε bùnyε, lire nyε mε njire   § **30:24** Yusufu ŋwəhe ku nyε «U à wà bâra

26 Na cyeebii ná na pyìibii kan na á, pire kurugo mii à báaraŋi pyi mu á. Pi kan na á, mii kèege na tupyenge e. Nde mii à pyi mu á ke, mu yabilin'á li cè.»

27 Ka Laban si u pyi: «Kampyi mii kyal'à táan mu á, mii la nyε maa ntèen naha. Naha kurugo ye mii à cεere pyi mà li nyá na Kafoonji Kile à jwó le mii á mu cye kurugo.

28 Mu sàraŋi nyε yaage ŋkemu ke, kuru jwo na á, si kuru kan ma á.»

29 Ka Yakuba si jwo: «Báarenkanni na mii à báara mu á, ná nyahaŋkanni na mu yatɔɔr'á nyaha mii cye e ke, mu à li cè.

30 Yatɔɔre nimpigire ti mpyi mu á, mà mii ta mii sàha mpa mε, tir'à púgo a pyi kurumbwòhò. Kafoonji Kile à jwó le mu á mii cye kurugo. Numε, mà mii yaha naha, tènì ndire mii sí n-ta si mbáare na pyenge shiinbil'á ye?»

31 Ka Laban si jwo: «Naha mu la nyε mii u kan mu á ma sàraŋi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii nyε a tíge yaage kabere kurugo mε, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu aha ntèen yire taan, mii sí núru raa mu yatɔɔre nâha.

32 Nyε ninjaa, mii sí n-jyè mu yatɔɔre shwòhòl'e si ti wíi ninkin ninkin. Mpàabii puni pi nyε pi nyε a fíninε mε, ná sikaabii puni pi à jéŋε ke, pire pi sí n-pyi mii sàraŋi.

33 Mu aha mpa mii yatɔɔre kàanmucya canŋke ŋkemu i ke, kampyi mii à tíi, mu sí n-cè. Mu aha bú mpa sika maha sika ta ti shwòhòl'e ŋgemu u nyε u nyε a jéŋε mε, lire nyε mε mpà maha mpà u à fíninε ke, mu kú n-cè n-jwo na mii à uru yû.

34 Nyε ka Laban si jwo: «Bà mu à yi jwo mε, wuu

yi pyi amuni.»

³⁵ Nka kuru canŋke yabiliŋi i, Laban à yíri maa sikaabii niŋɛ̀ɛ̀ebii, ná mpàabii niŋgwòobii cwɔ̀ɔ̀nr'a yaha piye kanni na,

³⁶ maa pire kan u pyilibil'á pi sà a pire nâha cyage kabɛr'e, bà pi laage si mpyi si ntɔ̀ɔ̀n Yakuba na mɛ. Canmpyaa taanre ɲara pi à pyi, maa nɔ kuru cyage e. Ka Yakuba si ŋkwôro na Laban yatɔ̀ɔ̀re sannte nâha.

³⁷ Nyɛ ka Yakuba si kabiipuruyo *kwɔ̀n, pepiliye cige na, ná amandiye cige na, ná pilatani cige na. Maa cyire kàbigigii kwooyi nimpuruyi yà lálhala lálhala maa yire tafyinyi yige yig'a yaha.

³⁸ Maa cyi le le yatɔ̀ɔ̀re yabyayi i, bà yatɔ̀ɔ̀re si mpyi t'aha a ma tabyage e ti raa cyi ɲaa mɛ.

Nyɛ yatɔ̀ɔ̀re tiye tèekòrɛ̀ŋ'à nɔ ke,

³⁹ ka ti i wá na tiye dùru tabyage e, marii cyire kàbigigii ɲaa, ka li i mpyi amuni, yatɔ̀ɔ̀r'à pa a sini ke, ka ti pyire si ɲéŋɛ.

⁴⁰ Yakuba mpyi a mpàɛ̀ɛ̀ebii cwɔ̀ɔ̀nr'a yaha piye kanni na. Mpàpeebii n'a mpyi na ŋkor'a pi dùru tɛ̀ni ndemu i ke, u mpyi maha pi yaha pi i Laban yatɔ̀ɔ̀re niŋɛ̀ɛ̀ere ná niŋgwòore ɲaa, bà pi si mpyi pi aha si, pi pyilibii si ɲéŋɛ mɛ. Amuni Yakuba á pyi maa yatɔ̀ɔ̀rɔ̀ niŋyahara ta, maa ti yaha tiye kanni na.

⁴¹ Mà bâra lire na, yatɔ̀ɔ̀re sèwoore n'a mpyi na ŋkòr'a tiye dùru tabyage e, Yakuba mpyi maha cyire kàbigigii ɲempe wogigii le lùbyayaayi i, ti i ɲaa.

⁴² Nka niŋcwɔ̀gɔ̀re n'a mpyi na ma tabyage e, u mpyi maha ɲɛn'a kàbigigii le lwɔ̀he e mɛ. Nyɛ lire pyiŋkanni na, mpàpyire ná sikapyire niŋcwɔ̀gɔ̀r'à

pyi Laban woro, ka nintubuunte si mpyi Yakuba woro.

⁴³ Nyε amuni Yakuba à pa mpyi nàfuufeembwəhə, u à sikyaa ná mpàa niŋyahamii ta. Báarapyicyee ná báarapyinambaa na mpyi u á, ná jwóhəŋyi ná dùfaanya.

31

Yakuba vèŋi kani

¹ Nyε l'à pa nə cyage k'e, fo Laban pyìibil'à jwo na: «*Yakuba à wuu tunji cyeyaayi puni lwó a pyi u wuyo. Lire pyiŋkanni na, u à uye pyi yaarafoo.» Ka puru jwumpe si nə Yakuba na.

² Ka Yakuba mú si li jya na yyetange ku mpyi Laban á mà yyaha tíi ná ur'e ke, na u sàha jye ná kur'e mε.

³ Nyε canŋka Kafoonji Kile à jwo Yakuba á: «Núru ma tupyenge e, cyage e mu à si ke. Mii sí n-pyi ná mu i.»

⁴ Pur'à jwo ke, ka Yakuba si ntèen u yatəore cyage e sige e, maa wà tun u à Araseli ná Leya yyere.

⁵ Pi à pa ke, ka u u yi jwo pi á: «Mii à li jya yii tunji yyahe e, cùŋkanni na u mpyi a fyánha a mii cú ke, u sàha jye amuni ná mii i mε. Nka mii tunji u Kilenji à kwôro ná mii i.

⁶ Yii yabilimpil'à cè na mii à báare yii tun'á ná na fànhe puni i.

⁷ Lire ná li wuuni mú i, yii tun'á mii naŋwəhəro, maa mii sàranji kèenŋe fo tooyo ke. Nka Kile jye a jεε u kapii pyi mii na mε.

⁸ U n'a mpyi a jwo na mii sàranji u sí n-pyi yatəore t'à jéŋe sèe sèl'e ke, ti puni pyìibii mpyi maha jéŋe sèl'e. Nyε u n'a mpyi a núr'a yi kèenŋe, maa jwo mii

sàranji u sí n-pyi ntemu ti nyε ti nyε a jéŃε sèe sèl'e mε, yatɔɔre pyire puni mpyi maha sini amuni.

⁹ Kile u à yii tunji yatɔɔre shwɔ u na mà kan mii á.

¹⁰ Naha kurugo ye tène i yatɔɔre mpyi na tiye dùru ke, mii à ηɔɔgo ηóɔ, mà li nya sikaperigii cyi mpyi na sikacyeebii dùru ke, cyire pun'á jéŃε.

¹¹ Lire tène i, Kile ΜελεκεŃi à mii yyere ηɔɔge e: «Yakuba» ka mii i shwɔ.

¹² Ka u u jwo: «Ma yyahe yîrige maa wíi: Sikaperigii cyi wá na dùru sikacyeebii na ke, cyire pun'á jéŃε jéŃε.» Maa jwo: «Mii à lire pyi, naha na ye jcyii puni Laban à pyi mu na ke, mii à cyire nya.

¹³ Kilenji u à uye cyêe mu na Beteli i ke, mii u nyε ure. Kuru cyage e, mu à sîmpe wu kafaage na, maa ku pyi funɲwɔyaaga, maa ɲwɔ fáa mii, Kile á. Nyε numε yîr'a fworro nde kîni i maraa sî ma tasege e.»

¹⁴ Nyε Araseli ná Leya á puru jwumpe lógo ke, ka pi i jwo: «Wuu nàzhan yaaga sàha nyε naha mε, wuu mú sî kɔɔgo ta wuu tunji pyenge e mε.

¹⁵ Wuu tun'á wuu cû nàmpwuun fiige numε, u à wuu pére maa uru wyérenji lyî a kwɔ.»

¹⁶ Maa jwo Yakuba á sahanji: «Kile à nàfuunji ηgemu shwɔ u na, mà kan mu á ke, uru na nyε wuu ná wuu pyibii wuu numε. Lire e ke, Kile à ndemu jwo mu á ke, lire pyi.»

¹⁷⁻¹⁸ Ka Yakuba si yîri, maa u cyeebii ná u pyibii dùrugo ɲwɔhɔnyi ɲun'i, maa kuni lwó na ηkêege u tunji Ishaka yyére, *Kana kîni i. Maa ηkàre ná u yatɔɔre ná u cyeyaayi puni i, nje u à ta Mesopotami kîni i ke.

19 Tèni i Yakuba a fê ke, lir'à Laban ta u à kàre u mpàabii shire takwònge e. Nyε pi niŋkàribii na, ka Araseli si u tunji kacyanhigii yû.

20 Lire pyiŋkanni na, Yakuba á wwû Aramu shinŋi Laban ɲwəh'i, maa fwor'a kàre, u nyε a jwo ná u e mε.

21 Yaaga maha yaaga ku mpyi u woge ke, u à fyâl'a yire puni lwó a kàre. U à Efirati banji *kwòŋ, maa ɲkàre Galadi ɲaɲyi kànmpaŋke na.

Laban à Yakuba fyè tòrɔ

22 *Yakuba á canmpyaa taanre ɲaara, ka pi i nta a yi jwo Laban á na u à fê.

23 Ka Laban ná u shiinbii pìi si yîri, maa Yakuba fyè tòrɔ canmpyaa baashuunni i, mà sà u ta Galadi ɲaɲyi shwəhəl'e.

24 ɲka kuru canŋke numpilage e, Kile à uye cyêe Aramu shinŋi Laban na ɲəɔg'e, maa yi jwo u á: «Maye kàanmucya. Ma hà yaaga pyi Yakuba na mà dε!»

25 Nyε tèni i Laban a Yakuba kòr'a ta ke, lir'à u ta u à u vaaŋke bayi kwòro kwòro Galadi ɲaɲyi shwəhəl'e. Ka Laban ná u fyèɲwəhəshiinbii mú si pi wuyi kwòro wani cyage kabεr'e.

26 Kàntugo, ka Laban si ɲkàr'a sà Yakuba yíbe: «Naha mu à pyi amε yε? Naha na mu à mii ɲwəhə yaha maa mii pùceribii cû a fworo, mu à jwo bilii pi à cû kàshige takwònge e yε?

27 Naha na mu à wwû mii ɲwəh'i maa ɲwəh'a fworo, mu nyε a yi jwo mii á mà yε? Kàmpyi mu mpyi a yi jwo mii á, mii mpyi na sí katóan nimbwo pyi mu ɲkàraŋi mεgε na, ná myahigil'e, ná bàribii ná kònəbil'e.

28 Mu bà nyε a yyére mii u pishεere kan na pylibii ná na ñampyyir'á mε! Naha funŋɔ baara mu à pyi amε yε?

29 Cyage e mu nyε numε ke, mii sí n-jà kapii pyi mu na. Nka tanjaa, mu tunji u Kilenji à jwo ná mii i. U à jwo: «Maye kàanmucya, ma hà yaaga pyi Yakuba na mε.»

30 Nyε mii à cè na mu funŋk'à wyèrε, mu la nyε si ñkàre ma tukanha na. Nka ñaha kurugo mu niŋkàriŋ'à mii kacyanhigii yû yε?»

31 Ka Yakuba si u ñwɔ shwɔ: «Mii mpyi na fyáge na mu sí ma pwɔribii shwɔ mii na, lire kurugo mii à ñwɔh'a fê a yîri mu taan.

32 Nka mu aha ma kacyanhigii ta naha shin maha shin á, urufoo sí n-bò. Cɪmpyiibii puni pi mpii naha, kampyi mu wá ma yaaga ñya, ku lwó.» Lir'à ta Yakuba mpyi a cè na Araseli u à u tunji kacyanhigii yû mε.

33 Nyε ka Laban si sà jyè Yakuba v àanŋke bage e, maa cyeyi puni wíi, maa sà jyè báarapyicyebii mú shuunni wuyi i, maa wíi mú, maa jyè Leya woge e, maa kuru wíi. Puru ñwɔhɔ na, maa sà jyè Araseli woge e.

34 Taa Araseli u mpyi a u tunji kacyanhigii ñwɔhɔ a lwó a le ñwɔhɔŋke yatèenŋke ñwɔh'i, maa ntèen ku ñuŋ'i. Ka Laban si cyeyi puni wíi, u nyε a yaaga ñya mε.

35 Ka Araseli si jwo: «Baba, maye sanŋa yaha, cyeebii làdanji u naha mii na niŋjaa, lire kurugo mii nàha na sì n-jà n-yîri mε.» Ka Laban si u kacyanhigii cya shiŋi puni, u nyε a cyi ñya mε.

36 Ka Yakuba lùuni si yîri u taan, fo ka ku pyi kàshi maa jwo u á: «Kapiini ndire mii à pyi yε? Naha

kafile mii à pyi, ka mu u wá na mii fyè t̀̀rɔ amɛ yɛ?

³⁷ Mu à mii yaayi puni wíi ke, mu à ma yaaga nya la? Mu aha nta mu à kà nya, ku cyêe ma shiinbii ná mii wuubii na, pire sí mii ná mu láha wuye na.

³⁸ Yyee beŋjaaga mii à pyi mu á báaraŋi na. Mu mpàacyeebii ná mu sikacyeebil'à pyà maha pyà si ke, pire puni nyii wuubii pi à si. Canŋa niŋkin mii nyɛ a mu mpàpooŋi wà b̀̀ò a kyà mɛ.

³⁹ Naŋiyaaga n'a mpyi a mu yatɔɔge kà c̀̀u, mii mpyi maha nt̀̀ɛenn'a yi jwo mu á mɛ, mii yabilinji mpyi maha kuru faare cya. Yatɔɔge kà n'a mpyi a yú, l'à pyi canŋke e yoo, l'à pyi numpilage e yoo, mu mpyi maha jwo na mii u ku cyage cya.

⁴⁰ Canŋke e, kafwuge mpyi maha mii sore, numpilage e, wyeere mpyi maha mii nd̀̀iri, fo mii si n-jà ŋ̀̀ɔ mɛ.

⁴¹ Cyii yyee beŋjaaga u nyɛ ŋge, mii nyɛ mu pyɛnge e. Mii à báara mu á yyee kɛ ná sicyɛɛere, mu pworibii mú shuunni kurugo. Puru ŋwɔhɔ na, mii à yyee baani pyi báaraŋi na sahaŋki si nta yatɔɔre tà ta. Nka mu à mii sàraŋi k̀̀ɛennɛ fo tooyi kɛ.

⁴² Mii tulyage *Ibirayima u Kilenji, ŋgemu yyaha fyagare e mii tunji Ishaka na jaare ke, kàmpyi uru Kilenji mpyi ná mii i mɛ, mu mpyi na sí mii cyɛŋgayi wuŋi yaha, mii u kàre. Kile à mii kanhare ná mii báaraŋi nya, lire kurugo u à tange kan mii á tanjaa mu ŋ̀̀ɔge e.

Laban ná Yakuba à wwoŋɛɛge le

⁴³ Nyɛ ka Laban si *Yakuba ŋwɔ shwɔ: «Mii pyii pi nyɛ mu cyeebii, pi pyilibii mú na nyɛ mii pyii. Nte yatɔɔre nyɛ mii woro, yaaga maha yaaga na mu

nyii nyá ke, yire puni nyε mii wuyo. Naha mii sí n-jà n-pyi na pworibii ná pi pyìibil'á nijjaa ye?»

⁴⁴ Maa núr'a jwo Yakuba á: «Wuu wwojεεge le, wuu u yaaga yaa mu à jwo shéere wuu ná wuye shwòhòl'e, bà kuru si mpyi s'a wuu funjò cwo tèrigii puni i mε.»

⁴⁵ Ka Yakuba si kafaage kà lwó a yyéεε mà pyi funjcwogoyaaga,

⁴⁶ maa jwo u shiinbil'á na pi kafaayi yà bíl'a bínni. Y'à bíl'a bín'a kwò ke, ka pi puni si wwò maa lyí yire kafaayi ñkère na.

⁴⁷ Ka pi i yire kafaayi mεge le Shéere. Kuru mεge ku nyε Laban shéεnre e Yegari Sahaduta maa mpyi Yakuba woore e Galeedi.

⁴⁸ Ka Laban si jwo: «Ñke kafaanñke ku pyi mu à jwo shéere mii ná mu shwòhòl'e nijjaa. Lire kurugo, kuru cyage mεg'à le Galeedi.»

⁴⁹ Nka kuru cyage mεg'a pa le Mizipa mú, naha na ye Laban à jwo Yakuba á: «Wuu aha mpa mpyi wuu saha nyε na wuye naa mε, Kafoonji Kile u pyi wuu kàanmucyafoo.»

⁵⁰ Ka Laban si jwo Yakuba á sahanñki: «Mu aha mii pùcεribii cùmò lemε pi, maa cyeebii piiberii lwó, sùpya nyε wuu shèεfoo mà dε! Ta maye kàanmucaa, naha na ye Kile u nyε wuu shèεfoo.»

⁵¹ Maa jwo sahanñki: «Ñke kafaanñke wíi, na kafaage mii à yyéεε mà pyi funjcwogoyaaga ke,

⁵² yire yi pyi wuu shèεfoo, mii nyε a yaa mii u tòro yire kafaayi taan ná funmpege e si ñkàre mu yyéere mε, mu mú sí nyε a yaa mu u tòro yi taan si mpa mii fye e ná funmpege e mε.

⁵³ *Ibirayima u Kilenji ná Nakwəri u kilenji, pire

pi pyi wuu yukyaabii.» Ka Yakuba si ŋkâa Kile na, uru ŋgemu yyahafyagare e u tunji Ishaka na jaare ke.

⁵⁴ Lire kântugo, ka Yakuba si yatɔɔge kà pyi sáraga kuru kafaanjanke cyage e. Maa pi yyer'a pa, ka pi i lyî sijcyan maa shwòn wani.

32

Yakuba á bùnyε tùugo u yyahafoonji Ezawu á

¹ Kuru canŋke nùmpañña nyèsɔɔge na, Laban à yîri maa pishεere kan u pucεebii ná u ñampyir'á, maa jwó le pi á. Puru ñwòhò na, maa núr'a kàre u pyεnge.

² Nyε ka *Yakuba si ntòro ná jaani i. Mà u yaha u u ŋkêεge u à círi ná *Kile mèlεkεebii pì'e.

³ Tèni i u à pi ñya ke, ka u u jwo: «Kile tatεenge kà ku nyε ŋke!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mεge le Tateenyi Shuunni.

⁴ Lire kântugo, ka Yakuba si u shiinbii pìi tun u yyahafoonji Ezawu yyére Seyiri ñañyi i, Edomu kùluni i.

⁵ Maa yi jwo pi á na pi sà yi jwo uru ñùñufoonji Ezawu á na u bilinañi Yakuba u à pire tun, na uru na mpyi Laban yyére fo mà pa nò ñijnjaa na.

⁶ Maa núr'a jwo pi á sahanji na pi yi jwo u á na ñiyyi na nyε ur'á, mà bâra dùfaanyi na, ná sikyaa ná báarapyinambaa ná báarapyicyee, na ur'à yire ñje jwo u ñùñufoonj'á, bà u si mpyi si uru cùmò lemε ñwò mε.

⁷ Nyε ka túnntunmpii si ŋkàr'a sà tire túnnture jwo Ezawu á maa núr'a pa yi jwo Yakuba á: «Wuu à shà mu yyahafoonji yyére. Nàmbaa ŋkwuu sicyεere na wá u fye e na mu bêni.»

⁸ Tèni i Yakuba á yire lógo ke, ka u u fyá fo na ɲcyêenni. Sùpyire ti mpyi u á ke, ná sikaabii ná mpàabii ná nìyi, ná ɲwɔhɔɲyi, u à yire puni t́aa mà pyi kuruyɔ shuunni.

⁹ Maa jwo uye funɲ'i: «Ezawu ká bú ɲcwo kurunke kà na, ku sanɲke sí tashwɔgɔ ta.»

¹⁰ Maa Kile ɲáare maa jwo: «Kafoonɪ Kile, mii tulyage *Ibirayima ná mii tunɪ Ishaka u Kilenɪ, mu à jwo mii á na mii u núru na k̀ni i, na tasege e, na mu sí ɲwɔ mii na.

¹¹ Mu à kacenni pyi mii á, maa ma ɲwɔmɛɛfente cyêe mii na, mii u ɲye mu bilinaɲi ke, mà li ta mii mpyi a yaa ná lire e mɛ. Mii niɲkàriɲi Laban yyére, t̀eni i mii à Zhurudɛn baɲi jyiile ke, yafyin mpyi mii cye e mɛ, fo k̀bii kannna. Nka niɲjaa, mii à na sùpyire ná na yatɔ̀re t́aa t́aa kuruyi shuunni.

¹² Mii à mu ɲáare maa na shwɔ na yyahafoonɪ Ezawu na, ɲaha na ye mii na fyáge u aha ɲkwɔ̀ mii ná na cyeebii ná na pyilibii bò mɛ.

¹³ Kafoonɪ Kile, mu yabiliɲi u à jwo na mu sí ɲwɔ mii á, si mii t̀luge ɲyaha bà suumpe lwɔhe nticyenni ɲye mɛ, fo wà si n-jà ku t̀rɔ mɛ.»

¹⁴ Nyɛ Yakuba á Kile ɲáara a kwɔ̀ ke, maa shwɔ̀n wani. Maa yà wwû u cyeyaayi i mà t̀ugo u yyahafoonɪ Ezawu á mà pyi b̀nyɛ.

¹⁵ Sikacyee ɲkwuu shuunni ná sikaperii beɲjaaga ná mpacyee ɲkwuu shuunni ná mpàpee beɲjaaga,

¹⁶ ná ɲwɔhɔɲcyee beɲjaaga ná ke ná yi pyi, ná ǹcyee beeshuunni ná ǹpyahahii ke ná dùfaanɲcyee beɲjaaga ná dùfaanmpee ke,

¹⁷ maa yire kan u báarapyiibii pi màra, pi puni ná

pi mεε yatonkurunɔ. Maa yi jwo pi á: «Yii yaha na yyaha na, yii i laaga le le yatonkuruyi ná yiye shwɔhɔl'e»

¹⁸ Maa yi jwo yatonkurunke niŋcyiige foon'á: «Mii yyahafoonji Ezawu ká bê ná mu i, maa mu yíbe: «Taa mu sí ke? Jofoo u báarapyi u nyε mu ye? Yatokurunke ku ŋke mu yyaha na ke, jofoo wogo ki ye?»

¹⁹ Maa u jwɔ shwɔ: «Mu bilinanji Yakuba woge ki, u niŋufoonji Ezawu u bùyε u nyε u wi. Uru yabilinji mú sí nyε kàntugo na ma.

²⁰ Puru ninumpe Yakuba á jwo yatonkuruyi sanɲyi feebii niŋkin niŋkin á. Maa yi jwo pi á na pi aha jírí ná Ezawu i, pi i puru jwumpe ninumpe taha u á.

²¹ Maa núr'a jwo pi á: «Yii yi jwo u á na u bilinanji Yakuba sí n-pa kàntugo yyére.» Yakuba mpyi na yu uye funŋ'i: «Yatɔɔre nte mii à yaha a kàre naye yyaha na ke, tire ká ŋkan u á, u funŋke sí jíŋε. Lire e, wuu aha bá wuye nya tènì ndemu i ke, lire kú n-jà u pyi u mii bê ná funntange e.

Yakuba á zhì le ná Kile e

²² Nyε *Yakuba á yire bùyεyaayi yaha a kàre uye yyaha na ke, ka u yabilinji si ntèen wani kuru canŋke numpilage e. Numpilag'á nɔ cyage e ke,

²³⁻²⁴ ka u u u cyeebii mú shuunniŋi ná u báarapyicyeebii shuunniŋi, ná u pyìibii ke ná niŋkinji pyi pi à Yabɔki banji jyiile ná u cyeyaayi puni i.

²⁵ Puru jwɔhɔ na, maa ntèen uye niŋkin wani, ka nàŋi wà si mpa zhì le ná u e mà nɔ fo nyèkwɔnge na.

26 Nàŋ'á pa li n̄ya na uru s̄i n-jà Yakuba cyán m̄e, ka u u u bwòn d̄ishige na, ka ku u n̄wóh̄ar̄o.

27 Maa jwo Yakuba á: «Na yaha s'a n̄kèege, naha na ȳe n̄yèg'á múgo.» Ka Yakuba si jwo: «Ná mu n̄ȳe a jwó le mii á m̄e, mii s̄i mu yaha mu u n̄kàr̄e mà d̄e!»

28 Ka u u jwo: «Di mu m̄ege n̄ȳe ȳe?» Ka u u jwo: «Yakuba.»

29 Ka n̄ŋi si jwo: «Mu m̄ege saha s̄i n-pyi Yakuba m̄e, ku sí n-pyi *Izirayeli, naha na ȳe mu à zh̄i le ná Kile e, mà bàra lire na, mu à sí ta s̄ùpyire na* .»

30 Ka Yakuba si u pyi: «Mii na mu n̄áare, maa ma m̄ege jwo na á.» Ka n̄ŋi si jwo: «Naha na mu na mii m̄ege ȳíbili ȳe?» U à yire jwo ke, maa jwó le Yakuba á.

31 Ka Yakuba si kuru cyage m̄ege le Peniyeli†, maa jwo: «Mii yábiliŋi n̄yiigil'á Kile n̄ya, lire na li wuuni mú i, mii à kwôro n̄yii na.»

32 Tèni i Yakuba à ȳiri Peniyeli i, mà ban̄i *kwòn ke, lir'á can̄a n̄yiini ta li i fwore. D̄ishige n̄jàn̄i m̄pyi a u pyi u u s̄ègere t̄aŋaarege e.

33 Mà lwó kuru can̄ke na, fo mà pa n̄o n̄ijn̄aa na, Izirayeli shiinbii n̄ȳe na yat̄oḡo d̄ishige kapaanre tasogoge kyaare kyàa m̄e, naha na ȳe kuru cyage kapaanre tasogoge e Kile à Yakuba bwòn.

33

Yakuba ná u yyahafooni Ezawu à piye n̄ùŋo bê

1 N̄ȳe tèni i *Yakuba à pa n̄ùŋke ȳirig'a w̄ii mà Ezawu n̄ya u u u bêni ná n̄àmbaa n̄kwuu sicȳere

* 32:29 Izirayeli n̄w̄ohe ku n̄ȳe Kile u n̄ȳe na cyi cw̄onre † 32:31 Peniyeli n̄w̄ohe ku n̄ȳe Kile yyahe

ke, ka u u u pyìibii táa Leya ná Araseli, ná báarapyicyeebii shuwòhòl'e.

² Maa báarapyicyeebii yaha yyaha yyére ná pi pyìibil'e, maa Leya ná u pyìibii taha pire na. Maa nta a Araseli ná Yusufu yaha pi puni kàntugo.

³ Ka u yabiliŋi si ntòro pi yyaha na, maa niŋkure sín sín fo tooyi baashuunni, mà jwo u jaar'a nò u yyahafoonji Ezawu na ke.

⁴ Ka Ezawu si fê a u jùŋò bê, maa u pur'a cû, maa u shéere. Ka pi mú shuunni si wá na myahii súu funntange na.

⁵ Tèni i Ezawu à jùŋke yîrig'a cyeebii ná pyìibii nya ke, ka u u jwo: «Nte sùpyire ti nte mu fye e ke, mpirefee pi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii, u nye mu bilinanji ke, Kile à jwò mii na, maa pyìibii mpiimu kan mii á ke, pire pi.»

⁶ Ka báarapyicyeebii ná pi pyìibii si file maa niŋkure sín.

⁷ Ka Leya ná u pyìibii mú si file, maa niŋkure sín. Kàntugo, ka Yusufu ná u nunji Araseli si file maa niŋkure sín.

⁸ Pi à kwò ke, ka Ezawu si Yakuba yíbe: «Ná yatokurunke e mu à pa ke, jaha wogo ki ye?» Ka Yakuba si u jwò shwò: «Mii la nye si ti kan na jùŋufoon'á bà mii kyaa si mpyi si ntáan u á me.»

⁹ Ka Ezawu si jwo: «Mii còonŋi, yatòòò niŋyahara na nye mii á mà kwò, tèen ná ma woore e.»

¹⁰ Ka Yakuba si jwo: «Mii na mu jáare, kampyi yog'à kwò mii ná mu shwòhòl'e, maa nge bùnyenji shwò. Mu mii beŋkann'à jwò mu à jwo Kile u à mii jùŋò bê.

11 Mii na mu n'áare maa nge b'nyenji shwɔ, naha na ye Kile à jwó le mii á sèl'e, yaaga kuu nyε mii na mε.» Yakuba á pu jwo a waha amuni ke, ka Ezawu si nta a nεε uru b'nyenji na.

12 Puru n'wəhə na, ka Ezawu si jwo: «Nyε wuu kuni lwó, wuu a si s'ncyan.»

13 Ka Yakuba si jwo: «Mii n'nyufooŋi, n'nykopyire karigil'à waha, mpàpyire mú na nyε mii á, n'naare tà na n'wəre. Wuu aha nani p'êe yi f'ànhe na, canŋa niŋkin kannna, yatəre sí n-kwû.»

14 Lire e, mii n'nyufooŋi, yaha ma bilinaŋi yyaha na. Mii sí raa n'kèege l'utaan na, yatəre k'antugo ná n'nykopyire e, fo zà nɔ na n'nyufooŋi yyére Seyiri k'uluni i.»

15 Ka Ezawu si jwo: «Lire t'eni i, mii sí na s'upyire tà le ná mu i kuni i.» Ka Yakuba si jwo: «Mii n'nyufooŋi, n'nyɔ nyε lire na mε, mii kyaa ká já a t'aaan mu á mà kwò, lire kanni sí mii t'in.»

16 Nyε kuru canŋke yabiliŋi, Ezawu à n'ur'a k'are Seyiri k'uluni i.

17 N'ka Yakuba nyε a n'en'a k'are Ezawu fye e mε, maa n'k'are cyage kab'εr'e, maa бага faanra wani, maa k'acwəgɔ yaa u yatəɔr'á. Lire kurugo, pi à kuru cyage mεge le Kacwəgɔ.

18 Yakuba à f'woro M'εopotami k'ini i, ka u niŋcennε wuu si nɔ fo Sik'emu k'ànhe e *Kana k'ini i. Ka u u u v'aaanŋke bayi kwòro k'ànhe yyaha yyére.

19 Cyage e u mpyi a u v'aaanŋke bayi kwòro ke, u à pa kuru cyage shwɔ Kyam'ori shiinbil'á ná wy'érfyinnji darashii n'kul'e. Kyam'ori u mpyi Sik'emu tunji.

20 Ka Yakuba si sáraga tawwûgo faanra wani, maa ku mεge le Eli Elohe *Izirayeli*.

34

Sikεmu à Yakuba pworonji Dina njini láha u na

¹ Nye Leya mpyi a pùceebileni ndemu si *Yakuba á, ná li mεge nye Dina ke, canŋka lire pùceebilin'à kàr'a sà fwordo kuru kànhe pùcyepyire tà na*.

² Tèni i Kyivi kùlunifoo, Kyaməri jyanji, Sikεmu à Dina nya ke, ka u u u cyán a cù maa wwò ná u e. Amuni, Sikεmu à Dina njini láha u na.

³ Nye lir'à pyi ke, ka Yakuba pworonji Dina kani si ηəomə para Sikεmu yyahe e, ka u u wá na u fəonŋi si u ta ndəŋe mpyi u cwo.

⁴ Li nye a pa jwə mε, fo Sikεmu à kàr'a sà yi jwo u tuŋi Aməri á, na u Dina cya a kan ur'á, uru u pyi u cwo.

⁵ Nye ka Yakuba si mpa lógo na Sikεmu à uru pworonji Dina njini láha u na. Lir'à Yakuba jyaabii ta sige e ná yatəore e, ka u u fyâha, u nye a yaaga jwo mε, fo tēni i pi à pa yîri sige e ke.

⁶ Nye lire jwəhə na, ka Kyaməri ná u jyanji Sikεmu si ηkàre Yakuba yyére mà sà jwo ná u e.

⁷ Lir'à Yakuba jyaabii ta pi à pa mà yîri sige e, ka pi i puru jwumpe lógo, ka li i waha pi na sèl'e, ka pi lùgigii si yîri sèl'e, naha na ye Sikεmu à kyaa pyi, ndemu *Izirayeli shiinbii na fún ke, u à wwò ná pi cəonŋi Dina e fànhe e, kapyii sí bà mε.

---

* 33:20 kuru mεge jwəhe ku nye Kile, Izirayeli u Kilenji * 34:1 Jwunŋanni labere: lire pùceebilin'à yîri na lire kεge zà pùcyage kwòn kuru kànhe pùcyepyire shwəhəl'e.

8 Ka Kyamōri si yi jwo Yakuba ná u jyaabil'á, na pi pworonji kyal'à táan uru jyanji Sikemu á, na ur'à pi jáare pi u kan u á u pyi u cwo.

9 Maa nūr'a jwo pi á: «Yii wwojεεge le ná wuu e, yii sí raa yii pùceepyire kaan wuu á nàmbaga na, yii raa wuu wuubii leni mú.

10 Yii sí n-kwôro naha ná wuu e. Kìni sí n-yaha yii á, ndemu ká yii táan ke, yii a lire pyi. Yii kwôro naha, yii raa sì yii nyii cyeyi puni i, yii nj̄ke kà shwə yiy'á.»

11 Ka Sikemu mú si jwo Dina s̄jεεbii ná pi tunj'á: «Yii jεε, yii i nde nin̄kin̄ji pyi na á sa! Yii aha yaaga maha yaaga jáare mii á, mii sí kuru kan yii á.

12 L'aha yii táan, yii cikwənwɣεɛɛni nyaha sèe sèl'e, mii sí uru kan yii á, li tεɛeni li nyε, yii i pùcwoŋi kan mii á.»

13 Ka Yakuba jyaabii si Sikemu ná u tunji Kyamōri nj̄wə shwə ná cwəore e, pi nyε a jεn'a tíi u á mε, naha na yε Sikemu mpyi a pi s̄jεεni Dina nj̄jini láha u na.

14 Maa yi jwo Sikemu á: «Mà wuu cəon̄ji kan nò á, ŋgemu u nyε u nyε a *kwə̀n mε, lire na nyε kyaa wuu sì jεε ndemu pyi mε. Kuru mú sí n-pyi silege wuu á.

15 Nje yii à jwo ke, wuu sì jεε yire e mε, fo yii aha mpyi wuu fiige. Lire nj̄wəhə ku nyε, yii pùnampyire pun'à yaa ti kwə̀n.

16 Nyε yii aha jεε lire e, lire tēni i wuu sí raa wuu pworibii kaan yii á, s'a yii wuubii lwúu mú. Wuu sí n-kwôro yii yyéere, wuu puni sí n-pyi nin̄kin̄.

17 Nka yii aha mpyi yii nyε a jεε wuu jwumpe na, maa yii pùnampyire kwə̀n mε, wuu sì wuu pworonji kan yii á mε, wuu mú sí n-kàre.»

18 Nyε ka puru jwumpe si bê Kyaməri ná u jyaŋi Sikεmu á.

19 Ka Sikεmu si lire kani cû ná sèl'e, jaha na yε Yakuba pworonji kyaa mpyi a táan u á. Pi pyenge shiinbii puni mpyi a cyεge taha Sikεmu na.

20 Ka Kyaməri ná u jyaŋi Sikεmu si ŋkàre kànhe shiinbii piyetabenke e, maa sà jwo ná kànhe shiinbil'e, maa jwo:

21 «Nte sùpyir'à pa ná funɔcɛŋŋ'i wuu yyére, wuu pi yaha pi i n-tèen wuu kini i, pi raa jaare pi a si pi jyii cyeyi puni i. Wuu kin'à pèe, pi tatèengε si n-cya n-kànha mε. Wuu sí raa pi pworibii lèŋε, s'a wuu wubii kaan pi á mú.

22 Nka, wuu nàmbaabii puni ninjin ninjinni, kà mpyi pi nyε a kwòn, bà pi à li pyi mε, pi si jεε ntèen ná wuu e, wuu u mpyi shin ninjin mε.

23 Pi aha ntèen wuu á, lire tèn i ke, pi yatɔore, ná pi cyeyaayi puni si n-pyi wuu wuyo mà? Pi aha njemu jwo ke, wuu jεε yire e.»

24 Shin maha shin u à pa kànhe shiinbii piyetabenke e ke, pire pun'à jεε Kyaməri ná u jyaŋi Sikεmu jwɔjwumpe na, ka kànhe nàmbaabii puni si ŋkwòn.

25 Nyε pi kwɔŋŋkwooni canmpyitanrawuuni na, mà pi yaha ná nɔɔyi i, li sɔŋi mpyi pi na mà jà a kàshi sùulo mε, ka Yakuba jyaabii pìi shuunni, Dina yyahawubii, Simiyɔn ná Levi, si pi ŋwɔhɔgii lwó a kàr'a sà jɔwo kànhe shiinbii na, maa nàmbaabii puni bò.

26 Maa Kyaməri ná u jyaŋi Sikεmu bò mú, maa pi cɔɔŋŋi Dina yige Sikεmu bage e mà kàre.

27 Lire kàntugo, ka pi ná Yakuba jyaabii sanmpii si mpa kwùubii yaayi niɔcɛŋjyi wwû pi na, maa

kuru kàñhe nàfuunji puni tugo, ñaha na ye Sikemu mpyi a pi cɔɔnɔji ñjini láha u na.

²⁸ Yatɔɔre puni ti mpyi kàñhe ná keriyi i ke, pi à tire puni lwó, mu à jwo sikaabii ná mpàabii ná ñiyyi ná dùfaanyi.

²⁹ Maa kàñhe nàfuunji puni ná pyilibii, ná cyeebii, ná yaaga maha yaaga ku mpyi kàñhe e ke, maa yire puni lwó.

³⁰ Lire kàntugo, ka Yakuba si sêe maa jwo Simiyɔn ná *Levi á: «Yii à mii mege kèege, maa mii la wwû *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii ná kɔni shiinbii sanmpii puni na. Mii shiinbii ñye a ñyaha me, pi sí n-wwó, si mpa mii ná na pyenge shiinbii puni bò.

³¹ Ka Simiyɔn ná Levi si u ñwɔ shwɔ: «Ñaha na pi mú à wuu cɔɔnɔji pyi mu à jwo fworobacwo ye?»

35

Kile à Yakuba pyi u sà ntèen Beteli i

¹ Ñye canɔka Kile à jwo *Yakuba á: «Yîri, mà sà ntèen Beteli i. Mu aha nɔ wani, maa *sárayi tawwûgo faanra, mii, Kile á. Mii u à naye cyêe mu na, mu nivêni ma yyahawunji Ezawu yyaha na ke.»

² Ka Yakuba si yi jwo u pyenge shiinbii ná u fyèñwòhɔshiinbii pun'á: «Yii kacyanhigii puni yige yii shwòhɔl'e. Mesopotami kɔni yii à cyi ta. Yii yiye jyè a fɔniye, yii vaañny yabere le bà yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á me.

³ Ñaha na ye wuu sí n-kàre Beteli i, mii sí sárayi tawwûgo yaa Kile á wani, uru ñgemu u à mii ñaariyi lógo maa mii tège na kanhare tèrigil'e, maa ñkwôro ná mii i na ñaani i ke.»

⁴ Nye ka Yakuba shiinbii si pi kacyanhigii puni kan u á, ná pi sáraga fègempii. Ka Yakuba si wyige tũgo cibwøhe kà jwøh'i Sikemu taan maa yi le wani.

⁵ Lire kàntugo, ka pi i ŋkàre. Ka Kile si kuru cyage kànyi shiinbii fũguro sèl'e. Pi sũpya nye a jæn'a taha Yakuba shiinbii fye e, si kàshi *kwòŋ pi na mε.

⁶ Nye Yakuba ná u fyèjwøhøshiinbil'à kàre, mà sà nò Luzi i, kuru kànhe mεge mú na nye Beteli, ku na nye *Kana kini i.

⁷ Ka Yakuba si sárayi tawwũgo yaa wani, maa ku mεge le *Eli Beteli, jaha na ye Kile à uye cyêe uru na kuru cyage e tènì i uru mpyi na fî u yyahafoonji yyaha na ke*.

⁸ Nye lire tènì i, ceenji u mpyi a Erebeke byé ke, ur'à kwû. Ka pi i u tò Beteli taan, cige kà jwøh'i, kuru cige mεge k'à pa le: «Mεεsuuni Cige».

⁹ Nye ka Kile si núr'a uye cyêe Yakuba na, maa jwó le u á, lir'à u ta u à yîri Mesopotami kini i.

¹⁰ Maa jwo u á: «Mu mεge nye Yakuba, ŋka mu mεge saha sî n-pyi Yakuba mε, ku sí n-pyi *Izirayeli.» Lire pyiŋkanni na, Kile à Yakuba mεge le Izirayeli.

¹¹ Maa núr'a jwo u á:
«Mii u nye Kile Siŋi Punifoo.
Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á,
si mu pyi sũpyishiŋi wà tulyaga,
sũpyishi niŋyahawa ná saanlii sí n-fworo mu tũluge
e.

¹² Kini mii à kan Ibirayima ná Ishaka á ke,
mii sí lire kini kan mu ná ma tũlug'á.»

---

* 35:7 Eli Beteli mεge jwøhe ku nye Kilenji u à uye cyêe Beteli i ke

¹³ Nyε Kile à yîri cyage e u à jwo ná Yakuba e ke.

¹⁴ Ka Yakuba si kafaabwɔhɔ yyéεŋε kuru cyage e mà pyi funɔcwogoyaaga, maa *εεZEN sinmpe pà pyi sáraga mà wu ku na, lire kàntugo maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo.

¹⁵ Nyε cyage Kile à jwo ná Yakuba e ke, ka u u kuru mεge le Beteli.

Benzhama ziŋi ná Araseli kwùŋi kani

¹⁶ Nyε ka Yakuba ná u shiinbii si mpa yîri Beteli i na ŋkèεge Efirata kànhe kànmpañke na. Mà pi laage sanŋke yaha ku nyε a tɔɔn Efirata na mε, ka Araseli laani si yîri, ka u ziŋi si waha sèl'e.

¹⁷ Mà u yaha u u laani yà, tèni i pyàŋ'á pa li jwɔ cû na fwore ke, ka lashwoŋi si jwo u á: «Ma hà vyá mε, mu à pùnambilini labεε ta.»

¹⁸ Nyε Araseli mpyi na kuro caa. Tèni i u múnaani mpyi na ŋko si fworo u e ke, ka u u pyàŋi mεge le Beni Oni† Nka kàntugo, tufoon'á pa pyàŋi mεge le Benzhamá‡.

¹⁹ Nyε kuru cyage e Araseli à kwû. Ka pi i u tò Efirata kànhe kuni na. Kuru kànhe mεge k'à pa le Betilehemu.

²⁰ Ka Yakuba si kafaabwɔhɔ yyéεŋε Araseli kwùunni jwŋ'i. Ali nijjaa kuru kafaage na nyε wani na Araseli kwùunni cyêre.

Uruben à wwò ná u nubileni l'e

²¹ Ka *Yakuba si yîri wani mà kàre Migidali Ederi wòrokulo kànmpañke na, maa u vàanŋke bayi kwòro wani,

† 35:18 Beni Oni mεge jwɔhɔ ku nyε: Pyàŋi mii à ta yefuge e ke

‡ 35:18 Benzhamá mεge jwɔhɔ ku nyε pyàŋi u nyε mii kànŋε cyεge na ke, lire nyε mε nò jyii cwo pyà

22 Mà Yakuba yaha kuru cyage e, Urubɛn à wwò ná u nubileni Bila e. Yakuba à pa yire cè ke, ka li i waha u na sèl'e.

Yakuba jyaabii mɛyi yi nyɛ nje

*Yakuba pùnampyire na mpyi ke ná shuunni.

23 Mpii u cwoŋi Leya à si ke, pire pi nyɛ Urubɛn, jyafoonj niŋcyiinj, ná Simiyɔn, ná Levi, ná *Zhuda, ná Isakari, ná Zabulɔn.

24 U cwoŋi Arasɛli wuubii pi mpyi Yusufu ná Benzhamá

25 U cwoŋi Arasɛli u báarapyicwoŋi Bila wuubii pi mpyi Dan ná Nɛfitali.

26 U cwoŋi Leya u báarapyicwoŋi Zilipa wuubii pi mpyi Gadi ná Ashɛri. Pire pi nyɛ Yakuba jyaabii. Mɛsopotami kɔni i pi à si.

Ishaka kwùni kani

27 Nyɛ *Yakuba à kàr'a sà nɔ Mamire cyage e, Kiriyati Ariba kànhe taan, cyage e u tulyage Ibiray-ima mpyi ke, ná u tunj Ishaka mú sí nyɛ ke. Kuru kànhe ku nyɛ Eburɔn mú.

28-29 Nyɛ Ishaka à pa ŋkwû mà u shìni yaha yyee ŋkuu ná beecyɛɛre, ka u jyaabii Ezawu ná Yakuba si u tò. Ka u u sà bâra u tulyeyi na. U mpyi a lyɛ fo mà lyɛge la kwò.

36

Ezawu tùluge

1 Ezawu ná pi maha u yiri Edɔmu mú ke, u tùluge ku nyɛ ŋke.

2 Ezawu mpyi a u cyeebii lwó *Kana kɔni pùcyaabii shwòhòl'e. U cwoŋi wà mɛge na mpyi Ada, Kyiti shinj Elɔn pworu u mpyi uru ŋge. Wà

mεge na mpyi Olibama, uru na mpyi Ana pworu, Ana yabiliŃi tunji u mpyi Zibeyɔn. Zibeyɔn na nyε Kyivi shin.

³ Ezawu cwonji tanrawuŃi mεge mpyi Basimati. Uru na mpyi Sumayila pworu, Nebayɔti cɔɔn u mpyi uru nge.

⁴ Ezawu cwonji Ada u à Elifazi si. Ka u cwonji Basimati si Ereweli si.

⁵ Ka u cwonji Olibama si Yeshe ná Yalamu, ná Kora si. Ezawu pùnampyire ti mpyi tire, Kana kɔni i t'à si.

⁶ Nyε canŃka Ezawu à yŃri ná u cyeebii ná u pyŃibii ná u shiinbii sanmpii puni i, ná u yatɔɔre puni, ná yaaga maha yaaga u mpyi a ta Kana kɔni i ke, maa Ńkàre kɔni laber'e mà laaga tɔɔn u cɔɔnŃi *Yakuba na.

⁷ Pi cyeyaayi nyahaŃi kurugo pi mpyi sɔ n-jà ntèen piye taan mε. Kuru cyage mpyi a cyére pi yatɔɔre e.

⁸ Lire l'à pyi kaŃuŃɔ, ka Ezawu si Ńkàr'a sà ntèen Seyiri ŃaŃyi i. Ezawu mεge kà mú ku nyε Edɔmu.

⁹ Nyε Ezawu u mpyi a tèen Seyiri ŃaŃyi i ke, uru u nyε Edɔmu shiinbii tulyage. U tɔluge ku nyε Ńke.

¹⁰ U yabiliŃi jyaabii mɛyi yi nyε nje: Elifazi, u cwonji Ada jya u nyε ure, Reweli, u cwonji Basimati jya u nyε ure.

¹¹ Elifazi yabiliŃi pyŃibii pi nyε: Temani ná Omaru, ná Zefo, ná Gatamu, ná Kenazi.

¹² Elifazi mpyi a bilicwonji Ńgemu lèŃe ná u mεge nyε Timina ke, uru u à Amaleki si. Pire pi nyε Ezawu cwonji Ada nampyire.

¹³ Nyε Ezawu jyaŃi Ewelele jyaabii pi mpyi Nakyati, Yeraki, Shama ná Miza.

Pire pi nyε Ezawu cwoŃi Basimati nampyire.

¹⁴ Ezawu cwoŃi wà mege na mpyi Olibama, Ana pworo u mpyi u wi, u tulyage ku nyε Zibeyɔn. Pùnampyire u à si Ezawu á ke, tire ti nyε Yeshi, ná Yalamu ná Kora.

¹⁵ Nyε tùluyi y'à fworu Ezawu e ke, yire yi nyε nje. U jyaŃi niŃcyiŃi Elifazi u tùluyi yi nyε nje: Temana shiinbii ná Omaru wuubii ná Zefo wuubii ná Kenazi wuubii,

¹⁶ ná Kora wuubii, ná Gatamu wuubii, ná Amaleki wuubii. Pire puni pi à pyi Ezawu cwoŃi Ada u nampyire.

¹⁷ Ezawu jyaŃi Erewele u tùluyi yi mpyi a tɛɛn Edɔmu kɪni i ke, yire yi nyε nje: Nakyati shiinbii ná Yeraki wuubii ná Shama wuubii ná Miza wuubii. Ezawu cwoŃi Basimati nampyire ti nyε tire.

¹⁸ Tùluyi y'à fworu Ezawu ná u cwoŃi Olibama e ke, yire yi nyε nje: Yeshi shiinbii ná Yalamu wuubii ná Kora wuubii. Olibama sí na mpyi Ana pworo.

¹⁹ Nyε yire tùluyi pun'à fworu Ezawu e, pire pi nyε Edɔmu shiinbii.

Edɔmu kɪnifeebii

²⁰⁻²¹ Nyε Ezawu ná u jyaabil'à sà sùpyire ntemu ta Edɔmu kɪni i ke, pire pi mpyi Seyiri jyaabii. Seyiri sí mpyi Ɔri tùluge shin. Nyε tùluyi y'à fworu Seyiri i ke, yire yi nyε nje: Lotan shiinbii, ná Shobali wuubii, ná Zibeyɔn wuubii, ná Ana wuubii, ná Dishɔn wuubii, ná Ezeri wuubii, ná Dishan wuubii.

²² Tùluyi y'à fworu Lotan e ke, yire yi nyε nje Ɔri shiinbii ná Emanu wuubii. U c̀nmpworocwoŃi mege na mpyi Timina.

²³ Tùluyi y'à fworò Shobali i ke, yire yi nyε nje Ali-van shiinbii ná Manakyati wuubii ná Ebali wuubii ná Shefo wuubii ná Onami wuubii.

²⁴ Zibeyɔn jyaabii pi mpyi: Aya, ná Ana. Uru Anaŋi u à kàr'a sà fworò síwage e lùbilibii pìi na, pire mpyi na lùfwuge yige, mà u ta u u u tuŋi Zibeyɔn dùfaanyi nâha.

²⁵ Ana jyaŋi mεge mpyi Dishɔn, u pworoŋi mεge sí mpyi Olibama.

²⁶ Tùluyi y'à fworò Dishɔn e ke, yire yi nyε nje Èmadan shiinbii, ná Esibɔn wuubii, ná Yitiran wuubii, ná Keran wuubii.

²⁷ Tùluyi y'à fworò Ezeri e ke, yire yi nyε nje: Bilan shiinbii, ná Zaavan wuubii, ná Akan wuubii.

²⁸ Tùluyi y'à fworò Dishan e ke, yire yi nyε nje: Uzi shiinbii, ná Aran wuubii.

²⁹ Nùŋufeebii pi à fworò Ɔri tùluge e ke, pire pi nyε mpii: Lotan, ná Shobali, ná Zibeyɔn, ná Ana,

³⁰ ná Dishɔn, Ezeri, ná Dishan. Pire pi à jùŋufente pyi Seyiri k̀ni i.

Edomu k̀ni saanbii

³¹ Saanbii pi à *saanre pyi Edomu k̀ni i, mà *Izirayeli k̀ni ta li saha ŋkwɔ a saanwa ta mε, pire mεyi yi nyε nje: uru saanŋi

³² niŋcyiŋi u nyε Beyɔri jyaŋi Bela, u k̀nhe mεge na mpyi Dinaba.

³³ Bela à kwù ke, ka Yeraki jyaŋi Yobabu si nt̀ɛn saanre tat̀ɛnge e, Bozura k̀nha shin u mpyi ure.

³⁴ Yobabu à pa ŋkwù ke, ka Kwushamu si nt̀ɛn saanre tat̀ɛnge e. Uru mpyi na ỳri Temani shiinbii k̀ni i.

³⁵ Kwushamu à pa ŋkwû ke, ka Bedadi jyaŋi Kyadadi si ntèen u tatèenge e. Ur'à Madiyan shiinbii bò Mwabi k̀ini i. U k̀anhe mege na mpyi Aviti.

³⁶ Kyadadi à pa ŋkwû ke, ka Samula si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na ỳiri Masireka e.

³⁷ Samula à pa ŋkwû ke, ka Shawuli si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na ỳiri Ereboti k̀anhe e baŋi jwɔge na.

³⁸ Shawuli à pa ŋkwû ke, ka Akibori jyaŋi Bala Kyanani sí ntèen saanre e u tatèenge e.

³⁹ Ur'à pa ŋkwû ke, ka Kyadari si ntèen saanre tatèenge e. U k̀anhe mege na mpyi Pawu. U cwɔŋi mege na mpyi Mahatabeli. Mahatabeli nunj u nyɛ Matireɗi, Matireɗi tunj u mpyi Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³ Nyɛ ǹunufeebii pi à fworɔ Ezawu pỳibil'e ke, pire meyi yi nyɛ nje: Timina, ná Aliva, ná Yekyɛti, ná Olibama, ná Ela, ná Pinɔ, ná Kenazi, ná Temana, ná Mibizari, ná Magadiyeli, ná Iramu. Pire pi à ǹunufente pyi Edɔmu k̀ini i. Pi puni mpyi a t̀een pi mege k̀iligil'e. Ezawu u à pyi Edɔmu shiinbii tulyage.

37

Yusufu ŋɔɔyi

¹ Nyɛ Yakuba á t̀een *Kana k̀ini i. U tunj Ishaka mú mpyi a t̀eenle pyi wani.

² Yakuba t̀uluge tanjaanji u nyɛ ŋge.*

Mà Yusufu yaha yyeɛ ke ná baashuunni na, u ná u siɲɛebii, Bila jyaabii ná Zilipa wuubii, mpyi maha mpàabii ná sikyaabii ǹaha siɲɛyan. Yusufu mpyi maha mpaa pire kakuuyi yu pi tunj Yakuba á.

³ Nye Yusufu kyaa li mpyi a táan Yakuba* á mà tòro u jyaabii sanmpii na, jaha na ye u niŋjyewuŋi u à Yusufu ta. Lire e, Yakuba mpyi a vâanntinmbwôhó nisinaŋa jwool'a kan u á.

⁴ Yusufu yyahafeebil'à li jya na pi tuŋ'à u kyaa táan uy'á mà tòro pire na ke, ka Yusufu kyaa si ntíl'a pen pi á. Ali pi sâha mpyi na jwuŋcenme yu ná u e me.

⁵ Canŋka, ka Yusufu si ŋôôgo ŋóó, maa kuru yyaha jwo u yyahafeebil'á, ka lire si là bâra pi shwôhŋi mpenni na.

⁶ U à yi jwo pi á «Yii na ŋôôge lógo!

⁷ Mii à ŋóó mà wuu jya keŋege e, wuu u sùmanji kwùun, marii u pwu kàmpahii. Ka mii u kàmpaani là si mpa yîr'a yyére, ka yii wogigii si wá na jcwó na bûruli na yyérelì na mii wuuni kwûuli, mu à jwo cyi na mii wuuni pêre.»

⁸ Ka u yyahawubii si jwo «Lire tènì i, mu na sônŋi si ntéen wuu jùŋŋo na si mpyi wuu fânhafoo be?» Ka pi i là bâra pi shwôhŋi mpenni na, u ŋôôge kurugo.

⁹ Lire kântugo, Yusufu à nûr'a ŋôôge kabere ŋóó, maa kuru mú yyaha jwo u yyahafeebil'á. U à jwo «Mii à ŋôôge kabere ŋóó sahanŋi, mii à canŋa jyiini, ná yinŋe, ná wôrii ke ná niŋkin jya cyi à pa cyiye tîrige mii taan.»

¹⁰ Maa kuru ŋôôge yyaha jwo u tuŋi jyii na mú. Ka tufoonji si yogo jwo u na, maa u pyi «Naha ŋôôgo fiige mu à ŋóó ame ye? Lire tènì i ke, mu la ku jye mii ná mu nuŋi ná mu siŋebei, wuu puni s'a niŋkure sínni mu taan ke?»

* 37:3 Yakuba mege kà mú jye Izirayeli

11 Nye ka Yusufu nyipεenni si jyè u yyahawu-
 ubil'e u ηḡoyi kurugo, ηka u tun'à puru jwumpe
 yaha uye funŋ'i, marii sḡnŋi pu na.

Yusufu yyahawuubil'à u pére

12 Nye Yusufu yyahawuubil'à pa ηkàre Sikemu
 kùluni i ná pi tunji yatḡore e zàa nàha.

13 Canŋka, Yusufu tunji Yakuba à u yyer'a tun,
 maa jwo u á «Mu yyahawuubil'à kàre ná yatḡore e
 Sikemu i, ta ma si ma tun pi yyére.» Ka Yusufu si u
 pyi «ḡn.»

14 Ka u u jwo «Sà wíi, kampyi mu yyahawuubii
 ná yatḡore wá cùuŋḡ, maa mpa ná yyaha wwû
 kur'e.» Ka Yusufu si yîri Eburḡn bafage e u tunji
 taan mà kàre Sikemu kùluni i.

15 Ka nàŋi wà si sà bê ná u e sige e u u jaare na u
 yyahawuubii caa, ka u u yíbe «Naha mu na jcaa
 ye?»

16 Ka u u jwo «Mii na na yyahawuubii caa. Taa
 pi maha yatḡore nàha ke? Na pwḡhḡ, maa pi saha
 cyêe na na.»

17 Ka nàŋi si jwo «Pi à yîri naha, mii à lógo pi jwḡ
 na, na pire na ηkèεge Dotan e.»

Ka Yusufu si ηkàre pi fye e mà sà pi ta wani kuru
 cyage e.

18 Ka u yyahawuubii si u jya tatḡonge e u u ma,
 maa jwḡ li na, na pi u bò.

19 Maa jwo piye shwḡhḡl'e «Wuu ηḡoyifoo nim-
 paŋi u nge!

20 Yii a wá, wuu u bò a cyán wyikuuŋke k'e, wuu
 u sà yi jwo na sige yaage kà k'à u bò a kyà. Wuu
 fyâha, wuu raa wíi u ηḡoyi ká bú jà a pyi sèe.»

21 Nyε pi puni ninjyeni, Uruben à u cεenbii jwumpe lógo ke, ka u la si mpyi si Yusufu shwə pi na, maa jwo «Wuu àha u bò mε!

22 Yii àha jεε sùpya bò mε! Yii u wà ηke wyige e, naha sige e, yii àha kapii pyi u na mε.» Uruben à puru jwo, naha na ye u la mpyi si Yusufu yige pi kàntugo, si nùru ná u e zà ηkan pi tun'á.

23 Nyε Yusufu à pa nə pi na ke, ka pi i vāanantinbwəhe nisinaηke dir'a wwū u na.

24 Maa u ηəəη'a cyán wyige e, lwəhe mpyi k'e mε.

25 Puru jwəhə na, maa ntèen na lyî.

Mà pi yaha njyìni na, ka pi i mpa jùnyi yîrig'a wii mà Sumayila tùluge cwəhəmpii pìi nimpamii nya ná jwəhə kurun'i mà yîri Galadi kùluni i, yire jwəhənyi mpyi a tugo sìnmpε nùgontaanwumpe ná làtikolonj na, na ηkèεge *Misira kìnì i.

26 Tèni i Zhuda à pi nya ke, ka u u yi jwo u sɿjεεbil'á «Wuu aha wuu cəəηni bò maa li ηwəhə, naha lire sí jwə wuu na ye?

27 Yii a wá, wuu u u pére mpìi cwəhəmpil'á. Wuu àha u bò mε. Nka wuu li cè a jwo wuu cəəηni wi, wuu wà wi.» Ka pi sanmpii si jεε u jwumpe na.

28 Nyε pire Sumayila tùluge cwəhəmpil'à† nə wani ke, ka pi i Yusufu yige wyige e, mà pére pi á wyérfyinnj darashii bejjaaga na. Ka pi i ηkàre ná u e Misira kìnì i.

29 Nyε lire kàntugo, Uruben à nùr'a pa wyige jwəge na, na uru sí Yusufu yige. U à nə wani ke, ka u u fô Yusufu i wyige e. Ka u nàvunnə wunj si u vāanтинηke cū na jcwuun.

† 37:28 Sumayila shiinbii mεge kà ku nyε Madiyan shiinbii mú.

³⁰ Maa ñkàre u cεεnbii cyage e, maa yi jwo pi á «Ei! Pyàñi sàha wá bèεñke e mà de! Di mii sí nde kani pyi ye?»

³¹ Ka pi i Yusufu v àanntinmbwøhe lwó, maa sikapeni là bò, maa ku le kuru sìshange e.

³² Puru ñwøhø na, maa kuru v àanntinñke tùugo pi tun'á maa yi jwo u á «Wuu à ñke v àanntinñke ta sige e, ku wíi, kampyi mu jyanj woge ki.»

³³ Ka *Yakuba si ku wíi mà ku ta u jyanj Yusufu woge ki. Maa jwo «Ei! mii jyanj v àanntinñke ku ñye ñke! Sige yaage kà k'à u cù maa u sulugo sulugo amε.»

³⁴ Ka nàvunñke si Yakuba pyi u u u v àanntinñke cwuun, maa kwùñi v àanñyi le, marii mεε súu u jyanj kwùñi na, canmpyaa ñiyahagii funñ'i.

³⁵ Ka u jyaabii ná u pworibii puni si mpa si u fðonñø, ñka u la ñye a mpyi wà si uru fðonñø mε. U mpyi na ñko «Mii sí n-kwôro mεεsuuni na fo sí n-kwû si ñkàre kwùu kànha na, na jyanj fye e.» Maa ñkwôro mεεsuuni na.

³⁶ Nyε pire cwøhømpil'à nø Misira kini i ke, ka pi i Yusufu péré Potifara á. Uru u mpyi Misira kini saannj Farøn sòrolashiibii ñùñufoonj.

38

Pyinkanni na leñkwucwoñi Tamari à pyi maa pyà ta ke

¹ Nyε ñcyii karigii puni kàntugo na, *Zhuda à yîri u sìñεεbii taan mà sà ntèen Adulamu kànhe shinñi wà yyére; uru mεge na mpyi Kyira.

² Mà u yaha wani kuru cyage e, ka u u ñyii yige *Kana kini pùcwoñi wà kurugo maa uru lèñε nàmbaga na, uru pùcwoñi mεge na mpyi Shuwa.

³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile, ka Zhuda si li mεε le Eri.

⁴ Ka u u núr'a yyére sahaŋki maa si pùnambile, maa lire mεε le Ona.

⁵ Lire kàntugo, ka u u núr'a yyére, maa Ona tahare si pùnambile maa lire mεε le Shela, lir'à Zhuda ta u à tèn Kezibi kànhe e.

⁶ Nye Zhuda jyaŋi niŋcyiŋi Eri à pa nɔ cipεere na ke, ka u u ceewe kan u á, uru ceenɔ mεε mpyi Tamari.

⁷ Nka Eri mpyi shinpi Kafoonɔ Kile nyii na. Lire kurugo, u à u múnaani wwû u e, u nyε a jà a shì ta mε.

⁸ Ka Zhuda si yi jwo Eri cɔonɔ Ona á: «Ma yya-hafoonɔ cwonɔ lèŋε zàbanngara na, bà mu si mpyi si pyi si u na, mu yyahawuŋi sɔ mpyi ná tùluge e mε.

⁹ Nka Ona mpyi a cè na uru ká pyà ta u na, kuru tùluge sɔ n-pyi uru wogo mε, lire e tère o tère u à wwó ná u e ke, ka u u li pyi, bà u si mpyi u àha pyà ta u na mε.

¹⁰ Nye bà u à pyi u nyε a nyε si pyi ta u na mε, ka lire si mpen Kafoonɔ Kile e, ka u u múnaani wwû u e, uru mú nyε a jà a shì ta mε.

¹¹ Ka Zhuda si yi jwo u napworonɔ Tamari á: «Ta sɔ ma tupyenge e, maa ntèn wani lenkwucwɔgɔre e nò baa, fo mi jyaŋi sanɔ Shela ká lyε a nɔ cipεere na. Zhuda à yire jwo, naha na ye u mpyi na fyáge Shela kà ŋkwò ŋkwû u yyahawuubii fiige mε, ka Tamari si ŋkàr'a sà ntèn u tuŋi pyenge.

¹² Nye canmpyal'à tòro ke, ka Zhuda cwonɔ si ŋkwû, uru na mpyi Shuwa pworɔ. U à u cwonɔ kwùŋi yamεeni sú a kwò, ka u funŋke si jíŋε tènɔ

ndemu i ke, ka u ná u cevoonji Kyira, Adulamu shinji si ŋkàre Tima e u mpàabii shire takwònge e.

¹³ Mà pi yaha pi sàha ŋkwò a kuni lwó mε, ka wà si sà yire yyaha jwo Tamari á na u natunji wá na ŋko raa ŋkèεge Tima e, u mpàabii shire takwònge e.

¹⁴ Tèni i Tamari à yire lógo ke, ka u u u lenkwucwògòre vàanɲyi wwûl'a yaha, maa vàanɲke kà tég'a u nùŋke tò, maa uye sanɲi puni tò mú, maa ŋkàr'a sà ntèen Enayimu kànhe tajyìŋwòge na, Tima kànhe kuni mpyi a tòro kuru kànhe funɲke e. U à nò wani ke, maa uye pyi mu à jwo fworobacwo. Nyε Tamari à lire pyi, ɲaha na ye Shela á pa lyε a nò cipεεε na, ŋka Zhuda ɲyε a u pyi u a uru lèŋε mε.

¹⁵⁻¹⁶ Nyε Zhuda niŋkàriŋ'à sà nò wani, maa u ɲya ke, ka u u wá na sòŋɲi na fworobacwoŋi wà u ɲyε u wi, ɲaha na ye u mpyi a yyahε tò ná vàanɲ'i, u mpyi a cè na uru napworoŋi wi mε. Ka u u file u na, maa u pyi: «Ceewe, na pwòhò, mu kyaa na naha mii na» ka Tamari si u natunji pyi: «Mii aha ɲεε mu na, ɲaha mu sí n-kan mii á ye?»

¹⁷ Ka u natunji si jwo: «Mu aha ɲεε, mii sí sika kan mu á.» Ka u napworoŋi si jwo: «Mu à mii ɲya mii à ɲεε mu na, mu sí ma cyeyaage kà kan mii á, mà jwo sikaŋi u nò mii na ke.»

¹⁸ Ka Zhuda si jwo: «Na cyeyaage ŋkire mii sí n-kan mu á ye?» Ka ceenji si u ɲwò shwò: «Mu mεge tafyen'à sémε yaage ŋkemu na ke, ná ku mεεre, ná kàbiini li nde mu cye e ke. Ka Zhuda si yire puni kan u napworoŋ'á, maa sà wwò ná u e, ka u u laa lwó.

¹⁹ Lire kàntugo, ka napworoŋi si yîri kuru cyage e maa ŋkàre u tupyεnge e. Vàanɲyi yi mpyi u na ke, maa yire wwûl'a yaha, maa núr'a u lenkwucwògòre

vàanɲyi lwó a le sahaŋki.

²⁰ Nyɛ lire ɲwɔhɔ na, ka Zhuda si uru sikaŋi kan u cevoonɪ, Adulamu shinŋ'á, u sà ŋkan ceen'á, u u uru cyeyaayi shwɔ, u à ma. Nka uru ɲyɛ a sà ceenɪ cya a ɲya mɛ.

²¹ Maa kuru cyage shiinbii yíbe: «Fworobaacwoŋi u mpyi naha ke, taa u ɲyɛ ke? U mpyi naha kuni ɲwɔge na.» Ka pi i u pyi: «Fworobaacwo ɲyɛ a tɛl'a pyi naha mà ɲya mɛ.»

²² Ka u u núr'a kàre Zhuda yyére, maa yi jwo u á: «Mii ɲyɛ a jà a u cya a ɲya mɛ. Mpii mii à ta wani kuru cyage e ke, pir'à jwo na fworobacwo sàha ntɛl'a pyi wani mɛ.»

²³ Ka Zhuda si jwo: «Ceenɪ u kwôro ná y'e ke! Wuu àha silege cya ɲjaha wuye ɲuŋ'i mɛ, mii nò, mii kɔn'à sika tùgo u á. Mu aha mpyi mu ɲyɛ a u ɲya mɛ, y'á kwɔ.»

²⁴ Nyɛ yiɲyi taanre tatòroge e, ka pi i sà yi jwo Zhuda á, na u napworonɪ Tamari, na u à pyi fworobacwo, na u laa wu bá u ɲyɛ. Ka Zhuda si jwo: «Yii u yige kànha kàntugo, yii i u bò, yii u súugo!»

²⁵ Tèni i pi à jwo na pi sí raa u cwôre ke, ka u u wà tun u natuŋ'á, maa jwo: «Nàŋi ŋgemu u à laani tɛge mii na ke, uru mɛge tafyenɪ ɲyɛ yaage ŋkemu na ke, ná ku mɛɛre ná u kàbiini yi ɲyɛ ɲje, yi kàanmucya kampyi mu à yifoonɪ cè.»

²⁶ Ka Zhuda si ntɛɛn li taan na uru wuyo yi, maa jwo na ŋge ceen'á à tànga ta uru na. U à nde kani pyi uru na, ɲaha na yɛ uru ɲyɛ a ɲɛn'a u kan u jyaŋi, Shela á, zàbangara na mɛ.

Nye mà láha lire tèni na, Zhuda saha nye a sínni ná u e me.

²⁷ Ceenji tètêgin'à pa nò ke, ka li i nta ñamii laa li nye u á.

²⁸ Tèni i laan'à pa yîri ke, ka pyàñi wà si cyege yige, ka lashwoñi si ku cû, maa dizimεε niñyaa pwo ku na, maa jwo na ñge u nye niñcyiñi.

²⁹ Ka pyàñi si núr'a cyege lèñe wani, ka shonwuñi si fwo, ka lashwoñi si jwo na u à kuni múgo, ka pi i uru mege le Perεzi*.

³⁰ Lire kántugo, ka u sanñi si si, ná dizimεeni niñyaani i cyege na, ka pi i uru mege le Yeraki.

39

Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii puni nùñò na

¹ Nye pire Sumayila tùluge cwòhòmpil'à kàre ná Yusufu i *Misira e, maa u pére Potifara á, Faron sòrolashiibii nùñufeembwòh'á.

² Mà u yaha u nùñufoonji Potifara pyenge e, ka Kafoonji Kile si ñkwôro ná u e, maa u karigii puni jwò u á.

³ Ka Potifara si mpa li nya na Kafoonji Kile na nye ná Yusufu i, u àha cye le kyaa maha kyal'e ke, u maha lire jwò u cye e.

⁴ Ka Yusufu kyaa si ntáan u nùñufoon'á fo u à u yaha u pyenge karigii nùñò na, maa u cyeyaayi puni le u cye e.

⁵ Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii ná u cyeyaayi nùñò na ke, ka Kafoonji Kile si jwó le

---

* **38:29** Perεzi mege jwòhe ku nye kun'á múgo

Potifara á, maa u pyenge ná u sige karigii puni jwɔ Yusufu cye kurugo.

⁶ Lire kurugo, ka Potifara si u karigii puni puni le Yusufu cye e. U sàha mpyi na bwùun u cyeyaage kà na sahan̄ki mɛ, fo u yalyîre kanni.

Yusufu nùŋufoon̄i cwon̄'á nyii yige u kurugo

*Nyɛ Yusufu na mpyi nànjiiwe nisinaŋa, u lempe mpyi a jwɔ sèe sèl'e.

⁷ Canŋka, Yusufu nùŋufoon̄i cwon̄'á nyii yige Yusufu kurugo. Maa jwo «Sini ná mii i.»

⁸ Ka u u jcyé maa jwo u á «Ōnhɔ dɛ! Mii nùŋufoon̄i sàha nyɛ na cye leni kyal'e pyenge e mɛ. U à u cyeyaayi puni le mii cye e.

⁹ Mii ná uru mú à pyi nin̄kin ŋke pyenge e. U nyɛ a mii sige kyaa na mɛ, fo muye nin̄kin, naha na ye mu u nyɛ u cwon̄i. Di mii sí nyɛ lire kapiini fiige pyi n-jwo Kile na ye?»

¹⁰ Canŋa maha canŋa, ceen̄i mpyi maha Yusufu yiri, ŋka Yusufu nyɛ a jɛn'a sínni ná u e mɛ.

¹¹ Nyɛ canŋka Yusufu à jyè bage e na báaran̄i pyi, lir'á pyenge shiinbii puni ta pi à fworo.

¹² Ka ceen̄i si Yusufu cû vâanntin̄ke na, maa jwo na u sínni ná ur'e. Ka Yusufu si uye dir'a shwɔ u na, maa u vâanntin̄ke fwôr'a yaha u cye e, maa fê a fworo ntàani na.

¹³ Nyɛ ceen̄'á Yusufu nya u à vâanntin̄ke yaha u cye e, maa fworo ntàani na ke,

¹⁴ ka u u u pyenge shiinbii puni yyere, maa yi jwo pi á «Yii wíi, ná *Eburu nàŋi i mii poon̄'á pa ke, u à pa mpa wuu pyenge mɛge kèɛge. U à pa mii fye e si jcwɔ mii na, ka mii i ŋkwúulo fànha na.

15 U à mii ɲya mii i ŋkwúuli ke, ka u u u vâanntinŋke wwûl'a yaha mii cye e, maa fê a fworó ntàani na.»

16 Nyɛ ka ceenŋi si ntèen ná Yusufu vâanntinŋke e na u poonŋi sigili.

17 U poonŋ'a pa ke, ka u u jwo «Wíi, Eburu bilinanŋ'i mu à pa ke, u la mpyi si mii ɲjini láha mii na.

18 Ka mii i ŋkwúulo, ka u u u vâanntinŋke yaha mii cye e, maa fê a fworó ntàani na.»

19 Nyɛ ceenŋ'a yire jwo Yusufu na ke, ka u poonŋi lùuni si yîri sèl'e.

20 Ka u u Yusufu cú a le kàsũŋi i ná saannŋi kàsujyiibil'e. U à mɔ wani.

21 Nŋka lire ná li wuuni mu i, Kafoonŋi Kile à kwôro ná Yusufu i, maa ɲwɔ u na, ka Yusufu kyaa si ntáan kasubage ɲùɲufoonŋ'a.

22 Ka uru si Yusufu yaha kàsujyibii puni ɲùɲɔ na, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Nyɛ lire pyinŋkanni na, Yusufu mpyi na karigii puni yyaha cwɔɔnre kasubage e.

23 Kasubage kàanmucyafoonŋ'a pa cyeyi láha karigii puni na, maa cyi kan Yusufu u u mpyi, ɲaha na yɛ Kafoonŋi mpyi ná u e, marii u karigii puni ɲwɔge.

40

Yusufu à kàsujyibii ɲi shuunni ɲɔɔyɔ ɲwɔhe jwo

1 Nyɛ ɲcyii karigii kàntugo, *Misira saannŋi Farɔn* yabyaare kanfeebii ɲùɲufoonŋi ná bwúurufwoobii

* 40:1 Farɔn: kuru mɛge na mpyi pèene mɛge ŋkemu ku mpyi na leni Misira kɪni saanbii puni na ke

nùŃufooŃ' à kyaa pyi, ndemu leme p' à pi Farøn jyii na ke.

² Ka u lùuni si yîri pire nùŃufeebii mú shuunniŃi taan.

³ Maa jwo na pi pi cû a le kàsuni i. Kuru kasubage na mpyi sòrolashiibii nùŃufembwøhe pyenge e, Yusufu mpyi kàsuni Ńgemu i ke.

⁴ Sòrolashiibii nùŃufeembwøh' à pi lèŃe ná Yusufu i, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Yusufu u mpyi na pi karigii puni cwøanre. Pi à tère pyi wani kasubage e.

⁵ CanŃka, mà pi yaha kasubage e, yabyaare kanfeebii nùŃufooŃi ná bwúurufwøbii nùŃufooŃ' à Ńøøyo Ńóø numpilage ninuge e. Pi shin maha shin ná u wogo, wà ná wà wogo Ńwøhø jye niŃkin me.

⁶ Jye jyeøøge na, Yusufu à pa pi kàanmucya ke, ka u u pi yyahayi jya y' à tanha.

⁷ Ka u u pi yîbe: «Naha na yii yyahay' à tanha niŃjaa ye?»

⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à Ńøøyo Ńóø, sùpya sí nàha naha Ńgemu u sí n-jà yi Ńwøhe cè Ńjwo wuu á me.» Ka Yusufu si jwo «Yii jye a cè na Kile u sí n-jà Ńøøyi Ńwøhe jwo mà? Yii yii Ńøøyi jwo na á.»

⁹ Ka saanŃi yabyaare kanfeebii nùŃufooŃi si u u Ńøøge jwo Yusufu á na «Mii Ńøøge e, *ερεzen cige mii à jya naye yyaha na,

¹⁰ Ńkényi taanre na mpyi ku na, ku mpyi a fyèn, maa se, yasere s' à nø.

¹¹ Farøn lùbyaceni mpyi mii cye e, ka mii i ερεzenŃi nimpini lwó a yûg' a le lùbyaceni i mà kan u á.»

¹² Ka Yusufu si jwo u á «Mu Ńøøge Ńwøhe ku jye Ńke: cige Ńkényi taanrenŃi Ńwøhe ku jye canmpyaa taanre.

13 Canmpyaa taanrenji ká fûnŋɔ, Farɔn sí mu yige kàsunji i si mu pêe si mu le ma báaraŋi nijjyenji i. Mu sí raa yabyare kaan u á bà mu mpyi a fyâha na li pyi mɛ.

14 Nka mu aha fɛrɛmɛ ta tɛni ndemu i ke, ma hà funŋɔ wwɔ̀ na na mɛ, maa jwɔ̀ na na, maa na kyaa jwo Farɔn á, bà u si mpyi si mii yige kàsunji i mɛ.

15 Naha kurugo yɛ pi à mii cû fânhe e mà yîri *Eburu shiinbii kîni i mà kàre naha. Pi à mii le kàsunji i mà li ta mii jɣɛ a kapii pyi mɛ.»

16 Nyɛ bwúurufwoobii jùŋufooŋ' à li jya na Yusufu à u shɛrɛfooŋi ŋɔɔge jwɔ̀he jwo a táan u na ke, ka uru mú si jwo «Mii ŋɔɔge e, sàhagii taanre na mpyi mii a tugo jùŋke e, bwúuru na mpyi cyi e.

17 Sàhani li mpyi cyi puni nìjyinjì na ke, Farɔn jyyi bwúuruŋi shinjì puni na mpyi lire e. Nyɛ ka saŋcyɛɛnre tà si mpaa uru bwúuruŋi jòore sàhani i mii jɣɣ'i.»

18 Ka Yusufu si jwo «Mu ŋɔɔge jwɔ̀he ku jɣɛ ŋke. Sàhagii taanrenji mú na jɣɛ canmpyaa taanre.

19 Canmpyaaagii taanre ká fûnŋɔ, Farɔn sí mu yige kàsunji i si mu dùrugo cige k'e si mu bò. Saŋcyɛɛnre sí n-pa a mu jòore.»

20 Nyɛ canmpyaaagii taanrenj' à fûnŋɔ ke, ka canmpyitanrewuuni si mpa bê Farɔn canzege canmbilini na. Kuru canŋke katáanni mɛge na, u à jyyi nijyahawa shwɔ̀hɔ kîni shinbwoobii puni mɛɛ na. Maa yabyare kanfeebii jùŋufooŋi ná bwúurufwɔ̀obii jùŋufooŋi yige kàsunji i, u kîni shi-inbwobii puni jyyi na.

21 Maa yabyare yaafeebii jùŋufooŋi le u báaraŋi nijjyenji i, ka uru si wá na yabyaare kaan u á.

22 Ŋka u à bwúuruŋi yaafeebii ñùŋufoonji pɔ́ cige e, mà tàanna ná Yusufu jwumpe e.

23 Lire ná li wuuni mú i, mà lwó yabyaare kanfeebii ñùŋufoon'á fwordo kàsuni i ke, u ñye a sâŋŋ'a nɔ́ Yusufu na me, u à funŋɔ́ wwò u na punɔ́ punɔ́.

41

Yusufu à saanŋi Farɔn ŋɔyi ñwɔhɔ jwo

1 Ñye yyee shuunni kàntugo, ka Farɔn yabiliŋi si ŋɔge kà ŋó. U à ŋó mà uye ñya Nili baŋi ñwɔge na.

2 Maa ñiye nimbwoyo baashuunni ñya, yi lem'á ñwɔ sèl'e, y'á fwordo lwɔhe e, mà paa lyí baŋi ñwɔge na.

3 Maa ñiye ñiɔcwɔgɔɔ baashuunni ñya, yi lem'á pi sèl'e, yire mú à fwordo lwɔhe e, ñiye ñiɔɛŋyi baashuunniŋi kàntugo, mà pa yyére yi taan baŋi ñwɔge na.

4 Ka ñiye ñiɔcwɔgɔɔ baashuunniŋi si ñiye nimbwoyi baashuunniŋi kyà. Puru ñwɔhɔ na, ka Farɔn si ñè ŋɔmpe na.

5 Ñye lire ñwɔhe na, ka u u núr'a ŋɔge kabere ŋó. Maa sùmaŋchaya baashuunni ñya y'á fwordo sùmacige ñiŋkin na, yi puni pyàŋi mpyi a bùuŋɔ, u leme mú s'á ñwɔ.

6 Lire kàntugo, ka sùmaŋchayi yabere baashuunni si fwordo kuru sùmacige ñiŋge na, yire sùmaŋchayi mpyi a cyére cyére, síwage kaferege mpyi a yi waha.

7 Ñye sùmaŋchayi y'á waha waha ke, yir'á sùmaŋchayi ñiɔɛŋyi lyí. Puru ñwɔhɔ na, ka Farɔn si ñè mà li ta na ŋɔgɔ ur'á ŋó.

⁸ Nye kuru nyèsòoge na, ka Faròn funŋke si mpen, ka u u *Misira k̀ini céfeebii ná ɲc̀efeebii puni yyere, maa u ɲòoyi yyahe jwo pi á, ɲka pi wà ɲye a jà a ku kà yyaha c̀e a jwo u á m̀e.

⁹ Lire t̀eni i ke, ka Faròn yabyaare kanfeebii ɲ̀uɲufooni si puru jwumpe lógo, maa jwo u á «ɲgugugoni u à mii ta ke, mii funŋ'á cwo uru na ɲiɲjaa.»

¹⁰ Maa jwo «Canŋka, mu, Faròn l̀uni mpyi a ỳiri ma k̀ini shiinbwoobii p̀i taan. Mu mpyi a mii ná bwúurufwoobii ɲ̀uɲufooni c̀u lire t̀eni i, mà le s̀olashiibii ɲ̀uɲufembwòhe k̀asuɲi i.

¹¹ Mà wuu yaha wani, wuu mú shuunniŋ'á ɲòoyò ɲòò numpilage ninuge e, yi ɲòoyi ɲye a pyi ɲiɲkin m̀e, yi ɲwòhe mú ɲye a pyi ɲiɲkin m̀e.

¹² *Eburu ɲ̀aɲjiɲi wà u mpyi ná wuu e k̀asuɲi i, s̀olashiibii ɲ̀uɲufooni báarapyiɲi wà u mpyi a fyànha a pyi u wi. Ur'á wuu à wuu ɲòoyi yyaha jwo, ka u u yi ɲwòhe c̀e a jwo u á.

¹³ Pyiɲkanni na u à yi ɲwòhe jwo wuu á ke, y'á tòro li jwuǹkanni na. Mii à le na báaraɲi ɲiɲjyeɲi i, ka bwúurufwoobii ɲ̀uɲufooni si mpwò cige e.»

¹⁴ Nye Faròn à puru lógo ke, ka u u wà tun u sà Yusufu yyere. Ka pi i fyâl'a sà u yige k̀asuɲi i, maa u ɲ̀uɲke ná u mahajwoɲi k̀ulu, maa v̀aaniyi yabere le u na, maa ɲkàre ná u e Faròn yyére.

¹⁵ Yusufu à nò wani ke, ka Faròn si jwo u á «Mii à ɲòogò ɲòò, s̀upya sí ɲye a jà a ku ɲwòhe c̀e a jwo mii á m̀e. Mii s'á lógo na ɲòogò ká jwo mu á, mu maha jà a ku ɲwòhe jwo.»

¹⁶ Ka Yusufu si jwo saanŋ'á «S̀eɲi na, Kile ya-biliɲi u sí mu funŋke ɲiɲe si mu ɲòoge ɲwòhe jwo mu á.»

17 Ka Farɔn si u pyi «Mii ŋɔɔge e, mii à naye nya Nili baŋi ɲwɔge na.

18 Maa n̄iye nimbwɔyo baashuunni nya, yi lem'à ɲwɔ sèl'e, y'à fworɔ lwɔhe e mà pa a lyi baŋi ɲwɔge na.

19 Lire ɲwɔhe na maa n̄iye niɲcwɔgɔrɔ baashuunni nya, yi lem'à pi sèl'e, y'à fworɔ lwɔhe e. Misira k̄ini puni i, mii ɲye a yi n̄iye lempe piŋkanni fiige nya mɛ.

20 ɲye ka n̄iye niɲcwɔgɔyi si mpa nimbwoyi kyà.

21 ɲka lire ná li wuuni mú i, l'à pyi mu à jwo yaaga ɲye yi funɲyi i mɛ. Ka yi i ŋkwɔro bà yi mpyi mɛ. Lire k̄antugo, mii à ɲè.

22 ɲye mii à n̄r'a ŋɔɔge kabere ŋɔɔ. Kur'e, mii à s̄umaɲcahaya baashuunni nya y'à fworɔ s̄umacige niŋkin na, yi puni pyàŋ'à bùuŋɔ, u lemɛ mú s'à ɲwɔ.

23 S̄umaɲcahayi yabere baashuunn'à fworɔ yire k̄antugo, yi mpyi a cyère cyère, maa waha síwage kafɛɛge cye kurugo.

24 ɲye s̄umaɲcahayi y'à cyère ke, ka yire si niɲcɛɲyi jò. ɲye ɲje ŋɔɔyi mii à jwo na céefebill'à, ɲka pi wà ɲye a jà a yi ɲwɔhe cè a jwo mɛ.»

25 Ka Yusufu si yi jwo Farɔn á «ŋɔɔyi shuunniŋi mu à ŋɔɔ ke, yi ɲye niŋkin, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyèe mu na.

26 N̄iye niɲcɛɲyi baashuunniŋi ɲye yye baashuunni, s̄umaɲcahayi niɲcɛɲyi baashuunniŋi mú ɲye yye baashuunni. Yire puni na ɲye ŋɔɔgɔ niŋkin.

27 N̄iye niɲcwɔgɔyi baashuunniŋi (y'à fworɔ ɲje sanɲyi k̄antugo ke), yire ɲye yye baashuunni katege. S̄umaɲcahayi baashuunniŋi y'à cyère, kafɛɛge s'à yi waha ke, yire mú na ɲye yye baashu-

unni katege.

²⁸ Bà mii à yi jwo mu Farɔn á numε mε, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyêe mu na.

²⁹ Nyε yyeegii baashuunniŋi cyi na ma ke, sùmaŋi sí jwɔ Misira k̀ini i sèe sèl'e.

³⁰ Ŋka yyeegii cyiberii baashuunni sí n-pa kàntugo, cyire nyε katege, li sí n-pyi fo sùpyire funŋɔ sí n-wwɔ yyeegii baashuunniŋi sùmataani na. Katege sí k̀ini puni k̀eεge.

³¹ Katege piŋkanni sí n-s̀i sùpyire funŋɔ pyi ku wwɔ yyeegii nintòrogii sùmatani na.

³² Kampyi mu à nje ηɔɔyi ηóηkanagii shuunni ηóɔ, lir'a li cyêe sèeŋi na, Kile kayaana li, li sì mɔ si mpyi mε.

³³ Nyε numε, mu à yaa mu u wà cya, ηgemu nyε yákilifoo maa mpyi kacèŋe ke, ma yaha Misira k̀ini puni jwɔ na.

³⁴ Maa sùpyire tà t̀iŋe k̀ini jwɔ na ná u e, bà li si mpyi sùmaŋi ηgemu ká nta ke, uru u táa tatayi kaŋkuro, si taage niŋkin yaha ηk̀ere na, Misira k̀ini puni yyeegii niŋcɛnŋkii baashuunniŋi funŋke e mε.

³⁵ Sùmaŋi ká jwɔ yyeegii jcyiimu i ke, pi i wà bégel'a yaha mu, Farɔn mεge na, k̀anyi puni na, pi raa u k̀aanmucaa.

³⁶ Yyeegii baashuunniŋi katege ká nɔ Misira k̀ini na t̀eni ndemu i ke, sùmaŋi u à bégel'a yaha ke, uru u sí n-t̀eε raa sùpyire jwɔ caa. Lire ká mpyi, katege saha sì k̀ini k̀eεge mε.»

Yusufu à pyi Misira k̀ini kacwɔnrɔŋi niŋcyiŋi

³⁷ Nyε nje Yusufu à jwo ke, yir'à táan Farɔn ná u k̀ini yyaha yyére shiinbil'á.

38 Ka Farɔn si jwo pi á «Sùpyanji ŋgi u sí n-jà n-ta, Kile à yákili niŋcɛnɛ le ŋgemu i ŋge nàni fiige ye?»

39 Maa jwo Yusufu á «Bà Kile à ŋcyii karigii cyêe mu na mɛ, sùpya saha si nta ŋgemu u ŋye yákilifoo, maa mpyi kacêɛ mà mu kwò mɛ.»

40 Maa núr'a jwo: «Mii sí mu tìɛ na pyɛnge ná na kìni shiinbii jùŋɔ na. Mu aha ndemu jwo ke, lire pi sí n-pyi. Mii kanni u sí n-pyi mu jùŋɔ na *saanre tatɛenge kurugo.

41 Mii à *Misira kìni puni jùŋufente le mu cye e niŋjaa.»

42 U à puru jwo a kwò ke, maa u yabiliŋi fànhe kampefegeni wwû mà le Yusufu kampeeni na, maa vaaŋcɛnɛyi le u na, maa seen ŋkèncuro le u na.

43 Maa Yusufu dùrugo shɔngɔ wòtoro jwɔŋ'i mà taha u yabiliŋi wuŋi fye e. Sùpyire tà na mpyi pi yyaha yyére na ŋkwúuli, marii yu «Yabwòhe, yabwòhe na ma!» Nyɛ lire pyiŋkanni na, Farɔn à Misira kìni jùŋufente puni kan Yusufu á.

44 Maa jwo Yusufu á sahaŋki «Mii u ŋye saanŋi Farɔn. Nka sùpya saha ŋye a yaa u kyaa pyi Misira kìni puni funŋke e na mu bà u à kuni kan urufol'á mà ye.»

45 Maa Yusufu mɛge le Zafinati Panɛkya. Maa ceewe kan u á, ceenji mɛge na mpyi Asanati. Ceenji tuŋi mɛge mpyi Potifira, uru u mpyi Ōni kànhe sáragawwuŋi. Ka Yusufu si ntèen lire pyiŋkanni na Misira kìni puni jùŋɔ na.

46 U à báaraŋi sii Misira saanŋi Farɔn á, mà u shìŋi ta yyee benjaaga ná kɛ. Puru jwòhɔ na, u à yîri Farɔn taan, mà sà Misira kìni puni jaara.

47 Nyɛ yyee baashuunni funŋ'i, sùmaŋ'à jwò

sèl'e.

⁴⁸ Ka Yusufu si cyire yyeegii baashuunniŃi sùmaŃi wà bégele mà yaha Misira k̀ini cyeyi puni i. U à k̀anha maha k̀anha wu bégele kuru k̀anche e uye kanna na.

⁴⁹ SùmaŃi u à bínni ke, uru mpyi a nyaha mu à jwo suumpe lwøhe nwøge nticyennŃi fiige. Pi mpyi a li nwø c̀u na u peseli, Ńka pi à pa li nwø yyéene, naha na ye u p̀erege mpyi na si n-jà n-cè me.

⁵⁰ Nyε mà jwo katege t̀eni li nø ke, Yusufu mpyi a p̀unampyire shuunni si u cwonŃi Asanati na, Őni k̀anche sáragawwuŃi Potifira pworonŃi u mpyi u wi.

⁵¹ Ka Yusufu si u jyaŃi niŃcyiŃi mege le Manase, naha na ye Kile à uru funŃø wwø u yyefuge karigii puni na, nyii cyi à u ta mà u yaha u tupyenge e ke*

⁵² Maa u jyaŃi shønwuŃi mege le Efrayimu, naha na ye ur'á kyaala k̀ini ndemu i ke, Kile à pyiibii kan ur'á lire k̀ini i†.

⁵³ Nyε yyeegii baashuunniŃi sùmaŃi u mpyi a nwø Misira k̀ini i ke, cyir'á pa Ńkwø.

⁵⁴ Lire k̀antugo, bà Yusufu mpyi a yi jwo me, ka yyeegii baashuunniŃi katege si si. Katege mpyi k̀irigii sanŃkii puni i, Ńka yalyîre na mpyi Misira k̀ini cyeyi puni i.

⁵⁵ Nyε katege mú a pa nø Misira k̀ini puni na t̀eni ndemu i ke, s̀upyr'á paa Ńkwúuli Farøn taan na u yalyîre kan pir'á. Ka u u pi pyi «Yii a si Yusufu yyére, u áha njemu jwo yii á ke, yii i lire pyi.»

⁵⁶ Kuru kateg'á cwo Misira k̀ini puni na. Ka Yusufu si sùmaŃi tayahayi nwø múgo, marii u p̀ereli

* **41:51** Manase mege nwøhe ku nyε: «U à mii funŃke pyi k'á wwø.»

† **41:52** Efrayimu mege nwøhe ku nyε: «U à p̀unampyire kan»

Misira shiinbil'á, naha na ye katege mpyi a pêe sèl'e kîni i.

⁵⁷ Mà bâra lire na, katege mpyi a jyè diɲyɛɲi puni i. Ka sùpyire si wá na yîri kirigii puni i, na ma na sùmaɲi shuu Yusufu á, Misira kîni i.

42

Yusufu yyahawuubil'à niɲkure sín u á Misira kîni i

¹ Ka *Yakuba si mpa lógo na sùmaɲi na ntaa *Misira e. Ka u u yi jwo u jyaabil'á «Naha kurugo yii à tèen naha na yiye wíi ye?»

² Mii à lógo na sùmaɲi na ntaa Misira e. Yii a sî, yii sà wà shwɔ wani wuu á, bà wuu si mpyi si shwɔ katege na mɛ.»

³ Ka Yusufu yyahawuubii keɲi si yîr'a kàr'a sà sùmaɲi wà shwɔ Misira e.

⁴ Nka Yakuba ɲye a Yusufu cɔɔɲi Benzhamama yaha u à kàre ná pi e mɛ, u mpyi na fyáge na kapii kà ɲkwò u ta wani mɛ.

⁵ Nyɛ Yakuba jyaabii kanni bà pi mpyi na sùmaɲi shuu mɛ, naha na ye katege mpyi a jyè *Kana kîni puni i.

⁶ Lir'à ta Yusufu u ɲye Misira kîni puni ɲuɲɔ na, uru u mpyi na sùmaɲi péreli sùpyir'á. Yusufu yyahawuubil'à pa nɔ wani ke, ka pi i niɲkure sín, maa yyahayi sôgo u taan.

⁷ Yusufu à u yyahawuubii nya tèni ndemu i ke, maa ntíl'a pi cè, ɲka u à uye yaha mu à jwo u ɲye a pi cè mɛ. Maa yu ná pi e, mu à jwo u lùun'à yîri pi taan. Maa jwo «Taa yii à yîri ke?» Ka pi i u pyi «Wuu à yîri Kana kîni i mpa sùma shwɔ naha.»

⁸ Yusufu mée mpyi a u yyahawuubii cè ke, ŋka pire mpyi a u cè mε.

⁹ Nɔɔyi Yusufu mpyi a ŋó u yyahawuubii kyaa na ke, ka u funŋke si ŋcwo yire na. Maa jwo pi á «Yii à pa mpa k̀ini ŋwəhə ŋgí, cyeyi yii sí n-jà n-t̀ùn l'e ke, si yire cè.»

¹⁰ Ka u yyahawuubii si jwo «Wuu ñ̀ũũfoonji, lire bà mε! Mu bilibil' à pa mpa s̀uma shwə kanna.

¹¹ Wuu puni ñ̀ye tu niŋkin pyi. Sèenji wuu na yu. Wuu ñ̀ye a pa mpa k̀ini ŋwəhə ŋgí mε.»

¹² Ka Yusufu si núr'a jwo «Sèe bà mε! Yii à pa k̀ini tawíge e, cyeyi yii sí n-jà n-t̀ùn ke, si yire cè.»

¹³ Ka pi i jwo «Wuu na ñ̀ye mu bilii. Wuu na mpyi s̀ĩĩe ke ná shuunni, wuu puni na ñ̀ye tu niŋkin pyi, wuu à t̀èen Kana k̀ini i. Wuu puni k̀antugo wunji ñ̀ye ná wuu tunji i pyeŋe, wà niŋkin à p̀inni.»

¹⁴ Ka Yusufu si jwo «Nje mii à jwo ke, yire yi ñ̀ye sèenji. Yii à pa mpa wuu k̀ini ŋwəhə ŋgí kanna.

¹⁵ Mii sí yii k̀aanmucya, ná yii puni nimbileni ñ̀ye a pa mε, mii à k̀aa Farɔn mεge na, yii sì n-ỳiri naha mε.

¹⁶ Yii wà niŋkin u ǹuru u a sì yii c̀oonji fye e, u raa ma ná u e. Yii sanmpii sí n-kwôro naha k̀asunji i. Mii sí yii jwumpe k̀aanmucya si ñ̀cè kampyi sèe yii à jwo. Yii aha mpyi yii ñ̀ye a lire pyi mε, lire t̀eni i ke, mii à k̀aa Farɔn mεge na, na yii à pa k̀ini ŋwəh'a wí.»

¹⁷ Yusufu à yire jwo ke, maa pi le k̀asunji i canmpyaa taanre.

¹⁸ Canntanrawoge, ka u u jwo pi á «Numε, nde mii sí n-jwo yii á ke, yii aha lire pyi, lire t̀eni i ke, mii saha sì yaage pyi yii na mε, naha na ye mii na fyáge Kile na.

19 L'aha nta yii na sèenji yu, lire tènì i ke, yii wà ninjkin u tɛɛn naha kàsunji i, yii sanmpii s'a sà ná sùmanji i, yii sà ŋkan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á.

20 Puru ɲwɔhɔ na, yii ninúrubbii yii raa ma ná yii cɔɔnɲi nimbileni i naha, lire ká mpyi, mii sí n-cè na yii à sèe jwo. Lire e, mii sà yii bò mɛ.» Ka u yyahawuubbii si ntɛɛn lire taan.

21 Ka pi i wá na yu piy'á «Sèenji na, wuu à kapii pyi wuu cɔɔnɲi Yusufu na, u kyaaga wuŋ'à wuu ɲáare na wuu uru ɲùɲaare ta, ŋka wuu ɲye a ɲɛɛ mɛ. Lire kurugo, ŋke yyefuge pun'à wuu ta ninjaa.»

22 Ka Uruben si jwumpe lwó maa jwo «Mii ná yi jwo yii á na wuu àha kapii pyi ŋge pyàŋi na mà? Yii ɲye a ɲɛn'a mii jwumpe lógo mɛ. Ku ke numɛ, kuru kyaage fwooni Kile na ntùni wuu na amɛ.»

23 Nyɛ pi ɲye a mpyi a cè na Yusufu na pire jwumpe nùru mɛ, ɲaha na ye wà u mpyi na Yusufu jwumpe kɛɛnɲi pi á.

24 Yusufu à puru jwumpe lógo pi ɲwɔ na ke, ka u u yîri pi taan mà sà mɛɛ sú. Maa nùr'a pa jwo ná pi e. Lire kàntugo, maa Simiyɔn cù pi ɲyii na, mà le kàsunji i.

25 Maa u báarapyiibii pyi na pi pi bɔrigii ɲî sùmanji na, pi i pi puni sùmanji lwɔɔre le pi bɔrigil'e, pi i pi kuni ɲjyîŋi kan pi á. Ka báarapyiibii si li pyi amuni.

26 Ka pi i pi bɔrigii dùruugo dùfaanyi ɲuŋ'i na ɲkèɛge.

27 Pi à sà nɔ cyage k'e, lir'à numpilage ta k'à wwò, ka pi i shwòn wani. Ka pi wà ninjkin si u boni ɲwɔ múgo si yalyîre kan u dùfaanɲk'á, maa u sùmanji lwɔɔre ta wani.

28 Maa jwo pi sanmpil'á «Ei! pi naha mii sùmaŋɪ lwɔ̀re nùruŋ'a le mii boni i, u we.» Pi sanmpil'á lire ɲya ke, ka li i mpɛn pi e. Ka pi i fyá fo na ɲcyɛɛnni, maa jwo «Naha Kile à pyi wuu na amɛ yɛ?»

29 Nyɛ pi à pa nɔ pi tuŋɪ Yakuba yyére, Kana k̀ni i ke, nde l'á pi ta ke, ka pi i lire puni jwo u á, maa jwo

30 «Misira ɲ̀nufoonɪ ɲyɛ a jwo ná wuu e t̀cɛnme na mɛ. U à jwo na wuu à kàr'a sà pire k̀ni ɲwɔ̀hɔ ɲgí kanna.

31 Wuu à yi jwo na sèeshiin pi ɲyɛ wuu, na wuu ɲyɛ a pa mpa k̀ni ɲwɔ̀hɔ ɲgí mɛ.

32 Wuu à yi jwo u á na wuu na mpyi s̀ɲɛɛ ke ná shuunni wuu tuŋɪ na, wà ɲiŋkin sàha ɲyɛ mɛ, wuu puni kàntugo wuŋɪ na ɲyɛ ná wuu tuŋɪ i, Kana k̀ni i.

33 Nyɛ ka u u jwo «Kani li sí mii pyi mii u dá na yii na ɲyɛ sèeshiin ke, lire li nde. Yii yii s̀ɲɛɛɲɪ wà ɲiŋkin yaha naha, yii sanmpii sí sùmaŋɪ lwó a sà ɲkan yii pyɛnge shiinbii katege wuubil'á.

34 Yii aha ɲkàre, yii nùr'a pa ná yii puni kàntugo wuŋɪ i naha mii yyére. Lire e, mii sí n-cè na yii ɲyɛ a pa mpa k̀ni ɲwɔ̀hɔ ɲgí mɛ, na yii na ɲyɛ sèeshiin. Lire ká mpyi, mii sí yii s̀ɲɛɛɲɪ yaha. Lire kàntugo, yii sí n-jà raa s̀ k̀ni cyeyi puni i s'a pɛɛmpe ná zhwoŋɪ pyi yiy'á.»

35 Nyɛ t̀eni i pi à pa sùmaŋɪ wwû pi b̀origil'e ke, ka pi puni si pi wyéɛɲɪ ta wani. Pi à u ɲya ke, ka pi ná pi tuŋɪ si fyá sèe sèl'e.

36 Ka pi tuŋɪ Yakuba si jwo «Ei! yii sí mii pyi mii u p̀ɔ̀n ná pỳibil'e dɛ! Yusufu sàha ɲyɛ mɛ, Simiyɔ̀n mú sàha ɲyɛ mɛ, ka yii la si nùr'a pyi si Benzham

shwə mii na la? Naha na yii à tire tugure puni tège mii ɲuŋ'i ye?»

³⁷ Ka Urubɛn si jwo tufooŋ'á «Mii aha mpyi mii ɲye a núr'a pa ná Benzhama e mu yyére mɛ, maa na jyaabii mú shuunni bò! Benzhama yaha na cye e, l'aha fwoɾo cyaga maha cyag'e, mii sí nùru n-pa ná u e mu yyére.»

³⁸ Ka Yakuba si jwo «Ōnhə, mii jyaŋi sì n-sì n-kàre ná yii e Misira e mɛ, ɲaha na ye u ná ŋge u ɲye jirini na ke, ur'à kwû, maa uye niŋkin yaha. Kyaa ká bú u kùshewuŋi ta, yii sí mii niŋjyenkwonji nàvunŋə wuŋi yaha mii u kàre kwùu kànha na.»

43

Yusufu yyahawuubil'à nùru na ŋkège Misira e ná Benzhama e.

¹ ɲye katege mpyi na nâare *Kana kîni i.

² *Yakuba jyaabii mpyi a pa ná sùmaŋi ŋgemu i, mà yîri *Misira e ke, uru mpyi a kwò, ka Yakuba si yi jwo pi á «Yii nùru, yii a sì Misira e, yii sà sùmaŋi wà cya.»

³ Ka u jyaŋi *Zhuda si u pyi «Misira nàŋ'à yi jwo a waha, na wuu aha mpyi wuu ɲye a núr'a shà ná wuu cəonŋi i mɛ, na uru sì wuu cumə lemɛ ɲwə mɛ.

⁴ Lire e, kampyi mu sí ɲɛɛ wuu cəonŋi yaha u kàre ná wuu e, wuu sí sà sùmaŋi shwə mpa mu á.

⁵ ɲka mu aha mpyi mu sì ɲɛɛ u yaha u kàre ná wuu e mɛ, wuu sì mɛ, ɲaha na ye nàŋ'à jwo na wuu cəonŋi ká mpyi u ɲye ná wuu e mɛ, na uru si wuu cumə lemɛ pi.»

⁶ Ka tufoonji Yakuba si jwo «Yii à kapii pyi mii na de! Naha na yii à yi jwo ŋge nàŋ'á na cɔnfoonji wabere na nye yii á ye?»

⁷ Ka u pyiibii si u pyi «Nàŋi u à wuu yyahayi fwɔhɔɔ ná yibiyi i, wuu ná wuu pyenge shiinbii kyaa na, u à jwo «Yii tunji na nye shì na la? Sìŋeŋi wabere na nye yii á la?» Ka wuu mú si u jwɔ shwɔ: «Ɔɔn.» Di wuu mpyi na sí n-jà n-cè, na u sí n-jwo, wuu a ma ná wuu cɔnŋi i ye?»

⁸ Ka Zhuda si jwo «Baba, pyàŋi yaha na cye e, u raa sì ná wuu e, wuu yaha wuu yíri, wuu a sì, wuu sà yalyíre cya bà katege si mpyi k'àha wuu puni bò naha me.

⁹ Mii sí n-yyére ná pyàŋi jùŋɔ karigil'e. Kyaa ká u ta, maa na yíbe. Mii aha mpyi mii nye a núr'a pa ná u e mu yyére me, lire tɛni i, mii jɔɛɛge wuu u sí n-pyi tɛrigii puni i mu yyahe taan.

¹⁰ Kàmpyi wuu mpyi a cwùunnɔ me, nume mpyi a wuu ta wuu à tooyi shuunni pyi mà kwɔ.»

¹¹ Ka pi tunji Yakuba si jwo «Nye ná yii ŋkàriŋi sí naha pyi fànha, lire tɛni i, nde yii sí n-pyi. Yii wuu kɔni yacɛnyi yà le yii bɔrigil'e, yii a sì yii sà ŋkan Misira nàŋ'á: wyɛere tà ná nùguntanga yaayi yà ná sɛere tà, ná cire yasɛere tà mu à jwo pisitasi ná amandi woore tà.

¹² Yii yii wyérenji fiigii shuunni lwɔ, lire e wyérenji pi à le yii bɔrigil'e ke, yii nùru ná u e, pi sí n-jà n-ta pi à wurugo.

¹³ Nye yii yii cɔnŋi lwɔ, yii i nùru yii a sì Misira nàŋi yyére.

¹⁴ Kile Siŋi Punifoo u yii jùŋaare le nàŋi i, bà u si mpyi si yii sìŋeŋi sanŋi ná Benzhama yaha pi a ma

mε. Nka kampyi mii à yaa mii u pôon ná pyìibil'e, lire tèni i sí n-pôon pi e.»

15 Nyε Yusufu yyahafeebil'à uru bùnyεŋi lwó, wyéŋi i pi mpyi a yaa pi à ŋkèεge ke, maa uru fiigii shuunni lwó. Ka pi ná Benzhamà si yîri mà kàre Yusufu yyére Misira e.

16 Tèni i Yusufu à Benzhamà nya ná pi e ke, ka u u jwo u báarapyiibii ñùŋufoon'á «Mpii shiinbii lèŋε pyεnge e, maa yatəge kà bò a shwəhə, pi sí cannalyige lyí ná mii yabilinji i ñijnjaa.»

17 Ka nàŋi si lire pyi. Maa ŋkàre ná pi e Yusufu pyεnge e.

18 Yusufu yyahafeebil'à pi nya pi à kàre ná pire e Yusufu pyεnge e ke, ka pi i fyá, maa jwo «Wyéŋi u à kwôro toŋcyiige e wuu bərigil'e ke, mu sí n-ta lire kurugo, pi à pa ná wuu e naha ŋke cyage e. sí wwə wuu na ñcū mpyi pi bilii, si wuu dùfaanyi ta mú.»

19 Tire fyagare funŋke e, pi à file Yusufu báarapyiibii ñùŋufoonji na, pyεnge ñwəge na, maa jwo ná u e.

20 Pi a jwo: «Yàkεŋi yaha, wuu ñùŋufoonji, wuu à tēl'a pa sùma shwə naha.

21-22 Wuu sùmaŋi shwəŋcyiini na, wuu à nùr'a nə wuu tashwənge e ke, wuu à bərigii múgo mà sùmaŋi lwəre ta wani, uye ñwə na. Wuu nyε a wyéŋi lefoonji cè wuu bərigil'e mε. Numε wuu à nùru ná uru wyéŋi i wuye cye e mpa ŋkan. Wuu à pa ná wyéŋi waber'e mpa sùmaŋi wà shwə.»

23 Ka báarapyiibii ñùŋufoonji si jwo pi á «Tapege nyε mε, yii àha lire tēge yiye funŋə pεn mε. Yii Kilenji, yii tunji u Kilenji, uru u à uru wyéŋi yaha yii bərigil'e. Ná lire bà mε, sùmaŋi lwəre yii à kan ke, ur'à nə

mii na.» Nàŋ'à puru jwo a kwò ke, maa mpa ná Simiyɔn e mà pa ŋkan pi á.

²⁴ Maa pi lèŋɛ Yusufu bage e, maa lwɔhɔ kan pi à pi tooyi jyé, maa yalyîre kan pi dùfaanɲy'á.

²⁵ Pi à pa ná bùɲyɛŋi yaayi njemu i Yusufu mɛɛ na ke, ka pi i yire bégel'a yaha, na u sigili canvwuge na. Yi mpyi a jwo pi á na pi ná Yusufu sí n-pa lyí sijcyan u pyenge e.

²⁶ Yusufu à pa tɛni ndemu i ke, ka pi i yire yaayi kan u á, maa niŋkure sín u taan, maa fwù kan u á sèl'e.

²⁷ Ka Yusufu si pi yíbe «Yii à cùuŋɔ la? Yii tunji kyaa yii à jwo na u à lyɛ ke, u à cùuŋɔ la? U saha na ɲyɛ ɲyii na la?»

²⁸ Ka pi i u pyi «Mu bilinaŋi u ɲyɛ wuu tunji ke, u ɲyɛ ɲyii na, u à cùuŋɔ.» Ka pi i núr'a niŋkure sín Yusufu taan, maa u shéere.

²⁹ Tɛni i Yusufu à u jiriŋwɔrɔŋɛŋi Benzhama ɲya ke, maa jwo «Yii cɔɔnŋi kyaa yii à jwo ke, uru u ɲyɛ ŋge la?» Ka pi i jwo «Uru wi.» Ka Yusufu si jwo Benzhama á «Mii jyaŋi, Kile u jwó le ma á.»

³⁰ Ka Benzhama ɲyaŋi funntange si Yusufu ta fo mà mɛɛsuu tírige u funŋ'i. Ka u u fyâl'a jyè u baashonge e, maa mɛɛ sú.

³¹ Puru ɲwɔhɔ na, u à u yyahe jyé, maa fwordo u baashonge e. Mɛɛsuuni lage saha mpyi u na, ŋka u à jà a cù uye na. Maa jwo u báarapyiibil'á na pi a ma ná yalyîre e.

³² Ka pi i Yusufu ɲjyìŋi wwû uye kanni na, maa u siŋɛbii wuŋi wwû uye kanni na. Misira shiinbii pi mpyi ná pi e ke, maa pire wuŋi wwû uye kanni na, ɲaha na yɛ Misira shiinbii mpyi na ɲɛɛg'a lyí ná

*Eburu shiinbil'e mε. Mà tàanna ná pi Kile kuni i, lire nyε a tí mε.

³³ Ka pi i Yusufu sìnyεbii tìnyε u yyaha na, lyεga lyεga, mà lwó nijjyenɔ na mà kàre nimbileni na. Ka pi kàkyanhala wuubii si wá na piye wíi.

³⁴ Yalyîre ti mpyi Yusufu taan ke, ka u u tire tà kan pi á. Maa pi sanmpii nàzhannɔ fiigii kanɔkuro kan Benzama á. Ka pi i lyí maa bya, maa mùguro ná Yusufu i.

44

Yusufu à u yyahawuubii kàanmucya a wíi sahanɔki.

¹ Nyε puru jwòhò na, Yusufu à yi jwo u báarapyiibii jùnyufoon'á «Mpii shiinbii bɔrigii jî jî sùmanɔ na, pi fànhe sí n-jà nyεmu na ke, uru kan pi á. Maa pi puni wyérenɔ taha taha sùmanɔ na pi bɔrigil'e.

² Maa nta a mii wyèrfyiinɔ fùnyɔcwokwuuni le pi puni nimbileni boni i, u wyérenɔ jny'i.» Nyε bà Yusufu à yi jwo mε, ka báarapyiibii jùnyufoonɔ si li pyi amuni.

³ Nyèg'à múgo ke, ka pi i kuni kan *Yakuba jyaabil'á. Ka pi i pi tugure taha pi dùfaanyi jny'i mà kàre.

⁴ Pi à fworò kànhe e ke, mà pi ta pi sàha nykwò a laaga wwù mε, ka Yusufu si u báarapyiibii jùnyufoonɔ yyere, maa yi jwo u á na u yîr'a taha pi fye e wahawaha, na u aha nɔ pi na, u u yi jwo pi á «Naha na yii à kacenni fwooni tò ná kapiini i ye?

⁵ Ta yii nyε a mii jùnyufoonɔ fùnyɔcwokwuuni lwó mε, ná nde e u maha cεere pyi ke? Yii à kapii nimbwoo pyi amε dε!»

⁶ Nyε báarapyiibii nùŋufooŋi' à pi kàr'a ta ke, maa yi jwo pi á amuni.

⁷ Ka pi i u pyi «Wuu nùŋufooŋi, naha na mu na puru jwumpe shiŋi yu ye? Kile u wuu shwə lire kani shiŋi na.

⁸ Wyérenji wuu à nya wuu bərigil'e ke, wuu nyε a yīri ná u e *Kana kīni i mà pa ŋkan mu á mà? Di wuu sí n-pyi si wyérefyin, lire nyε me seen yu mu nùŋufooŋi bage e ye?

⁹ Nyε nde fùŋɔcwokwuuni ká nyε wuu shin maha shin ŋuŋ'i ke, yii urufoo bò, wuu sanmpii sí n-pyi yii bilii.»

¹⁰ Ka báarapyiibii nùŋufooŋi si jwo «Nyε nje yii à jwo ke, mii à nyε, ŋka fùŋɔcwokwuuni ká nta shinŋi ŋgemu ŋuŋ'i ke, urufoo u sí n-pyi mii biliwe, yaaga si n-pyi yii sanmpii na me.»

¹¹ Ka pi puni si ntíl'a pi bərigii tīrige, maa cyi múgo.

¹² Ka báarapyiibii nùŋufooŋi si wá na bərigii funŋyi wíi. Maa ku s̄ii pi puni niŋjyenji na, mà pa ŋkwò nimbileni na. Ka fùŋɔcwokwuuni si sà nta Benzhamā boni i.

¹³ L'à pyi amuni ke, ka li i tatèenge fô pi na fo pi na pi v̄aantijnyi cwuun. Maa núr'a pi tugure taha dùfaanyi na, maa nūru kànhe e.

Zhuda à Yusufu náare Benzhamā kyaa na

¹⁴ Ka *Zhuda ná u s̄iŋɛebii si ŋkàre Yusufu pyenge e, mà sà u ta wani sahan̄ki, maa niŋkure sín u taan maa u shéere.

¹⁵ Ka u u jwo pi á «Naha kafiile yii à pyi ame ye? Yii nyε a cè na mii shiŋi maha kaŋwəhəni naa mà?»

16 Ka Zhuda si jwo «Wuu nùŋufoonji, naha wuu sí n-jwo bε? Jwumɔ sàha nyε wuu á mε, di wuu sí wuye shwɔ n-jwo nde kani na ye? Kile à wuu n̄wɔhɔ múgo wuu kapyiin̄kil'e. Numε, wuu mp̄ii wuu à pyi wuu nùŋufoonji bilii, wuu ná ŋge u boni i fùŋɔcwokwuun'à n̄ya ke.»

17 Ka Yusufu si jwo: «Kile u na shwɔ nde kani shiŋi mpyiŋi na. Mii fùŋɔcwokwuun'à n̄ya ŋgemu u bor'e ke, uru kanni, u sí n-pyi mii biliwe. Yii sanmp̄ii pi ke, yaaga nyε mii ná yii shwɔhɔl'e mε. Yii a sì yii tunji yyére.»

18 Ka Zhuda si file Yusufu na, maa yi jwo u á: «Mii nùŋufoonji, maye san̄ŋa yaha, maa ma bilinaŋi yaha u jwo ná mu i. Ma hà lùuni yîrige na taan mε. Sèen̄i na, mu ná saan̄i Farɔn tayîrige nyε nin̄kin fànhe e.

19 Mii nùŋufoonji, wuu paŋcyiini naha, mu u ná wuu yîbe na wuu tunji saha na nyε wani la? Na cɔonfoonji waberε na nyε wuu á lá?

20 Ka wuu u mu pyi na wuu tunji na nyε wani, u à lyε, na wuu cɔon̄ŋi wà na nyε wani mú, wuu tun'á uru si, mà u ta u à lyε sèl'e mà kwɔ. Yyahafoo ná mpyi uru ŋge cɔon̄ŋ'á mú, ŋka ur'à kwû, pi shuunn̄iŋi mpyi jirin̄wɔrɔŋεε. Nyε cɔonfoonji kanni u nyε wani numε, u kyal'à táan wuu tun'á sèl'e.

21 Mu à jwo na wuu a ma ná u e mu yyére, bà mu si mpyi si u n̄ya mε.

22 Ka wuu u mu pyi na pyàŋi sì n-jà n-yîri u tunji taan mε. Lire ká mpyi, tufoonji sí n-kwû.

23 Ka mu u jwo wuu á na, wuu cɔon̄ŋi ká mpyi u nyε a pa mε, na mu saha sì wuu cumu lemε n̄wɔ mε.

24 Tèni i wuu à núr'a kàre wuu tunji yyére ke, ka

wuu u mu jwumpe nijjwumpe taha u á.

²⁵ CanŃke wuu tun'á jwo na wuu núr'a pa sùmanji wà shwə ke,

²⁶ wuu à yi jwo u á, na wuu si n-jà n-pa ná wuu cəəŃŃi ɲye ná wuu e mɛ, ɲaha na ye *Misira nàŃ'á jwo na, wuu cəəŃŃi ká mpyi u ɲye ná wuu e mɛ, uru si wuu cumu lemɛ ɲwə mɛ.

²⁷ Mu bilinanji, wuu tun'á jwo «Yii à cè na mii cwoŃi Araseli à pùnampyire shuunni si mii á,

²⁸ niŃkin à wil'a fô, mii na sônŃi sige yaage kà ku si nta k'à uru cû.

²⁹ Yii aha mpa Ńge lwó mú, yaaga ká u ta wani, yii sí mii nijjyekwəŃi yaha mii u kwû nàvunŃke e.»

³⁰ ɲye numɛ wuu aha núr'a kàre mu bilinanji, wuu tuni yyére, mà li ta pyàŃi u ɲye u karigii puni ke, uru ɲye ná wuu e mɛ,

³¹ nàvunŃke sí u nijjyekwəŃi bò. Lire tènì i, wuu pi ɲye mu bilibii ke, wuu pi sí n-pyi lire ɲunŃke.

³² Mii ɲunŃufoonji, mii u à jwo na mii sí n-yyére ná pyàŃi ɲunŃə karigii puni i. Mii aha mpyi mii ɲye a nùru ná u e u tuni yyére mɛ, lire tènì i, mii ɲcèegɛ wuu, u sí n-pyi tèrigii puni i u yyahe taan.

³³ Lire kurugo, mii ɲunŃufoonji, maye sanŃa yaha, maa na yaha si Ńkwôro naha pyàŃi cyaga, si mpyi mu biliwe, maa pyàŃi yaha u a si ná u yyahafee-bil'e pyengɛ.

³⁴ Di mii sí n-kàre n-jwo na tuni yyére mà li ta pyàŃi ɲye ná mii i mà ye? Ei! Mii si n-jà n-kàre zà na tuni kyaaga wunji ɲya mɛ!»

45

Yusufu à uye cyêe u sŃjɛbii na

¹ Nye *Zhuda à kwò puru jwumpe na ke, Yusufu nyε a jà a cû uye na sùpyire shwòhəl'e mε, ka u u sêe maa jwo sùpyire puni ti fworò bage e. Tèni i Yusufu à uye cyêe u s̀j̀nεεbii na ke, s̀j̀pyanji wabεεε mpyi ná pi e mε.

² Yusufu à mεε sú, fo *Misira shiinbii pi mpyi ntaani na ke, pir'à u mεeni lógo, ka pure jwumpe si nò Faròn pyεngε.

³ Ka Yusufu si yi jwo u s̀j̀nεεbil'á «Mii u nyε Yusufu! Mii tunji saha na nyε shì na la?» ka pi i fyá fo pi nyε a jà a u jwò shwò mε.

⁴ Ka u u yi jwo pi á lùtaan na «Yii file na na.» Pi à file u na ke, ka u u jwo «Mii u nyε yii s̀j̀nεεni Yusufu, nge yii à pére cwòhòmpil'á pi i n̄kèεge Misira e ke.

⁵ Yii wà nyε a yaa u funjke pεn u u uye la wwû na yii à mii pére naha mε. Kile u à mii tùugo naha yii yyaha na, bà mii si mpyi si sùpyire tà shwò kwùŋi na mε.

⁶ Katege yyee shuunni cyi nyε ncyii k̀ini i. Nye faanji saha si n-jà n-pyi mε, s̀m̀anji mú si n-kwòŋ mε, fo yyee kanjuro ká ntòro sahanjki

⁷ Kile u à mii tùugo yii yyaha na naha, bà yii t̀luge si mpyi si n̄kwòro n̄jke na si nyaha mε.

⁸ Yii bà pi à mii tun naha mε, Kile yabilinji wi. U à mii t̀jε naha, maa mii pyi Faròn kacwònr̀n̄ji n̄jcyiin̄ji, maa mii yaha u bage puni n̄jke na, maa mii pyi Misira k̀ini puni n̄jufembwòhe.

⁹ Nye yii a fyâa, yii a s̀i mii tunji yyéere, yii i sà yi jwo u á na u jyanji Yusufu à jwo na Kile à uru pyi Misira k̀ini puni n̄jufoon̄ji. Na u a fyâa, u a ma naha uru yyéere.

¹⁰ Na u sí n-pa n-t̀εen uru taan Gozheni i, u ná u pỳibii ná u jampyiyi, ná u yatòre ná u cyeyaayi

puni.

¹¹ Na uru sí n-pa yalyîre kan u á, ñaha na ye katege sí n-pyi yyee kaŋkuro funŋ'i sahaŋki. U aha mpa naha u ná u pyenge shiinbii ná u yatɔɔre sì n-fô yaag'e me.

¹² Yii yabilimpïi ñyii wà li na, mii kàntugo wuŋi Benzhamà yabilinï ñyii ñye li na, na mii Yusufu u ñye na yu ná yii e.

¹³ Pèente ti ñye mii i naha Misira kîni i ke, ná yii yabilimpïi mu à ndemu ñya ke, yii a sì, yii sà li jwo mii tunj'á. Lire kàntugo, yii i nta, yii a ma ná na tunj i naha fwɔfwɔ.»

¹⁴ Ñye Yusufu à puru jwo ke, maa cyeyi míginé u cɔɔnŋi Benzhamà yacige e maa mɛɛ sú, ka Benzhamà mú si u wuyi míginé Yusufu yacige e, maa mɛɛ sú.

¹⁵ Ka Yusufu mɛɛsuwuŋi si u cyeyi míginé u yyahawuubii puni ninŋin ninŋin yaciy'e. Ka pi i nta a jwo ná u e.

Farɔn à Yakuba yyere na u pa ntɛɛn Misira kîni i

¹⁶ Ñye tɛni i Yusufu sìŋɛebii mpaŋ'à nɔ Farɔn ná u kîni yyaha yyére shiinbii na ke, ka lire si ntáan pi e.

¹⁷ Ka Farɔn si Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Yi jwo ma sìŋɛebil'á na pi pi dùfaanyi tugo sùmanj na, pi nùru pi a sì *Kana kîni i.

¹⁸ Na pi aha nɔ wani, pi pi tunj ná pi pyenge shiinbii puni lwó, pi a ma, pi pa ntɛɛn naha na taan. Mii sí *Misira kîni tacɛnŋke kà kan pi á. Pi sí n-pa a kîni ñjyìnï ñjncɛnŋi lyî.»

¹⁹ Maa jwo Yusufu á sahaŋki «Yi jwo ma sìŋɛebil'á na mii à jwo pi shɔnyi wòtorobii pìi

lwó naha Misira e, pi i sà pi pyìibii ná pi cyeebii ná pi tunŋi lwó, pi a ma.

²⁰ Pi aha mpyi pi nyε a jà a pa ná yaayi y'e mε, lire kà pi funŋo pεn mε, naha na ye Misira kini tacenyi puni niŋcεnŋke ku sí n-kan pi á.»

²¹ Nyε Farɔn à ndemu jwo ke, ka *Yakuba jyaabii si lire pyi. Ka Yusufu si shɔnyi wòtorobii pi kan pi á, mà tàanna ná Farɔn jwumpe e. Maa njyìŋi wà kan pi á na pi a uru lyî kuni na.

²² Maa v àanvɔnyɔ kan pi puni niŋkin niŋkinŋ'á, maa wyèrefyìŋi darashii ŋkwuu taanre ná v àanvɔnyɔ kanŋkuro kan Benzhamá á.

²³ Maa dùfaanmpeeye ke tugo Misira njyìŋi niŋcεnŋi na, maa dùfaancyaa ke tugo sùmapyanŋi ná bwúuruŋi ná njyìŋi shiŋi wabere na, pi i sà yire puni kan uru tun'á, bà pi si mpyi pi aha ma, pi uru pyi kuni njyìŋi mε.

²⁴ Lire ŋwɔhɔ na, u à kuni kan u siŋεebil'á na pi a sì. Maa jwo pi á «Yii àha ŋkwò ntùn kuni na mà dε!»

²⁵ Ka pi i yîri Misira e, mà kàr'a sà nɔ Kana kini i, pi tunŋi Yakuba yyére.

²⁶ Pi à nɔ ke, ka pi i yi jwo pi tun'á «Yusufu na wá shì na! Uru yabiliŋi u à tèn Misira kini nùŋo na.» Ka li i Yakuba pâa maa u yákiliŋi wurugo fo u à fyâha fyiii, naha na ye u nyε a dá pi jwumpe na mε.

²⁷ Ŋka jyafeebil'à pa a Yusufu jwumpe puni yu u á tèn ndemu i ke, shɔnyi wòtorobii Yusufu mpyi a yaha a pa u talwóge e, ka u u pire nya ke, ka u yákiliŋi si nta a tèn.

²⁸ Maa jwo «Mii jyanŋi Yusufu na nyε shì na la? Mii saha nyε na yaaga caa mà tòro lire na mε. Mii kèεge zà na nyiini tège u na mà jwo mii u kwû ke.»

46

Yakuba kàreŋkanni Misira k̀ini i.

¹ *Yakuba ninj̀k̀ariŋi *Misira e, u à k̀are ná u cyeyaayi puni i. U à sà nɔ B̄erisheba e ke, maa s̀araya wwû u tunj̄i Ishaka u Kilenj̄i á.

² Ka Kile si uye cyêe u na kuru numpilage e, maa u yyere «Yakuba, Yakuba!» Ka u u jwo «Yo!»

³ Ka Kile si jwo «Mii u nyε Kile, mu tunj̄i u Kilenj̄i. Ma hà raa fyáge si nj̀k̀are Misira e mε, naha na ye mii sí mu t̀uluge nyaha wani kuru cyage e.

⁴ Mii, Kile yabilinj̄i u sí n-k̀are ná mu i Misira e, mii yabilinj̄i mú u sí n-pa mu yige wani si núru mpa naha. Yusufu yyéere, mu sí n-kwû, uru mú u sí mu nyiigii tò.»

⁵ Nyε Yakuba à ỳiri B̄erisheba k̀anhe e. Farɔn mpyi a ẁotorobii mpiimu yaha pi sà u lwó ke, ka u jyaabii si u lɛŋε pire ẁotorobil'e, ná pi cyeebii ná pi pyibii.

⁶ Maa pi yatɔre mú lwó, ná yaayi puni pi mpyi a ta *Kana k̀ini i ke. Ka Yakuba ná u pyenge shiinbii puni si nj̀k̀are Misira e

⁷ Lire pyinj̀k̀anni na Yakuba à k̀are Misira k̀ini i ná u pyenge shiinbii puni i: u jyaabii, ná u p̀uceribii, ná u nampyire.

Yakuba pyεŋε shiinbii m̄eyi

⁸ Nyε *Yakuba pyibii ná u nampyire pi à k̀are *Misira e ke, pire m̄eyi yi nyε nje. U jyanj̄i ninj̄yini m̄εge ku nyε Uruben.

⁹ Uruben jyaabii pi mpyi, Kyanɔki, Palu, Kyezirɔn, ná Karimi.

¹⁰ Simiyən wuubii pi mpyi Yemuwoli, Yamini, Owadi, Yakən, Zokyari, Shawuli. *Kana shin u mpyi Shawuli nuŋi.

¹¹ *Levi wuubii pi mpyi Gerishən, Kehati, Merari.

¹² *Zhuda wuubii pi mpyi Eri, Ona, Shela, Perēzi, ná Yeraki. Nka Eri ná Ona mpyi a kwû Kana k̄ini i. Perēsi u jyaabii pi mpyi Kyezirən ná Kyamuli.

¹³ Isakari wuubii pi mpyi Tola, Puva, Yobo ná Shimirən.

¹⁴ Zabulən wuubii pi mpyi Serēdi, Elən, ná Yalēli.

¹⁵ Tire p̄unampyire Leya à si Yakuba á, mà pi yaha Mesopotami k̄ini i, ná u pworonji Dina. Leya pȳibii ná u ñampyire na mpyi shiin beŋjaaga ná ke ná taanre.

¹⁶⁻¹⁸ Nye bilicwonji Laban mpyi a kan u pworonji Leya á ke, uru mege mpyi Zilipa, u à Gadi ná Asheri si Yakuba á. Gadi jyaabii pi mpyi Sifiyən, Kyagi, Shuni, Ezibən, Eri, Arədi, ná Arēli. Asheri wuubii pi mpyi Yimina, Yishiva, Yishiwi, Beriya ná pi p̄ucerēŋi Serakyi. Beriya wuubii pi mpyi Kyēberi, ná Malikiyēli. Zilipa pȳibii ná ñampyire mpyi shiin ke ná baani.

¹⁹ Yakuba cwonji Araseli u jyaabii mpyi Yusufu ná Benzhama.

²⁰ Yusufu à jyaa shuunni ta Misira e, pire pi mpyi Manase ná Efirayimu. U cwonji Asanati, u à pire si u á. Asanati na mpyi Potifira pworonji wà. Potifera na mpyi Ōni k̄anhe s̄aragawwuŋi wà.

²¹ Benzhama jyaabii pi mpyi Bela, Bekeri, Ashibeli, Gera, Naamani, Eki, Ōrəshi, Mupimi, Kwupimi ná Aridi.

²² Araseli pȳibii ná ñampyire mpyi shiin ke ná

sicyεεre.

²³⁻²⁵ Nyε bilicwoŋi Laban mpyi a kan u pworonji Araseli á, na u mege mpyi Bila ke, u à Dan ná Nεfitali si Yakuba á. Dan jyaŋi u mpyi Kwushima. Nεfitali jyaabii pi mpyi Yazeli, ná Guni, Yezeri, ná Shilemu. Zilipa pyiibii ná u ɲampyire na mpyi shiin baashuunni.

²⁶ Süpyire t'à kàre Misira e ná Yakuba e ke, u yabilinji jyaabii ná u ɲampyire, pi puni mpyi shiin beetaanre ná baani. U napworibii ɲyε a tòro mε.

²⁷ Nyε jyaa shuunni mú à si Yusufu á Misira e, lire pyinƙanni na, Yakuba ná u shiinbii pun'à bε shiin beetaanre ná kε na Misira e.

Yakuba ná u pyεnge shiinbil'à nɔ Misira e

²⁸ Nyε mà jwo *Yakuba u kuni lwó u a ɲkεεge *Misira kɪni i ke, u à *Zhuda yaha a kàre uye yyaha na, Yusufu yyére, u sà yi jwo u á na uru wá na ma Misira e, Gozheni kùluni i.

²⁹ Yusufu à yire lógo ke, ka u u shɔnge wòtoronji wà bégel'a kàr'a sà u tuŋi Yakuba ɲùŋɔ bε? Gozheni i. U à nɔ u tuŋi na ke, maa u cyeyi mígine u tuŋi yacige e, maa mεε sú sèl'e.

³⁰ Ka Yakuba si jwo Yusufu á «Numε, mii mée ká ɲkwù, lire ɲyε a waha mii na mε, ɲaha na yε mii à mu ɲya a kwò, mà cè na mu saha na ɲyε shì na.»

³¹ Ka Yusufu si yi jwo u sìɲεεbii ná u pyεnge shiinbii sanmpil'á «Mii sí sà yi jwo Farɔn á na mii sìɲεεbii ná mii tuŋi shiinbii pi mpyi *Kana kɪni i ke, na pi à pa.

³² Mii sí yi jwo u á na mii shiinbii na ɲyε yatombyii, si yi jwo u á na yii à pa ná yii sikyaabii, ná yii mpàabii, ná yii nìyi, ná yii cyeyaayi puni i.

³³ Farɔn ká yii yyere, maa yii yíbe «Naha báara fiíwe yii na mpyi ye?»

³⁴ yii yi jwo u á «Mu bilibii na yatɔɔre byíi mà lwó pi nànkocyyere e fo numε, wuu ná wuu tiibii pun'à lire pyi.» Lire ká mpyi, u sí yii yaha yii pi tɛɛn Gozheni kùluni i, naha na ye mà tàanna ná pi Kile kuni i, Misira shiinbii nyε a yaa pi a wwûu kari i na ná yatombyibil'e mε.»

47

Yusufu à u pyenge shiinbii cyêe Farɔn na

¹⁻² Nyε Yusufu à kàre ná u sɔ̀nɛɛbii pìi kan̄kure e, maa sà yi jwo Farɔn á «Mii tunj ná mii sɔ̀nɛɛbil'à yíri *Kana kini i mà pa, ná pi mpáabii, ná síkyaabii, ná ñiyi, ná pi cyeyaayi puni i. Pi nyε Gozheni kùluni i.» U à puru jwo a kwò ke, maa pire sɔ̀nɛɛbii kan̄kurun̄j cyêe u na.

³ Ka Farɔn si pi yíbe «Báaran̄j ngire yii na mpyi ye?» Ka pi i u pyi: «Wuu n̄n̄ufoon̄j, wuu na nyε yatombyii, wuu tiibii fiige.

⁴ Wuu à pa nàmpantɛɛnre na mu kini i. Wuu wuuni i, yalyíre sàha nyε wuu yatɔɔr'á mε. Kateg'à pêe Kana kini i. Wuu yaha wuu u ntɛɛn Gozheni kùluni i.»

⁵ Ka Farɔn si jwo Yusufu á «Nyε ná mu tunj ná mu sɔ̀nɛɛbii s'à pa mu yyére,

⁶ *Misira kini li nde mu taan, ma tunj ná ma sɔ̀nɛɛbii yaha kini tacɛnȳi puni nīncɛn̄ke e, Gozheni kùluni i. Mu aha pìi ta ma cìnmpyibiil'e mpiimu pi à yatombyiini cè sèl'e ke, maa pire yaha pi a mii yabilin̄j yatɔɔre nâha.»

7 Ka Yusufu si mpa ná u tunji *Yakuba e mà pa nyêe Farɔn na. Ka Yakuba si jwó le Farɔn á.

8 Farɔn à Yakuba nya u à lyε ke, ka u u yyeegii dǎŋi yíbe.

9 Ka Yakuba si u pyi: «Mii yyee ŋkuu ná benjaaga ná ke u nyε nijjyee, cyire mii à pyi nani na. Mii nyε a lyε sèl'e mε, mii tɔnɔni mú s'à waha, mii sì n-jà shì nintɔɔnwɔ ta, na tiibii fiige mε.»

10 U à puru jwo ke, maa jwó le Farɔn á sahanɔki, maa nta a kàre.

11 Ka Yusufu si cyage kà kan u tunji ná u sɔnyεbil'á bà Farɔn mpyi a yi jwo mε, u à kɔni tacenɔke kà kan pi á, Gozheni kùluni i.

12 Maa njyì kan pi á mà tàanna ná sùpyire dǎŋi i.

Kateg'à nâara Misira e sahanɔki

13 Nyε njyì yaaga sàha mpyi na ntaa *Misira kɔni puni i mε, katege mpyi a nâara sèl'e. Ka Misira ná *Kana kɔrigii sùpyire fànhe si ŋkwɔ fo mà cwɔgɔ katege cye e.

14 Ka Yusufu si sùmanɔ péré pi á, maa cyire kɔrigii wyérenɔ puni shwɔ mà yaha nàfuunɔ tamârage e Farɔn mεε na.

15 Misira kɔni ná Kana kɔni wyérenɔ'á pa ŋkwɔ tɔni ndemu i ke, ka Misira shiinbii si mpa Yusufu yyére maa yi jwo u á «Yalyîre kan wuu á, ma hà wuu yaha katege ku bò mε. Wyére saha nyε a sù wuu á mε.»

16 Ka Yusufu si yi jwo pi á «Wyére ká mpyi u nyε yii á mε, yii pa yii yatɔɔre fáa sùmanɔ na.»

17 Ka pi i wá na ma ná pi yatɔɔre e yyeeni puni i Yusufu yyére. Ka u u wá na pi shɔnyi ná mpàabii ná sikyaabii ná nìyi ná dùfaanyi fáre sùmanɔ na.

18 Lire yyeen'à pa Ńkwò ke, ka pi i mpa Yusufu yyére sahaŃki, maa yi jwo u á «Wuu nùŃufooŃi, wuu wyéren'á kwò, wuu à pa ná wuu yatòore puni i mu yyére. Wuu si li Ńwòhò mu na me, yaaga sàha Ńye wuu pi kan mu á ná wuu yabilimpíi ná wuu taare bà me.

19 Ma hà Ńe wuu yaha wuu kwù ma taan me, wuu taare kà Ńkwòro sùpyiibaa me. Wuu ná wuu taare shwò, yalyîre kan wuu á. Wuu ná wuu taare sí n-pyi FaròŃ yahare e. Wuu la Ńye si Ńkwù si wuu taare yaha sùpyiibaa me, sùma kan wuu á, wuu nùgo.

20 Ka Yusufu si Misira taare puni shwò FaròŃ mege na, Ńaha na ye, kateg'á ta Misira shiinbil'e ke, ka pi i pi taare puni pére FaròŃ á.

Lire pyiŃkanni na taare pun'à pa mpyi FaròŃ woro.

21 Ka Misira kini sùpyire puni si mpa mpyi FaròŃ bilii, mà lwó kini ŃùŃke kà na, ma sà fwordo ku sanŃke na.

22 Taare t'à kwòro shwombaa ke, tir'à pyi sáragawwuubii woore. FaròŃ mpyi a *saliyaŃi wà tŃe sáragawwuubii kurugo, nte u mpyi na Ńkaan pi á ke, tire mpyi a jà na pi Ńwò caa. Lire l'à pi ta pi Ńye a pi taare pére me.

23 Ka Yusufu si yi jwo sùpyir'á «Ńye nume, mii à yii ná yii taare shwò a kan FaròŃ á niŃjaa. Mii sí sùmaŃiŃi kan yii á yii nùgo.

24 Ńka sùmakwòŃgii ká nò, yii sí sùmaŃi taa tatáayi kanŃkuro, si taaga niŃkin kan FaròŃ á. U sanŃi sí n-pyi ŃiŃi, ná yii pyeŃge shiinbii ŃwòlyiŃi.

25 Ka pi i Yusufu pyi «Wuu nùŃufooŃi, mu à wuu

shwə katege na. Nyε ná mu s'à lire kacenni nimb-woni pyi wuu á, wuu sí n-pyi Farən bilii.»

26 Ka Yusufu si to le Misira k̀ini i: «Ǹungwəhə maha ǹungwəhə, yii sí yii s̀umaŋi nintaŋi t́aa tataayi kan̄kuro si taaga niŋkin kan Farən á.» Uru toŋi nyε wani fo niŋjaa. Sáragawwuubii u taare kanni t'à kwôro ti nyε a pyi Farən wooro mε.

27 Nyε lire pyiŋkanni na, *Izirayeli shiinbil'à t̀een Gozheni k̀uluni i, Misira k̀ini i. Ka pi cyeyaayi ná pi pyiibii si mpa nyaha.

28 Lire k̀antugo, *Yakuba à yyee kε ná baashu-
unni pyi Misira k̀ini i. U sh̀iŋi yyeeɡii pun'à b̀e yyee
ŋkuu ná beeshuunni ná baashuunni na.

29 U t̀eekẁun'à nə ke, ka u u u jyaŋi Yusufu
yyere, maa yi jwo u á «Kampyi mii kyal'à t́aan mu á,
ma t̀ange ná ma ŋwəmfente cyéε na na. Mii aha
ŋkẁu ma hà na t̀o Misira e mε, mii la nyε maa ma
cyεge le na cyiini ŋwəh'i, maa ŋḱaa, na mu si nyε mii
t̀o Misira e mε.

30 Mii aha ŋkẁu, maa na buwun̄i lwó a yige
Misira k̀ini i, mà sà ntò na tulyeyi taton̄ke e.» Ka
Yusufu si jwo ur'à yi lógo, na uru sí li pyi, bà u à yi
jwo mε.

31 Ka Yakuba si jwo «Lire t̀eni i, mu sí n-ḱaa mii
á.» Ka Yusufu si ŋḱaa. Lire k̀antugo, ka Yakuba si
niŋkure sín u yasínniŋke ŋ̀uŋə yyéε, maa Kile p̀e.

48

Yakuba à jwó le Yusufu jyaabil'á

¹ Lire k̀antugo, ka pi i mpa yi jwo Yusufu á, na
u tuŋi *Yakuba nyε a c̀uun̄ə mε. Ka Yusufu ná u

jyaabii shuunniŋi, Manase ná Efirayimu, si ŋkàre Yakuba taan.

² Tèni i y'à jwo Yakuba á na u jyaŋi Yusufu wá na ma u yyére ke, ka u u ŋkàrama a yîr'a tèn u yasínniŋke na.

³ Yusufu à pa ke, ka u u yi jwo u á «Kile Siŋi Punifol'à uye cyêe mii na Luzi kànhe e, *Kana kîni i, maa jwó le mii á.

⁴ Maa jwo mii á «Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á, si mu shiinbii ŋyaha, si pi pyi sùpyishi niŋyahawa, si nde kîni kan mu tûlug'á, li sí n-pyi pi wuu tèrigii puni i.»»

⁵ Maa nûr'a yi jwo Yusufu á «Pùnampyire shuunniŋi mu à ta naha *Misira kîni i, mà mii ta mii sàha mpa mu yyére naha mε, Efirayimu ná Manase, pire sí n-pyi mii pyi, bà Uruben ná Simiyon ŋyε mε.

⁶ Ŋka pyiibii mu sí n-ta pire kântugo ke, pire sí n-pyi mu yabiliŋi wuu. Pi sí pi nàntan kœge ta Efirayimu ná Manase cye kurugo.

⁷ Mii na lire pyi Araseli kurugo, ŋaha na yε mii niŋjîriŋi Mesopotami kîni i, mu nuŋi Araseli à kwû mii á Kana kîni i, Efirata kànhe taan. Ka mii i u tò kuru cyage e Efirata kànhe kuni na.» (Efirata kànhe pi maha mpyi Betilehemu numε.)

⁸ Yakuba à Yusufu pyiibii ŋya ke, ka u u jwo «Mpii pi ŋyε mpii yε?»

⁹ Ka Yusufu si jwo «Kile à pùnampyire shuunniŋi ntemu kan mii á naha Misira e ke, tire ti.» Ka Yakuba si jwo «Maye sanŋa yaha, maa pi file na na, bà mii si mpyi si jwó le pi á mε.»

¹⁰ Ŋyε lyage mpyi a Yakuba ŋyiŋyaani cyéεŋε. U sàha mpyi na ŋaa na ŋcúu mε. Ka Yusufu si u pyiibii

file u na, ka u u pi lwó a taha u tooyi na, maa pi pur'a cû.

¹¹ Maa jwo Yusufu á «Mii mpyi a tèn ná l'e na mii saha sí mu nya mε. Nka li le, Kile à li yaa mii à mu pyìibii yabilimpìi nya.»

¹² Ka Yusufu si u pyìibii láha u tunji tooyi na, maa niŋkure sín niŋke na u taan maa yyahe cyígile.

¹³ Lire kàntugo, maa u jyanji Efirayimu yaha u kàniŋe cyage na, maa Manase yaha u kàmene woge na. Maa file ná pi e u tunji na, maa Efirayimu yyérenje tufoonji kàmèni na, maa Manase yyérenje u kàniŋke na.

¹⁴ Nka u tunji Yakuba à u cyeyi para a taha, maa u kàniŋe cyege taha Efirayimu niŋke na, mà li ta uru u nyε cɔɔnfoonji, maa u kàmèni taha yyahafoonji Manase woge na.

¹⁵ Maa jwó le Yusufu á maa jwo
«Mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka, pir'à
Kilenji ŋgemu pèe ke, uru u jwó le mpìi
pyìibil'á.

Uru Kilenji nyε ná mii i, mà lwó mii canzege na, mà pa bwòn numε na.

¹⁶ Kile Mελεkenji u à mii shwɔ kawagii puni na ke,

Uru u jwó le mpìi pyìibil'á.

Mpii pyìibii pi mii mεge pyi ku kwôro shi,

Mii tulyage Ibirayima ná mii tunji Ishaka mεge kà mpîni mε.

Pi tûluge ku nyaha niŋke na.»

¹⁷ Nyε Yusufu à li nya na u tunja à u kàniŋe cyege taha cɔɔnfoonji Efirayimu niŋke na ke, ka li i mpèn u e, ka u u tufoonji kàniŋe cyege láha Efirayimu niŋke na mà taha Manase woge na.

18 Maa jwo «Baba, mu à wurugo, ηge u nyε jyafoonji nijncyiini ke, uru u nùñke na mu mpyi a yaa mu u ma kàniñe cyεge taha.»

19 Nka tufoonji nyε a ηεε με, maa jwo «Mii jyanji, mii à yi cè fo mà ηwə. Manase u tùluge mú sí nyaha n-pyi shiñi wà. U sí n-pyi shinbwo, ηka u kàntugo wuñi sí n-pêe u na. U cəəñji tùluge sí nyaha n-pyi shi nijnyahawa.»

20 Ka Yakuba si jwó le pi á kuru canñke, maa jwo «*Izirayeli shiinbii sí raa jwónji leni ná yii mege e. Pi sí n-pa a ηko «Kile u jwó le yii á, bà u à u le Efrayimu ná Manase á με.»» Lire pyiñkanni na, Yakuba à Efrayimu yaha Manase yyaha na.

21 Lire ηwəhə na, ka u u yi jwo Yusufu á «Mii à na tashəge byanhara, ηka Kile sí n-pyi ná yii e. U sí yii pyi yii nùru yii tulyeyi k̀ni i, Kana k̀ni i.

22 Mà bàra lire na, mii sí mu kəəge nyaha n-tòro mu s̀ñεebii sanmpii woge taan. Mii sí Sikemu k̀luni kan mu á. Mii à kuru shwə Aməri shiinbii na, ná na k̀shikwəññwəəni ná sintage e.

49

Yakuba à nùmpañña jwumpe jwo mà yyaha tí ná u pyibil'e

1 Lire kàntugo, ka *Yakuba si u jyaabii yyere maa jwo: «Yii a ma, yii i mpa bínni na taan, karigii nimpañkii cyi sí nə yii na ke, mii sí cyire jwo yii á.

2 Yakuba jyaabii, yii a ma yii i mpa bínni, yii lógo yii tuñi *Izirayeli* ηwə na.

3 Urubən, mu u nyε mii jyanji nijncyiini,

* 49:2 Yakuba mege kà ku nyε Izirayeli

Mu u nyε mii nànte yaage, mii à mu si mà mii ta
nànjiiwe.

Pèente mu à ta ke, tir'a fànha tò mu sìnεεbii sanmpii
woore na.

Fànhe ku nyε mu i ke, kur'à nyaha mu sìnεεbii
sanmpii woge na.

⁴ Nka mu na nyε mu à jwo lwəhə ηkemu k'à dùgo jí
a fworro na fwu ke, mu tεεnm'à pεn.

Mu à dùgo ma tunj yasininjke njunj'i, maa wwò ná
ma tunj cwoŋj w'e.

Lire kurugo, mu saha sè yyaha yyerenj ta mε

⁵ Simiyən ná *Levi kapyiinjkii nyε ninjin,
pi maha pi kàshikwəŋŋwəhəgii lwúu marii
kakyaare pyi.

⁶ Mii nyε a sèi ná pi e pi ηgwòŋj i mε
Pi kapyiinjkii mú sí nyε a táan mii á mε
Naha kurugo ye mà pi lùyiriwuubii yaha, pi à sùpyire
tà bò, pi pege kurugo.

Mà pi yaha bàhage na, pi à nùpyahii cyì sirakapa-
nya *kwòn.

⁷ Mii à pi láŋa pi lùyirini kurugo, naha na ye lùyirini
l'à pi wà lire kapiini mpyinj na.

Mii à pi láŋa pi lùyirintoroni kurugo, naha na ye
lùyirintoroni l'à pi wà lire kapiini mpyinj na

Mii sí pi tùluyi pyi yi láha yiye na Izirayeli kini i,
Yi sí n-téen n-téen yiye Yakuba kini† puni yyaha
kurugo.

⁸ *Zhuda, mu sìnεεbii sí raa mu pêre,
mu sí ma cyεge taha ma zàmpeεnbii kapεkwuunni
na,

† 49:7 Yakuba kini ná Izirayeli kini nyε ninjin

mu sìnɛɛbii sí raa niŋkure sínni mu á.

⁹ Mii jyaŋi, Zhuda, mu na nyɛ mu à jwo cànrage ku maha sà ñaare maa sige yaare tà cù a kyà, maa núr'a pa sínni, maa tooyi sànhana.

Mà ku yaha tasínage e, jofoo u sí nyɛ n-jwo na uru sí ku kòrɔ n-yîrige yɛ?

¹⁰ *Saandre kàbiini sìn-fworo Zhuda pyɛnge e mɛ, ñùŋufente kàbiini sí n-kwôro u tùluge cye e, *supyishiŋi sanŋi sí raa làampunŋi kaan u á, si ñkúu u á.

¹¹ Zhuda, mu *ɛɛɛɛn cikɔɔge sí ñwɔ sèe sèl'e, fo si mpyi mu mée ká dùfaanŋke pwɔ k'e, lire sìn yaaga kèege mɛ.

Mu sí raa ma vâanntinŋke jyíi ɛɛɛɛnŋi lwɔh'e s'a ma vâanntinmbwɔhe jyíi ɛɛɛɛnŋi sinmpe e.

¹² Mu nyiigii sí raa ñî ɛɛɛɛnŋi lwɔhe cye kurugo, nùjirimpe sí mu ñkyanhagii pyi cyi ffiniŋɛ.

¹³ Zabulɔn tatèenge sí n-pyi suumpe lwɔhe ñwɔge na,

batoo nimbwoo sí raa yyereli kuru cyage e, mu kìnì sí n-kàre sà nɔ fo Sidɔn kànha na.

¹⁴ Isakari fành'à ñyaha dùfaanŋa fiige, u tatèeng'à bɛ yatɔɔre tabyige na,

¹⁵ u à tatèenge ñya k'à ñwɔ, kìnì mú s'à táan ke, ka u u wá na báaraŋi niŋgaŋi pyi mu à jwo biliwe.

¹⁶ Dan sí u kìnì shiinbii shwɔ u zàmpeɛnbii na, Izirayeli tùluyi sanŋyi fiige.

17 U na nyε mu à jwo wwò ηgemu u à sínni kuni i ke,
mu à jwo màcwən kuηcwəre e,
u maha shənyi nəni tooyi na, shəndugubil'a sì wá
na ηcwə.

18 Kafoonji Kile, mii à tēen ná l'e na mu sí mii shwə.

19 Gadi wi ke, kakuumpyibii pii sí n-pa n-cwo u na,
si u tun.
Ŋka u sí pi kə̀rə n-caala.

20 Asheri wi ke, yafaayi sí raa ηwəge u k̀ni i.
Saanbii ηjỳηi ηiηcənηi sí raa ntaa l'e.

21 Nεfitali na nyε mu à jwo cəηε, ηkemu ku nyε kuy'á
ke, ku maha cəmpyire nisɪnante sini.

22 Yusufu fənh'à ηyaha mu à jwo sige dùfaanηa ku
nyε lwəhə ηwə na;
mu à jwo sige dùfaanmbile kafaawaga ηuη'i.

23 Sintaayifeebil'à taha u fye e,
maa u ηwə ná tənbil'e, maa u kànha sèl'e.

24 Ŋka u sintaag'à kwôro u cye e,
Yakuba u Kilenji Siηifol'à fənha kan u cyey'á.
Uru Kilenji u nyε Izirayeli kàn mucyafoonηi,
uru mú u nyε Izirayeli taηwəhəge.

25 Mu tunji u Kilenji u sí mu tēge,
Kile Siηi Punifoo u sí jwó le mu á,
si ǹnyiiηi zànhe kan mu á,
si jwó le mu á,
si ǹηke lùbilibii kan mu á,
si mu pyilibii pyi pi ηyaha;
si mu yatəre pyi ti púgo.

26 Jwóobii Kile à le mu tun'á ke,
 pir'à fânha tò ñaŋyi niŋjyeyi yacɛnyi na,
 Kile u jwó le Yusufu á amuni,
 Kile u jwó le u á,
 uru ŋgemu u ñye u cìmpyiibii ñùŋɔ na ke.

27 Benzhama na ñye mu à jwo sige pwun katege
 wu.
 Nyège na, u maha sige yaare tà cû a kyà,
 yàkɔŋke u maha tà táa táa u pyilibii na.»

28 Nyɛ Izirayeli tùluyi ke ná shuunniŋ'à fwooro
 mpii shiin ke ná shuunniŋi i. Pi tuni Yakuba
 jwumpe nizanmpe pu mpyi mpe mà yyaha tí ná
 pi puni niŋkin niŋkinŋi i, wà ná wà wumɔ ñye a pyi
 niŋkin mɛ.

Yakuba kwùŋi kani

29 Nyɛ lire kàntugo, ka *Yakuba si yi jwo a waha
 u jyaabil'á na: «Mii aha bú ŋkwû, yii i sà na tò
 na tulyeyi tatonke e, ñaŋgyige ku ñye Kyiti shinŋi
 Efirɔn kerɛge e ke, wani yii sí n-sà mii tò na tulyeyi
 taan.

30 Kuru ñaŋgyige na ñye Makipela kerɛge e,
 Mamire cyage e, *Kana kini i. *Ibirayima u à kuru
 cyage shwɔ Kyiti tùluge shinŋi Efurɔn á, mà pyi u
 kwùu tatòŋɔ.

31 Wani Ibirayima ná u cwɔŋi Sara, ná Ishaka ná
 u cwɔŋi Erebeke à tò, wani mii à na cwɔŋi Leya tò
 mú.

32 Kuru kerɛge ná ñaŋgyige ku ñye k'e ke, yire
 pun'à shwɔ Kyiti shiinbil'á.»

³³ Nyε Yakuba à puru jwumpε jwo a kwò u jyaa-bil'á ke, maa tooyi dùrugo yasínniŋke na, maa sínni, ka u múnaani si fworó u e.

50

¹ Tèni i Yusufu à cè na u tuŋ'à kwû ke, ka u u u yyahe búru u woge na, maa mεε sú.

² U à kwò mεεsuni na ke, maa u wyempiiibii pyi pi à u tuŋi buwuŋi yal'a yaa ná nùguntangayaayi i mà yaha.

³ Ka pi i ŋkwôro u njaanŋi na fo mà sà nta canmpyaa beeshuunni, ŋaha na yε *Misira kìni làda u mpyi ure. Ka Misira shiinbii si yamεeni sú fo canmpyaa beetaanre ná kε.

⁴ Cyire canmpyaaagil'à fûnŋo ke, ka Yusufu si yi jwo Farøn fyèŋwòhòshiinbil'á «Kampyi sèe wi, mii kyal'à táan yii á, yii na pwòhò yii sà yi jwo Farøn á,

⁵ na mà mii tuŋi yaha u sàha ŋkwû mε, u à yi jwo mii á na uru ká ŋkwû, mii i sà uru tò u fanŋke nintùgoge e *Kana kìni i, mii s'à kâa u á na mii sí li pyi. Lire kurugo, mii la ŋyε si sà na tuŋi tò si láha núru mpa.»

⁶ Nyε puru jwump'à nò Farøn na ke, ka u u yi jwo Yusufu á «Sà ma tuŋi tò Kana kìni i, maa núru, ŋaha na yε mu à kâa mà kwò u á na mu sí lire pyi».

⁷ Yusufu niŋkàriŋi ná u tuŋi buwuŋi i, Farøn kìni nùŋufeebii pun'á sà u tùugo, Farøn nàŋkolyeebii ná Misira kìni nàŋkolyeebii sanmpii puni,

⁸ ná Yusufu pyεŋε shiinbii puni, ná u sìŋεebii, ná u tuŋi pyεŋε shiinbii puni. Pyiibii ná yatòore kanni t'à kwôro Gozheni kùluni i, Misira kìni i.

⁹ Shònyi wòtorobii ná shòndugubii mú na mpyi ná pi e. Sùpyiŋyahara ti mpyi tiye fye e na ŋkèεge.

10 Tafafyinge ku nyε Zhurudεn banji kàntugo, ná ku mεge nyε Atadi ke, pi à nɔ wani maa yameeni sú, maa kwuuyi wà sèl'e. Canmpyaa baashuunni pi à pyi kuru kwùge na wani.

11 Kana shiinbii pi nyε lire k̀ini i ke, pir'à kuru kwùge pyin̄kanni nya Atadi tafafyinge e ke, maa jwo «ŋke à pyi kwùbwɔhɔ Misira shiinbil'á de!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mεge le na *Abeli Misirayimu, kuru cyage na nyε Zhurudεn banji kàntugo*

12 Lire pyin̄kanni na, *Yakuba mpyi a njemu jwo u pyilibil'á u kwùge kyaa na ke, lire pi à pyi.

13 Pi à kàre ná u buwuŋi i Kana k̀ini i. Nan̄gyige ku nyε Makipela kεrege e ke, mà sà ntò wani. *Ibirayima u mpyi a kuru cyage shwɔ Kyiti t̀luge shin̄ŋi Efirɔn á, mà yaha kwuutaton̄ɔ, kuru cyage laage nyε a t̀ɔn Mamire woge na mε.

14 Yusufu à u tun̄ŋi tò a kwɔ ke, ka u u núr'a kàre Misira k̀ini i. U s̀ɲεebii ná shin maha shin u mpyi a kàre ná u e tufoon̄ŋi taton̄ke e ke, ka pire puni si núr'a pa Misira e.

Yusufu yyahafeebil'à yàfa cya u á

15 Nyε Yusufu s̀ɲεebil'á li nya na pire tun̄ŋi'à kwù ke, ka pi i jwo: «Yusufu ká ỳiri wuu kurugo numε de! Wuu à kapiini ndemu pyi u na ke, u aha jwo u sí lire fwooni tò wuu na de!»

16 Ka pi i wà yaha a kàr'a sà yi jwo Yusufu á «Mà jwo mu tun̄ŋi u kwù ke, u mpyi a jwo na

17 wuu sà jwo ná mu i, wuu u mu njáare, maa náan̄ŋi maa yàfa ma s̀ɲεebii na, njaha na yε pi à kapii

* **50:11** Abeli Misirayimu, jwɔhɔ ku nyε Misira shiinbii yameeni tasúge.

pyi mu na.» Ka pi i jwo Yusufu á «Wuu na nyε mu tunji Kilenji bilii, náanji (maa yàfa*) maa ma s̃ñεεbii kapiini yàfa pi na.» Yusufu à puru jwumpe lógo ke, ka u u mεε sú.

¹⁸ Ka u yyahawuubii si ηkàr'a sà niñkure sín u taan, maa jwo «Mu bilibii pi mp̃ii.»

¹⁹ Ka u u pi pyi «Yii àha vyá mε, mii u nyε Kile la?

²⁰ Yii pi ke, yii la mpyi si kapii pyi mii na, ηka Kile à li k̃ε̃ññ'a pyi kac̃ññε, maa li k̃antugo pyi nde niñjaa, bà s̃ùpyire niñyahara si mpyi si shw̃o mε.

²¹ Lire e ke, yii àha raa fyáge mε, mii sí yii ná yii pyiibii puni le na kaloge ηw̃oh'i.» Maa jwo ná pi e t̃ipoom'i, mà pi zòm̃pii t̃ñε.

Yusufu kwùŋi

²² Lire k̃antugo, Yusufu ná u c̃iñmpyiibil'à kwôro *Misira e. Yusufu sh̃ñji t̃εgen'à pyi yyeε ηkuu ná kε.

²³ U à u jyañji Efrayimu pyiibii ná u ηampyire ηya. Nyε Manase ηampyir'à sí ke, ka Yusufu sí pire pyi u pyi. Manase ηampyire na mpyi Makiri pyi.

²⁴ Cañka Yusufu à jwo u s̃ñεεbil'á «Li sí m̃o mε, mii sí n-kwû, ηka yii i dá li na na Kile sí yii le u kaloge ηw̃oh'i, si yii yige nde k̃ini i. K̃ini ηw̃om̃εeni u à lwó wuu tulyeyi *Ibirayima ná Ishaka ná *Yakuba á ke, u sí n-kàre ná yii e wani.»

²⁵ Lire k̃antugo, Yusufu à u s̃ñεεbii pyi «Yii k̃âa na nyii na, na Kile ká bú yii yige Misira e, yii niñkàribii, yii sí n-kàre ná mii kac̃ĩyi i.»

²⁶ Nyε Yusufu à pa ηkwû mà u sh̃ñji yaha yyeε ηkuu ná kε ke, ka pi i u buwuñji bégele ná latikol'e mà le keshu fuñŋ'i mà tò Misira k̃ini i.

**KILE JWUMPE SEMENI JWUMPE NINTANMPE
New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41